

הישיבה המאה-יושש של הכנסת הראשונה

יום שני, כ"ז טבת תש"י (16 יאנואר 1950)

ירושלים, בית הסוכנות היהודית, שעה 16.10

א. שאילתות ותשובות

המרוכבים בדרכים, למנות בתי-דין מיוחדים לעבירות התינועה או להקים בתי-דין עירוניים מיוחדים למטרה זו. חשיבות הענין מבחינה ציבורית נראית לי כמספקת כדי להסב את תשומת-לב כבי' אליו ולבקש את תשומת-לבו. א' טבת תש"י — 21 דצמבר 1949.

תשובת שר-המשפטים פ. רוזן:

בחודש נובמבר 1949 הוגשו לכל בתי-המשפט ביש"ר אל 2602 משפטי תנועה בדרכים. בחודש ההוא גמרו בתי-המשפט את דיוניהם ב-2168 משפטי תנועה, ומספר של 1339 משפטי תנועה נמצא בדיון ונדהה לחודש דצמבר.

אין זה נכון שברוב המקרים עוברים 2 עד 3 חדשים מיום העבירה עד שביתי-המשפט מתפנה לדון במשפטים. כ-90% של משפטי התנועה בדרכים נדונים ונגמרים תוך חודש מיום מעשה העבירה.

כיום מטפלים בתי-המשפט בישראל במשפטי תנועה במשך 12 ימי-עבודה שלמים בכל שבוע, כלומר זמן עבודתם השלם של שני שופטים. עם מינוי שופטים נוספים, אשר אני מקווה לעשות בקרוב, יש בדעתי להוסיף למשפטי התנועה עוד 6 ימי-עבודה בשבוע, ואז לא יהא צורך עוד לדחות משפטים כאלה, פרט למקרים יוצאים מן הכלל.

לעת-עתה אין בדעתי למנות בתי-דין מיוחדים או עירוניים למטרה זו.

כ"ג טבת תש"י — 12 יאנואר 1950.

3. החזרת המעמד החוקי לבית-ד

חבר-הכנסת יעקב מרידור שואל את שר-הבטחון:

הנני להסב את תשומת-לב כבי' השר לעובדות הבאות:

ב-27 באוקטובר 1949 פתחה אגודת "ברית-טרומ" פלדור, שהוכרזה כבלתי-חוקית בהתאם לצו מאת הנציב העליון לפי תקנה (ב) (1) 84 מתקנות הגנה 1945, למש"רד-הפנים של ממשלת-ישראל בבקשה להחזיר לה את הסטאטוס החוקי שנגשל ממנה בימי משול הנציבים בא"ר. משרד-הפנים ענה לפנייתה של אגודת "ברית-טרומ" פלדור, כי שר-הפנים סובר שיש להחזיר לאגודה את מעמדה החוקי. אולם הואיל והסמכויות לפי תקנות הגנה 1945 נתונות בידי שר-הבטחון, העביר משרד-הפנים במכתב 14' בנובמבר 1949 את ביצוע החלטתו לשר-הביטחון.

מ"ד בנובמבר ועד היום עברו 45 ימים. ואני שואל

היו"ר נ. שטרינצק:

אני מתכבד לפתוח את הישיבה המאה-יושש, נתחיל בשאילתות ותשובות.

1. החזרת אשה ירוניה שהגיעה לארץ בלי אשרה

חבר-הכנסת ישראל ברי-יהודה שואל את שר-העליה:

אבקשך לענות לי באופן הדחוף ביותר, אם נכון שכיום ו', 30 בדצמבר 1949, החזרה נוצריה מיוון, אנדרומיקו ליאונדיפולו, לאניה היוונית "קאמפירוליו", מפ"ני שלא היו לה התעודות הדרושות.

ואם נכון הדבר, האם נבדק קודם, אם אין כאן מקרה של פליט פוליטי אשר לפי הנוהג הבינלאומי אין להסגירו לארצנו.

אבקשך מאד להורות בינתיים באופן דחוף לעכב את החזרתה של הנ"ל, עד אשר יתברר הענין מבחינה שהזכרתי לעיל.

י"ד טבת תש"י — 3 ינואר 1950.

תשובת שר-העליה מ. שפירא:

הגב' אנדרומיקו ליאונדיפולו מיוון הגיעה לארץ באניה "קאמפירוליו" ב-27 בדצמבר 1949 בלי אשרה. בבירור שקויים עלידי מפקח ביקורת הגבולות של משרד-העליה למחוז הצפון, הודיעה הנ"ל, שעלתה לאניה בא"ר תונה באורח בלתי-חוקי וכי היא מחפשת בישראל את ארוסה, ששמו וכתבתו אינם ידועים לה. לא היה כל רמז בדבריה שהיא פליטה פוליטית. לפיכך החזרה האשה לחוץ-לארץ באותה האניה.

כ"ב טבת תש"י — 11 ינואר 1950.

2. עיכוב הדיונים במשפטי עבירות על חוקי התנועה

חבר-הכנסת יוסף ספיר שואל את שר-המשפטים:

אודה לכבי' מאד אם יואיל להודיעני בכנסת, מה בדעתו לעשות כדי למנוע את עיכוב הדיונים במשפטי עבירות על חוקי התנועה — שכן נתברר, כי ברוב המקרים עוברים 2—3 חדשים מיום העבירה עד שביתי-המשפט מתפנה לדון במשפטים אלה.

האין כבי' סבור, כי ידחויים אלה מפחיתים מן הע"ר החינוכי של המשפטים לגבי העבריינים.

היש בדעת כבי', לאור הנ"ל ולאור מקרי-התאונות

— שאילתות ותשובות (מרדור, בן-גוריון, ריאל-נאור, שפירא, ברייהודה, מאירסון, כהן-מגורי) —

לחרום. לא ידוע לי על מקרים כאלה, בהם סירבו קציני עליה בחו"ל לתת אשרות בגלל היות המבקשים תורמי המגבית של האיגוד העולמי "חירות — ברית הצה"ר".
(ב מכלל-מקום ביקשתי לבדוק את התלונה של חברת הכנסת ריאל-נאור.

כ"ג טבת תש"י — 12 יאנואר 1950.

5. ש כ ר ו ש ל ה פ ו ע ל ה ע ר ב י
ב ע ב ו ד ו ת צ י ב ו ר י ו ת

חברת-הכנסת ישראל ברייהודה שואל את שרת-העבודה:

כידוע לך התחייבה הממשלה ש"יובטח שוויון זכויות וחובות גמור לכל האזרחים בלי הבדל דת, גזע ולאום" (פרק שני של קו"ה:יסוד של תכניתה); "תשווה זכויות הפועל הערבי לזכויות הפועל היהודי" (פרק תשיעי).

ואני מניח שידוע לך, כי המחלקה לעבודות ציבוריות משלמת לפועלים הערביים 1.450 ל"י ליום, בעוד שפר עלים יהודים מקבלים באותה עבודה שכר גבוה בהרבה, אם כי גם הוא אינו מופרז כלל וכלל.

אבקש לענות לי, מה בדעתך לעשות לתיקון המעוות, ומתי.

כ"ג כסלו תש"י — 14 דצמבר 1949.

תשובת שרת-העבודה גולדה מאירסון:

ידועים לנו יפה קו"ה:יסוד של תכנית הממשלה על השוואת זכויות הפועל הערבי לזכויות הפועל העברי, ואמנם מגמתה של הממשלה להגיע להשוואה זו.

מיום הקמת המדינה הוגדל שכרו של הפועל הערבי הפשוט המועסק בעבודות הציבוריות פי-ארבעה ופי-חמישה (בתקופת ממשלת-המאנדאט שילמה מחלקת העבודות הציבורית 100—250 פרוטה ליום-עבודה, וכיום מקבל אותו פועל שכר 1.250—1.500 ל"י ליום).

נכון הוא, כי פועל בלתי-מקצועי ערבי מקבל שכר-עבודה נמוך יותר משמקבל פועל בלתי-מקצועי עברי, אולם אינני מקבל את המסקנה, שמוסיקים אותה באורח אוטומאטי, כי כתוצאה מכך קיים קיפוח ממש של הפועל הערבי. יש להביא בחשבון את המסים ותחשיב לומים השונים בהם חייב הפועל העברי, והם: מס האיגוד המקצועי, קרן ביטוח, קרנות ותשלומים אחרים בכל מיני צורות, החלים על הפועל העברי.

יחד עם זאת ברצוני להודיש שנית, כי מגמתנו היא השוואת השכר, אולם השוואה זו צריכה להיות השוואת-אמת, השוואה בכל המובנים, זאת אומרת שגם עומס התשלומים המוטלים על הפועל יהיה שווה לערבי ויהודי כאחד.

רק בתנאים אלה אפשר יהיה לדבר על שוויון אמיתי.

6. ח ל ו ק ת מ ג ר ש י מ ל מ ח ו ס ר י י
א מ צ ע י ם

חברת-הכנסת חיים כהן-מגורי שואל את שרת-העבודה:

מדוע לא יחלקו למחוסרי-מצעים — שאינם מאור-גנים בשום תנועה, מפלגה, הסתדרות — מגרשים לפי תכנון, כדי שיוכלו להקים באמצעים הללו את צריפתיהם?

י"ז כסלו תש"י — 8 דצמבר 1949.

את כב' השר: מהו המעכב את ההוצאה-לפועל של החל-טת שר-הפנים להחזיר את המעמד החוקי לביתי"ר?

האם אי-סדר משרדי גורם לכך, או פקפוקים נפשיים של כב' שר-הבטחון?

עמדתו של שר-הבטחון וראש-הממשלה לתנועת בית"ר ומחוללה ידועה לי מעידן ועידנין. אולם אין אני סבור, ששר-הבטחון רשאי לתת פורקן לרגשותיו כלפי תנועת נוער, שהוכרזה כבלתי-חוקית עקב מלחמתו של הארגון הצבאי הלאומי נגד הבריטים בארץ, ולעכב את החזרת מעמדה החוקי של תנועת בית"ר בישראל.

ה' טבת תש"י — 25 דצמבר 1949.

תשובת שר-הבטחון ד. בן-גוריון:

אין מצד משרד-הבטחון שום מניעה להחזרת המעמד החוקי של אגודת "ברית טרום-פלדור".

העתק מתשובה זו נשלח גם למשרד-הפנים.

כ"ב טבת תש"י — 11 יאנואר 1950.

4. א ש ר ו ת כ נ י ס ה ל א ר צ ן ל ת ו ר מ י
ה מ ג ב י ת ש ל " ח י ר ו ת — ב ר י ת ה צ ה " ר

חברת-הכנסת אסתר ריאל-נאור שואלת את שרת-העליה:

אדוני השר, אתכבד להביא לתשומת-לבו את העובדות הבאות:—

האיגוד העולמי של תנועת החירות במולדת — ברית הצה"ר בתפוצות הגולה, מעביר עתה בגרמניה מגבית לטובת מוסדות התנועה בארץ, פקיד סניף הקונסוליה הישראלית בברלין שהוא גם פקיד הסוכנות שם, מר אינזשטיין, איים על התורמים למגבית זו כי לא יקבלו ויזות כניסה לישראל.

אי-לואה, אתכבד לשאול את כב' השר:—

(א) האם קבלת ויזות כניסה לישראל מותנית בהתחייבות של מבקשה למגבית מסוימות או לתרומה למגבית מסוימות?

(ב) האם אין כב' השר סובר, שאין זה מתפקידו של פקיד הקונסוליה הישראלית לקבוע לאילו קרנות או מגביות תורמים ומתחייבים מבקשי הויזות?

(ג) האין כב' השר סובר, שאיזונים מסוג זה ממעטים את דמות המדינה?

(ד) האם יש בדעת השר לצוות על הפקיד הנ"ל לחדול מיד משיטה זו שהוא נוקט אותה?

י' טבת תש"י — 26 דצמבר 1949.

ג. ב. רצוף קטע ממכתבו של מר איזיק רמבה לשעבר עורך עתון "המשקיף", חבר הנהלת האיגוד, המעביר את המגבית בגרמניה:—

"...מצד הפדרציה ונציג הסוכנות הפריעו לנו מאד. פקיד הסוכנות בברלין, שהוא גם פקיד בסניף הקונסוליה הישראלית, ה' אינזשטיין, איים על התורמים למעננו — כי לא יקבלו ויזות כניסה לארץ..."

תשובת שר-העליה מ. שפירא:

(א) אין מתן אשרות כניסה לישראל מותנה בתור-מותיהם של המבקשים לאיוו מגבית שהיא, או בסירובם

— שאילתות ותשובות (מאירסון, רזיאל-נאור, בן-גוריון); חוק שירות הבטחון (תיקון) (שפרינצק, בן-גוריון) —

תשובת שרת-העבודה גולדה מאירסון:

הממשלה מטפלת באופן ישיר רק בחלוקת קרקע לבניה מאורגנת.

עד עתה נמסרו שטחי קרקע לשיכון עולים וחיילים משוחררים. עתה נמסרים שטחים לשיכון פועלים ותיקים וחוגים עממיים.

שטחי-קרקע ניכרים יימסרו גם לרשות הרשויות המקומיות, והעזרה לבוררים תבוא, כנראה, באמצעות הרשויות המקומיות.

7. תפוצת העתון "חרות" ועתונים אחרים בצבא-הגנה-לישראל

חברת-הכנסת אסתר רזיאל-נאור שואלת את שרת-הבטחון:

אתכבד להפנות את תשומת-לבו של כבי' השר לעובדה המזוהה, שחיילים בצבא ישראל אינם מקבלים את העתון "חרות" — גם לאחר שפנו לקצין-התרבות בענין זה, וגם לאחר שאספו מספר מתאים של חתימות מבין המ"עוניינים בקבלת העתון. בה בשעה מתקבלים באותו מחנה שאר העתונים היומיים בלי הגבלות ועיכובים.

אתכבד לשאול איפוא:—

מה הם הצעדים שיעשה אדוני, כדי למנוע הפליה זו לגבי חיילים קוראי עתון "חרות" ולגבי העתון עצמו. ט"ו כסלו תש"י — 6 דצמבר 1949.

תשובת שרת-הבטחון ד. בן-גוריון:

מראש מדור-התרבות בצבא-הגנה-לישראל קיבלתי ההסברה דלקמן:

"התקציב העומד לרשותנו מאפשר לנו משלוח עתון יומית אורחית אל יחידות צבא-הגנה-לישראל לפי

ב. חוק שירות הבטחון (תיקון, תש"י—1950)*

היו"ר י. שפרינצק:

אנו עוברים לדיון בחוק שירות הבטחון (תיקון), תש"י—1950.

רשות הייבור לשר-הבטחון.

שרת-הבטחון ד. בן-גוריון:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. מוצעים לפניכם 12 תיקונים בחוק שירות הבטחון, מקצתם טכניים וסגנוניים ומקצתם שינויים ענייניים במבנה שירות החובה. חלק מהתיקונים באו להסיר ספקות אשר התעוררו עקב ביצוע החוק, מחוסר בהירות בניסוח הראשון, או באו לספק צרכים מעשיים אשר נתגלו תוך כדי הביצוע, שהמנסח לא עמד עליהם לכתחילה. חלק מהתיקונים דרושים למען הבטיח יעילות הצבא לאור המציאות והמסקנות הנובעות מחוק שירות הבטחון, המשחרר משירות-חובה כל מי ששירת שנתיים בצבא.

אתחיל מהתיקונים העיקריים. כאשר הבאתי לפניכם החוק המקורי לפני חמישה חדשים, ציינתי שבעיית הבעיות של צבאנו היא איכותו העליונה, איכותו המקצועית והחלוצית. כשהוגש או החוק, לא

מכסה של עתון אחד ל-12 חיילים, פרט למשלטים מרר חקים ובתי-חולים, בהם המכסה גדולה יותר.

קביעת מספר הטפסים של כל עתון ועתון איננה יכולה להיות מבוססת על נטיותיו האישיות של החייל בגלל שלושת הנימוקים הבאים:

א. לכל עתון שותפים 12 איש.

ב. אין כל אפשרות טכנית ומנהלתית-צבאית לע"ריכת משאלים בנכון.

ג. האנשים ביחידות מתחלפים לעתים קרובות ותרצאות משאל, אם ייערך, לא תהלומנה הרכב חדש של היחידה.

בהתאם לנ"ל נקבע עליידי שירות-התרבות מפתח, המבוסס על גישה אובייקטיבית מאכסימאלית ועל ההנחה כי צבא-הגנה-לישראל הוא בבואה נאמנה של קשת ההערכות והנטיות במדינה כולה: תפוצת העתונות היומית ביחידות היא בהתאמה מלאה לתפוצה ביישוב האזרחי. המפתח הנ"ל נקבע לצבא כולו, ולא לכל יחידה ויחידה לחור. אפשרי הדבר, שיחידה קטנה (או יחידת-משנה) המקבלת מספר טפסים מועט לא תקבל עתון זה או אחר. שאיפתנו היא להבטיח לפחות טופס אחד מכל עתון יומי לכל יחידה.

מהנ"ל מובן שאוסף חתימות ביחידות, לא זו בלבד שהוא טותר את הנוהל הצבאי אלא גם אין בו כל תועלת. למעשה יכול לקרות שחייל אחד יחתום על כמה וכמה עתונים ש"ברצונו" לקרוא.

לדאבוננו, תקציבנו לא זו בלבד שאינו מרשה לנו לספק רצון זה, אלא גם מאלץ אותנו לשחרר חייל זה עם עוד 11 חיילים לקריאת עתון אחד.

אין כל הפליה לרעה, לגבי העתון "חרות".

כ"ב טבת תש"י — 11 יאנואר 1950.

יכולנו לדעת עדיין כמה מבעלי איכות גבוהה זו משתי הבחינות ירצו ויוכלו להישאר בצבא-הקבע כמתנדבים, לאחר תום חוק השנתיים של שירות החובה. עכשיו אנו יודעים זאת פחות או יותר, והמספר אינו מספיק לגמרי. יש כמה וכמה סיבות לדבר. רבים מהכוחות הדרושים לצבא נמצאים כבר בשירות הרבה שנים. אלה הם מתנדבים ותיקים ששירתו שנים רבות לפני קום צבא-הגנה-לישראל — בהגנה, בפלמ"ח, בנוטרות, ביחידות צבאיות ובבריגאדה במלחמת העולם השנייה. ולאחר שמלאה להם שנתיים בצבא-הגנה-לישראל לפי חוק שירות הבטחון, הם רוצים לשוב לחיים האזרחיים. בארץ יש מחסור בבעלי-מקצוע מכל המינים, ואלה מבעלי-המקצוע שהספיקו להשתחרר מהצבא קודם לכן, והסתדרו בתנאים טובים בחיים האזרחיים, וחבריהם בצבא נמשכים אחריהם. אנשי המשקים החקלאיים דרושים למשק, שסבל קשה בזמן המלחמה ואיבד כוחות צעירים מעולים ביותר. רבים בצבא רוצים להמשיך בלימודיהם שנפסקו לרגל המלחמה, או רוצים להשתלם במקצוע מסוים. אינני מתכוון להצדיק עוזבי הצבא בנימוקים אלה, אלא להסביר המצב.

הקיים קובע יום אחד בניסן, ולא ברור אם יום אחד בניסן שקובע הגיל, הוא גם היום שקובע הגיוס, ואין לגייס אלא לאחר א' בניסן. אנו מציעים שתהיינה שתי קבוצות של בני 18: קבוצה א' — כל מי שימלאו לו 18 שנה בין האחד בתשרי ובין האחד בניסן, אלה אפשר יהיה לגייס מיד לאחר האחד בתשרי. קבוצה ב' — אלה שימלאו להם 18 שנה בין האחד בניסן ובין האחד בתשרי, כל אלה אפשר יהיה לגייס מיד אחרי א' בניסן.

תיקונים אהדים מתייחסים לחיל המילואים ולע- תודות. כוחנו הצבאי העיקרי לא יהיה מבוסס על הצבא המגויס, לא על השנתונים בני 18, ולא על חיל- הקבע, אלא על עתודות (חיל-המילואים). לפי החוק המקורי חייבים גברים עד גיל 39 ונשים עד גיל 34 לשרת חודש בשנה ועוד יום אחד בכל חודש. גברים מגיל 40 ועד גיל 49 חייבים בשירות של 14 ימי שירות רצופים בכל שנה ועוד יום אחד בכל חודש. אנו מציעים עכשיו שאת יום השירות בחודש אפשר יהיה להחליף ב-12 שעות לא רצופות, לנוחות משרתי העתודות, באופן שכל איש יוכל להתאמן שעה או שעתים במונו הפנוי, בתנאי ששעות אלה לא יחולו בשבתות ובמועדי ישראל.

תיקון נוסף בא למלא פגם שחל בחוק המקורי לרגל שכחה: בחישוב שנות שירותו של החייל, בשירות סדיר או במילואים, לא יקחו בחשבון את הזמן שבילה במסר לרגל פסקדין צבאי או אזרחי, או שנעדר מהצבא ללא רשות.

כמו כן נתעורר ספק אצל עורכי-הדין אם לפי נוסח החוק הקיים יש להכניס תקופת התנדבות בחי- שוב שתי שנות שירות. לפי החוק הקיים חייב אדם לשרת שתי שנים. נתעורר הספק, אם אדם אשר שירת תקופה מסוימת לא לפי צו, אלא בהתנדבות — התיחשב לו התקופה הזאת או לא. החוק בא להבטיח שיקחו בחשבון גם תקופת ההתנדבות.

שאר התיקונים הם בעיקר טכניים, כגון זה, שאפ- שר לדחות שירותו של יוצא-צבא, כולו או מקצתו, לתקופה מסוימת, לפי בקשתו, אם יש טעם מספיק לכך; וגם זה שלא רק הפוקד אלא גם המפקד של יהודת העבודה יכול לקרוא להתייצב לחיל-מילואים בתחומי הזמן שקבע החוק.

רצוי מאד שהדיון על תיקונים אלה לא יתעכב בכנסת ובוועדת-הבטחון למעלה מן הזמן ההכרחי הדרוש לבידור טיב התיקונים.

יעקב מרידור (תנועת החרות):

אני מציע ויכוח בקריאה ראשונה לפחות במשך 4 שעות.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מציע שהדיון לא יהיה סיעתי. אני קובע שמספיק 10 דקות לכל נואם. (ק ר י א ו ת): ההצעה אינה מת- קבלת. אני שומע התלבות שלילית ולכן אני קובע 15 דקות לכל נואם ולא יותר.

רשות היכור לחברי-הכנסת דונדבני.

בארץ נפוצה דעה מוטעית ומסוכנת, שעם הקמת המדינה, נעשים כל הדרבים בתוקף חוק ובמנגנון פקידותי, ואין צורך בהתנדבות חלוצית, כי המדינה היא כביכול כל יכולה. יש גם מרחיקים לכת הטוענים כי אין אפילו צורך במסים, בכל אופן לא במידה מור- גשת, וקליטת עליה, סיתוח הארץ, הרחבת התעשייה, שירותי הציבור, כבטחון, חינוך ובריאות — כל אלה יסתדרו מאליהם בכוח-הקסמים של המדינה. עדיין ציבורנו אינו מבין דיו, שאמנם כוהה המחייב של המדינה הוא גדול ורב, אבל אינו כל יכול, ובלי התנדבות מתמדת של כל חלקי הציבור — התנדבות לשמור על בטחון המדינה, התנדבות לקליטת עולים, התנדבות לבנין הארץ ויישוב השממה — לא נעמוד במשימת הגדולות שההיסטוריה היהודית הטילה על דורנו.

אני בטוח שמעין ההתנדבות החלוצית לא דלל בקרבנו, ואני מאמין שבמשך הזמן יבואו מתנדבים מסובי הנוער לצבא-הגנה-לישראל, כי אין יעוד גדול וחיוני יותר לדורנו, מאשר לשקוד על בטחונה של מדינת-ישראל.

אולם לפי שעה, עלינו לקחת בחשבון עובדות המציאות. אנו עומדים עכשיו בגרעון של כמה וכמה אלפים בצבא-הקבע. ביהודי יש מחסור בבעלי-מקצוע מכל המינים, ועלינו למלא את החסר בעזרת תיקון- גיט מתאימים בחוק שירות הבטחון, תיקונים במבנה משרתי-החובה, מתוך גממה להרבות באימון בעלי- מקצוע ומפקדים, אשר בלעדיהם גם לא נוכל לקלוט את המגויסים הטרונים בני ה-18 ולא נוכל לעמוד בצרכים המינימאליים, יש להדגיש שאימון בעלי- מקצוע דורש זמן יותר מרובה ותכנון מוקדם ומחושב מראש. לשם כך מוצעים כאן 3 תיקונים יסודיים:

א. כל יוצא צבא בן 18 הנדרש לשרת בשירות מקצועי או בתפקיד הכרוך בהכשרה ממושכת יותר — בהצעת החוק קוראים לו שירות מומחי — יהיה דינו כדיון אלה שנדרשים לשרת בחיל הים ובחיל האוויר, ויהיה פטור, אם יימצא ראוי לשירות, מהכ- שרה חקלאית.

ב. כל יוצא צבא מבן 20 ומעלה שגויס לשנתיים לפי חוק שירות הבטחון לפני אוקטובר 1951 יהיה פטור אף הוא מהכשרה חקלאית.

ג. האשה בצבא, מחוץ לנשים המשתחררות לפי החוק (אשה הרה, אם לילד, אשה נשואה) או מסעמי מצפון והכרה דתית — תשרת 24 חודשים ולא 12 חודש, בשנה הראשונה תשרת בעיקר בהכשרה חקלאית, וב- שנה השניה בתפקידים מיוחדים בלתי-קרביים, כגון: פקידות, טלפון ורדיו, נהגות וכדומה, כפי שייקבע בתקנות.

התברר לנו שבמצב הנוכחי לא יספיק לנו כוח האדם הדרוש למלא תפקידים מקצועיים אלה אם נסתפק בשירות של גברים בלבד. ואשה יכולה בנקל למלא תפקידים אלה ולהצליח בהם. בתנאים אלה אין כל הצדקה להפליה זו שבין ישרת 24 ובת רק 12 חודש. לימוד מקצוע לבנות בצבא יהיה גם לברכה למשק המדינה בכללו וגם לבנות עצמן.

תיקון אחר — חישוב הגילים — בא להסיר ספק אשר נתעורר לרגל ניסוח בלתי-בהיר, החוק

יחיאל דובדבני (מפא"י) :

כנסת נכבדה, אני רוצה להפנות את תשומת-לב הכנסת לניסוח של התיקון אחד שאני מסופק אם עלינו לקבל אותו, כונתי לניסוח החדש של "שירות מומחי" — בסעיף (ג) (3) של החוק.

הכנסת ברובה קיבלה בהכרה וברצון את ההנחה שצבאנו ייבנה על יסוד הכשרה צבאית והכשרה חלוצית, ושהחלק הגדול של השנה הראשונה צריך להיות מוקדש להכשרה חקלאית — פרט לאלה שיתנדבו לחיל-הים ולחיל-האוויר. אני מניח שהכנסת והממשלה קיבלו את ההצעה הזאת מתוך כשרה שהכשרה חקלאית היא חשובה מאד לצבא, שחשוב שכל אדם צעיר יכיר את טבע ארצנו, יעבוד בחקלאות ויכיר את היחסים החברתיים בכטר העברי.

הכנסת קיבלה את העקרון הזה גם מתוך הכרה שאנו דלים מאד ברורבה התיישבותית. אם כי במשך השנה וחצי האחרונות נעשה מסעל התיישבותי גדול והוקמו למעלה ממאתים ישובים חדשים — עדיין הארץ משומעת למתיישבים. אמנם השגנו הישג חשוב מאד — אלפי עולים הולכים להתיישבות ישר מהמחנות ; עולים חדשים הקימו שורה של ישובים חדשים. אבל בזה לא סגי. עלינו ליישב את הגנה, את ההר ואת הספר. לשם כך אנו זקוקים לרורבות גדולות של נוער. בחוק הזה היו שני דברים, אחד טוב לצבא (ההכשרה החקלאית) ואחד חשוב למדינה (הרורבה התיישבותית). ייתכן שתוך בחינת הדברים במציאות התברר, שיש צורך באי-מוגים צבאיים ממושפים לא רק לתמנדבים לחיל הים והאוויר, אלא גם לשירותים אחרים.

אולם, רבותי, המושג של "שירות מומחי" הוא מושג רחב מאד. צבאנו הוא צבא אינטנסיבי, צבא בן מקצועות רבים. היינו רגילים לחשוב שבעל-מקצוע חשוב בצבא סי- וישו חבלן טוב, תותחן טוב, צלף טוב; אבל גם טבחנות היא מקצוע חשוב בצבא. כאשר הטבח הוא טוב החיילים שבעים מורוצים. וגם אפסנאות היא מקצוע חשוב בצבא ; ועל אחת כמה וכמה נהגות וכדומה. בטוחני שבחורי ישראל, כאשר יתייצבו לצבא — רובם המכריע יבהי במקצוע, לצעורנו, המציאות היא שרוב הנוער אינו הרי לך לכטר, לחקלאות. תביעת המדינה והכנסת לנוער היא: שיכיר בתפקיד התיישבותי כצורך לאומי מתנדגה ראי- שונה, כגורם מסיעי מכריע. ישובי הספר אינם רק ישר בים חקלאיים, הם ישובי בטחון, הם ישובי הגנה, אם תינתן עתה לכל בחור הזדמנות לבחור לו מקצוע, לפי נות ל"שירות מומחי", חוששני שכולם ילכו בתירו במקצועות שונים ולא בחקלאות. לחקלאות ילכו מעטים, או אלה שאינם מסוגלים לשום מקצוע. אני יודע שגם בתוך חוגי הצבא יש כמה וכמה קצינים שאינם שלמים עדיין עם העקרון של איחוד האימונים וההכשרה החקלאית בשנה הראשונה לשירות צבא. זה היו ררי צים לבנות את הצבא כפי שנקובל בכל העולם. אולם הנסיון של "הנח"ל" בשנתו הראשונה צריך היה לשכ- נע אותם. ייתכן שבשנת מעבר זו לצבא-קבע, יש צורך דחוף בכמה וכמה סוגי בעלי מקצוע. לשם כך אפשר להציע לכנסת שבשנת 1950 לא תחול חובת ההכשרה החקלאית לא רק על מתנדבים לחילות הים והאוויר, כי אם גם על מספר מוגבל של מתנדבים למקצועות אחרים. התיקון המוצע אינו לשנה אחת. התיקון הזה עלול להביא לשינוי יסודי של הרוח והמגמה המונחות ביסוד חוק שירות הבטי-

חון, המטיל את חובת ההכשרה החקלאית על רוב רובו של הצבא.

ועוד הערה. עכשיו מגייסים את ה"מרותקים". במידה שביקרתי במרכזי הגיוס, התרשמתי שמתגייס חומר טוב. בחורים צעירים ובריאים, ממשתתפי מלחמת השחרור, וב- טוחני שהם מביאים לצבא הכשרה צבאית לא מועטה. צעיר אחד, מאלה שתפקידם לאמן את המתגייסים, אמר לי : יש ביניהם כאלה היכולים לאמן אותי. בהזדמנות זו, רצוני להסב את תשומת לב משך רדי-בטחון לתנאים הטכניים הקשים בהם מבוצע הגיוס הזה. התגייסותו של צעיר בישראל לצבא הוא תאריך חשוב מאד בחייו — כמעט כמו בר-מצוה ; והפגישה הראשונה של המתגייסים הצעירים עם הצבא איננה מעודדת כלל : צפיפות, דוחק, תורים ארוכים.

גיוס המרותקים חל כרגע לא רק על אנשי העיר, אלא גם על אנשי ההתיישבות. קיים הסכם בין משרד- הבטחון ובין המשקים על מכסה מסוימת (חובת הגיוס היא אינדיבידואלית). לדעתי המכסה שהוזלה על המת- יישרים היא גבוהה מאד, באשר רוב אנשי ההתיישבות היו מרותקים במשך כל הזמן לא רק למשק, אלא קודם- כל למלחמה. אנשי אילת השחר, עין זיתים, הדגניות וכו', היו מרותקים לצבא זמן רב. אני רמת-הכובש היה גם זמן רב לאחר המלחמה מרותקים לחפירות ולשמירה. אנשי המשקים היו נקראים לעתים תכופות מאד לפעולות דחופות בנגב, בגליל וכו'. השתתפותם בפעולות הצבאיות לא נרשם בשום סנקס צבאי, ורבים כאלה נקראים כעת להתגייס.

כולנו יודעים שהצבא מעוניין כרגע בתוספת אנשי התיישבות לתקופת מעבר זו. כולנו מעוניינים בהקמת הנח"ל וביעילותו, מעוניינים שבין אלה אשר ידריכו את הנח"ל יהיו חברי המשקים. אם כי המשקים קיבלו מתוך הבנה את ההסדר שהוצע עליידי משרד- הבטחון — לדעתי המכסה הזאת גבוהה מאד. היות והגיוס כרגע משביע רצון — מתגייסים אלמנטים רחי- יים מאד לצבא — אני מניח שעם סיום הגיוס תהיה אפשרות לבדוק את הדבר ולהקטין את מספר המגויסים מבין חברי המשקים. כי המשקים עומדים לפני הצור- רך והתביעה להרחבת הייצור החקלאי.

שרה-בטחון העיר כאן על כמה תיקונים טכניים סגנוניים. ארשה לעצמי להציע תיקון טכני סגנוני. בסעיף (ג) (4) נאמר : "ויצא-צבא שבתקופת שירותו הצ" באי היה בחופשה ללא תשלום של יותר משלושים ימים רצופים, או היה כלוא עליי פסקידן של בית- משפט או של בית-דין צבאי, או נעדר מהשירות שלא ברשות — הרי בחישוב זמן שירותו הצבאי אין רואים כתקופת שירות צבאי את תקופת השירות הצבאי שבה היה בחופשה ללא תשלום, כלוא או נעדר". הייתי רוצה שנפריד בין מי שקיבל חופש לעניני משמחה או לצרכי משק, לבין מי שהיה כלוא או נעדר או עריק.

ולעצם הענין ; שלושים יום אינם מספיקים. הנה למשל האורזים ; הם שוחררו לתפקיד משקי חשוב למשך ארבעה חדשים. אילו ידעו הבחורים האלה שינכו להם את התקופה הזאת מתקופת השירות, הצבאי (ובמ- שך שנתיים זה הצטרף לשמונה חדשים) — הרבה בחורים לא ירצו לעזוב את הצבא וללכת לעבודה. כי עליידי כך הם יאריכו את תקופת שירותם בצבא לעוד שנה. אני מציע לקבוע ששים יום.

יצחק בן-אהרן (מס"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מצטער שבדין הזה חייבים גם שר-הבטחון ועל אחת כמה וכמה אנחנו להביע דאגה רצינית ביותר למצב צבאנו. לא תמיד היינו שרויים בדאגה כיצד למלא את שורות הצבא, כיצד למלא את שורות החיילים והמפקדים. אם כי גם בזמנים הקודמים, לפני הקמת המדינה, לא היה ענין ההתנדבות לצבא-ההגנה-לישראל ולכל כוחות הבטחון של ההגנה נחלת הכלל כולו — גם אז היה, כמובן, צורך בהסברה, ולעתים גם בלחץ, לשם מילוי השרות — הרי בכל זאת לא דלל אף פעם מעיין ההתנדבות; על-כפניו, לא עמדנו אף פעם — אם איני טועה — בדאגה כה חמורה, כזו הקיימת בימים אלה.

חוששני שלא כמעט היינו מחוקקים אל צרור נקוב. לא נמלא את החלל על-ידי חוקים — לא בחוקי יסוד לקויים ואף לא בחוקים מתוקנים. אנחנו חייבים לבדוק דבר יותר יסודי, שהוא מעבר לחוק ושאינו החוק מסוגל כלל להכילו, והוא — הרוח. אנו חייבים לשאול: מי כיבה את להט ההתנדבות והשליחות החלוצית בצבא? מה זה קרה בתוך הצבא? מהו המשטר הזה השורר בתוכו, שחל להיות כוח משיכה, חל ללכוד בעצמו מהותו ובנינו, על אף השליחות והעלה אשר הוטלה עליו.

אני מצטער ששר-הבטחון מחפש את ההסברה למצב זה רק בגורמים הסוציאליים, הבעיות האישיות של החברים ששירתו בצבא שנים רבות, וכדרך הטבע הם נטיים לחזור לחיים אזרחיים — למשקם, למקצועם, למשפחתם. בוודאי יש משהו גם מזה, אולם אין זו כל האמת. אני מקווה שלא נבצר משר-הבטחון להבין את האמת, כולה. אני יודע שבמשך תקופה ארוכה, בכירורים שונים, לא עלה בידינו לשכנע אותו לבדוק את המצב ולראות, אם המשטר והנהגה שהושלטו בצבא מאז הקמת המדינה, מאז שהוא קיבל על עצמו את התפקיד החשוב הזה; אם המשטר של הפעילות מפלגתיות ושל מגמה מתוחה לשל-טון חד-מפלגתי בעמדות פיקוד מרכזיות בצבא; אם המבצע לשינוי אפיו של צבאנו והחתימה לרופף את הקשר שלו עם התנועות החלוציות ועם השכבות החלוציות במדינה — אם אין לבקש בדברים האלה את הגורם המרכזי להרעת המצב. הצבא הועמד לפני הצורך לעשות תעמולה לעצמו — ואגב, תעמולה נלווה מאד. אותן חוברות התעמולה שראיתם, המוצאות על-ידי משרד-הבטחון, אינן ראיות למדינה שלנו, אינן ראיות לציבור ולנוער שלנו. דברים כאלה לא ימשכו את הנוער שלנו בצבא. ייתכן שהראש הפרוע, השער הלא סרוק של הפלמתיניק — יש בו הרבה יותר כוח משיכה מאשר הצחצוח התפל, אותו מציגים כדוגמה וכסמל לחייל בצבא הסדיר שלנו.

אני סבור שנו חייבים לעשות בדיקה רצינית ביותר של המצב הזה, כי יש בו סכנה לבטחוננו, לשלמותנו ולהרגשת ההתנדבות והכוננות של הציבור כולו בעתיד, לקראת ציווי הבטחון של המדינה.

ועתה לכמה שינויים המוצעים בחוק. דברי מכוונים לסעיף אחד יסודי, שעליו נלחמנו כשהובא החוק בזמנו לפני הכנסת — אז נדחתה הצעתנו כחוצאה מהתעוררותו הפעילה ועזרתו המפתיעה של שר-הבטחון לתבי דים מהצעות הדתיות. כוונתי לדרישתנו לשוויון הראשה בצבא-ההגנה-לישראל. אני שמח שהחוק הזה מחזיר את השוויון לאשה — הן בחובותיה והן בזכויותיה — לגבי בטחון המדינה. אולם, נראה לי כי מן הדין הוא ששויון

זה יוגדר גם בניסוח החוק. רצוני להעיר למנסחים כי הניסוח שלהם אינו מבהיר אם האשה המתקבלת לצבא תשרת בכל המקצועות והענפים ובכל התפקידים הצבאיים, או תישאר שוב מסויגת ומגודרת בענפי עבודה, הכשרה חקלאית וכדומה. אני מקווה שלא היתה כוונה כזאת, ועל-כן צריך להבהיר את הדבר. הייתי רוצה להחזיר לאשה את זכותה לשרת גם בחטיבות קרבות — לא כדבר של חובה, כי אם כרשות להתנדבות. דבר זה לא היה כלול בחוק שירות הבטחון הקודם ואינו כלול אף בתיקון המוצע.

אולם, הדבר החמור ביותר שבחוק זה — ועל כך עמד כבר גם החבר דובדבני — הוא ביטולה המחולט כמעט של שנת ההכשרה החקלאית. אני משוכנע שהדבר המוצע כאן יבטל את שנת ההכשרה החקלאית לגבי הרוב הגדול של הנוער. אם נצרך את מספר הנערים שיעברו לחיל-הים, לחיל-האוויר ולמקצועות האחרים של חיל הדיבשה — הרי זה יצטרף לאחוזי מכרעיהם בכלל השנתון; והתוצאה מכך תהיה שמלבד הגרעינים המאורגנים של התנועות החלוציות, חברות הנוער ועליות-הנוער — יהיה האחוז שיעבור את שנת ההכשרה החקלאית בלתי ניכר. אין לי כל ספק שאם תינתן לחלקים גדולים של הנוער העירוני והנוער במישבות — שלא הצטרף לפני גיל 18 לתנועות החלוציות, ולא הלך להתחנך בתנועות למען חיות בארץ הזאת חיים חלוציים — אם תינתן לו הברירה לבחור בין הליכה למשך חודשים אחדים לעבודה במשק, ובין התנדבות לתפקידים פיקודיים וטכניים, שיש בהם משום זירוז העליה בדרגה — אין לי כל ספק במוחם הם יבחרו. כי אילו היה נוער זה נכון לבחור מרצונו בחיים חלוציים, היה מוצא את הדרך הזאת גם לפני הגיעו לגיל 18.

כמובן, אינני סבור שיש לשחרר עולים חדשים החל מגיל 20 — ככוונת סעיף 11 — מן ההכשרה החקלאית. להכשרה זו יש גם מטרה חינוכית, אין היא הכשרה מקצועית גרידא. אני נטו מתנגד לתיקונים אלה בחוק, בשל הסיבות שהזכרתי.

רצוני להעלות הצעת תיקון נוספת, ששר-הבטחון לא הביאה. אני שמח שבמקרה זה לפחות, נתגלתה נטיה מצד משרד-הבטחון — נטיה שאינה אפיינית לו בדרך כלל — להאמין ללא כל סיג והסתייגות בהודעות מצד פגניות, בלי שיהיו טענות בדיקה כלשהי. כל אשה תוכל למסור הצהרה, כי מתוך טעמים מצפוניים אין היא יכולה לשרת בצבא. אני מקווה שחלק גדול מן הצעירות הדתיות לא ישתמשו בפריבילגיה זו, שהעסקנים הפורליטיים הדתיים דאגו כל כך להכניסה לגדר החוק. על-כפניו איתנה אמונתנו שלא ישתמשו בזכות זו אותן הנערות המשתייכות לתנועות החלוציות הדתיות. לעומת זה, אין לי כל ספק כי יש בישוב שלנו, בעזנותינו הרבים, לא מעט נערות שישתמשו בזכות זו — אם לא מטעמים מצפוניים, הרי מטעמים "צפרניים" (מאנקר ריים) — וימסרו הצהרה שתשחרר אותן מאותם חובות ההכשרה החקלאית ומהשירות הצבאי בכלל. דבר זה לא ייתכן. אחת מן השתיים: או שתוקם ועדה מוסמכת שתבדוק הצהרות אלה; או שינתן לצעירות אלה בכלל אפשרות לשירות אחר, שאין בו משום שייכות לסטן, כי אם לכלי עבודה. אם מטעמים מצפוניים אין הן רוצות להיצמד לכלי נשק — הן חייבות לשרת שירות חיוני אחר במדינה. אנו מציעים שמשרד-הבטחון יגיש לנו חוק שימייב את כל הצעירות שציהירו הצהרות מצד

שרה החקלאית. אז טענתי — וחושבני שלא טעיתי בהשערתי, והמציאות מצדיקה את גישתי — שההכשרה החקלאית, בשנה הראשונה להיות האדם חייל, היא משגה.

לפיכך לא אהסס לומר — ואני יודע שאשקול למטרפסי על כך — שיש לדחות את ההכשרה החקלאית עד לאחר שנת השירות הראשונה. אנו מעוניינים גם להקים את הצבא במהירות גדולה; ולא אעמוד כאן על הסיבות והנסיבות — הן ברורות. במשך שנה אחת הייב הצבא כולו, על כל חלקיו, להיות מוכן, ועל לינו להיות מוכנים להמשך ארגון הצבא לאחר השנה הזאת. את הגרעינים הראשונים והיסודיים עלינו להקים תוך שנה אחת. ואנחנו לא נעשה זאת אם נעביר, למשך השנה הראשונה, את כוחות הנוער הטובים ביותר להכשרה חקלאית. אפשר לפקפק ביכולות ההכשרה החקלאית, אבל לא אעמוד על כך כאן. הכשרה חקלאית במסגרת של הכשרה חקלאית — כן, אבל מכל מקום אסור לעשות זאת בשנה הראשונה. והייתי מציע שהדבר יעמוד לבדיקה מיוחדת — באיזו מידה אנחנו לא מסבכים את מערכת הצבא על-ידי זה שלתוך השנה הראשונה אנחנו מכניסים אלמנט המפריע לעצם הקמת הצבא.

ולגבי הנשים. בשנה הראשונה תשרת הצעירה תשעה חדשים בחקלאות; כלומר — לא תהיה בצבא. לפיכך צריך להאריך את שירותה לשנתיים, כדי שהיא תשרת בצבא. לפחות בשנה הראשונה, עד אשר יציב את הצבא, עד אשר נהיה בטוחים שיש לנו מסגרת של צבא, שיש גם תוכן בתוך המסגרת — אין שום הצדקה לנצל את כוח האשה, העשוי להביא תועלת רבה לצבא בארגונו ובהתארגנותו, ולהשתמש בו למטרות אחרות, ולו גם תשובה וקדושה ביותר.

לדעתי יש כאן גם מומנט חברתי. איני יודע אם אנחנו רשאים לדרוש מנשים צעירות, בנות שמונה עשרה, שיעלמו מחיי החברה ומהחיים האזרחיים למשך שנתיים. יש דעה, והיא דעה מבוססת, שזה לא יהיה מוצדק מבחינת רבות. מכל מקום לא מוצדק לתבוע מהאשה בגיל זה, להיות בתוך מסגרת צבאית שנה שלמה נוספת, רק בשביל העבודה החקלאית.

אהרן ציולינג (מפ"ם):

הכשרה חקלאית היא חברה מצויינת.

יוסף ספיר (הציונים הכלליים):

אני מרשה לעצמי, אדוני, לפקפק בדבר האחרון שיישאר בחקלאות לאחר כל השירות הזה וההכשרה החקלאית, עם כל ערכה החינוכי, שאיני מזלזל בו כלל וכלל. אם אפשר לעשות זאת בדרך אחרת, על פי חוק מיוחד — בבקשה; אבל לא בשילוב עם הצבא, לא על חשבון הצבא ולא על חשבון יעילות הצבא. לפי כך אינני רואה כל הצדקה להצעת השינוי הזאת לגבי שירותה של האשה — הצעה שבאה למעשה רק כדי להבטיח את ההכשרה החקלאית, ואיננה מוסיפה ולא כלום לצבא. במשך השנה הראשונה לא יפיק הצבא כל תועלת מגיוס זה, אם הגיוס יופנה בעיקרו להכשרה חקלאית; ואינני יודע אם השנה הזאת איננה השנה הקובעת לגבי ארגון הצבא. ייתכן שארגון הצבא בשנה הזאת חשוב הרבה יותר מאשר הערך החינוכי והחלוצי

פוגיות ממין זה, בשירות אחר למדינה, — כגון מפעל הייעור או עבודה חקלאית. אינני רואה כל פגם בכך שצעירות אלה יעסקו בעבודה של ממש; ואני מציע שגם דבר זה ינוסח כסעיף של החוק, ושהליבראליים — שאינו מקובל דרך-כלל על שר-הבטחון — לא ישתרר משום מה דווקא במקרה זה.

יוסף ספיר (הציונים הכלליים):

כנסת נכבדה, בהצעת התיקון המוצעת לפנינו יש, פרט לכמה תיקונים קלים, שתי נקודות מרכזיות ועקרוניות. שהן במקצת בבחינת דבר והיפוכו. מצד אחד יש כאן הצעה להאריך את תקופת שירות הנשים לשנתיים, כדי להבטיח את תקופת ההכשרה החקלאית, ומצד שני יש כאן הצעה לאפשר למשרד-הבטחון לשחרר מההכשרה החקלאית חלק גדול מתייבי הגיוס.

דבר זה הוא תוצאה ישירה מהעובדה שהעקרונות שהונח ביסוד חוק שירות הבטחון טעון בדיקה, לאור התנאים והנסיבות המיוחדות שלנו. בשעתו, בזמן הוויכוח על החוק עצמו, עמדתי על כך שההכשרה החקלאית והשירות הצבאי — בעיקר בתקופה הראשונה — אינם עולים בקנה אחד. העובדות והמציאות הביאו את שלטונות הצבא לידי כך שהם עצמם דורשים כמה תיקונים בחוק. ומדוע?

בויכוח כאן על הצבא, הרינו כבולים במקצת, גם ביחס למספרים וגם ביחס להנחות. אבל, בכל אופן, ארשה לעצמי לומר כי בתקופת עשרת החדשים האחרונים נתון הצבא בתהליך ממומדי של ריאורגניזציה, ודומני שזוהי תקופה ממושכת מדי. פיגור זה הביא לידי כך שאנחנו נאלצים היום לעשות דברים במהירות רבה מוז שהיתה דרושה אילו היינו מתחילים את הגיוס סים בתקופה יותר מוקדמת. וביתניים התברר שעלינו למלא את ההתחייבות במהירות די גדולה.

תמיד יהיה ברור, שאחרי הפסקת הקרבות ניגש לבנין ולהקמת הצבא כמעט מחדש, ולשם זה יהיה דרוש לנו קונטינגנט מסויים של אנשים שיהיה המ"ארגן של הצבא. היה ברור שמרבית הצבא שלנו היא בהווה, ותהיה גם בעתיד, חיל המילואים והעתודות, ולא הצבא הסדיר או צבא הקבע. כדי לקיים את העתודות האלה, יש להקים במהירות גדולה חיל מסויים, שיהיה הגורם המארגן את העתודות האלה. פירושו של דבר — קצינות; חיילים מומחים במקצועות שונים, וזה חוץ מחיל האוויר והים.

הנה, בהצעת החוק הקודמת ניטלו מן השנה הראשונה תשעה חדשים לעבודה לא צבאית — דווקא מן השנה הראשונה. אפשר היה להבין אילו, לאחר שנת אימונים שלמה (שהיא גם אליבא דשר-הבטחון המינימום הדרוש כדי לעשות אדם לחייל, טוראי ואפילו לא בעל-מקצוע) היינו מעבירים את אלה שאינם דרושים לנו לעבודה מיוחדת בצבא — המחייבת אימון יותר ממושך ואולי גם תקופת שירות יותר ארוכה — להכשרה חקלאית. אולם ההצעה היתה היפך מזה — שלוש חדשי אימונים ואחר-כך תשעה חדשי הכשרה חקלאית. תוך תשעת החדשים האלה בויכוח דאי ישכח החייל את מה שלמד בשלושת חדשי האימון. ואני אומר לכם, שתוך שנת-הצבא הנוספת — הוא ישכח מה שעשה ולמד במשך תשעת החדשים של ההכשרה

הנודע להכשרה הקלאית, ואני מרשה לעצמי לפקפק בייעולותה המעשית. הענין הראשון שחייב לה יות לנגד עינינו הוא הקמת הצבא; ויש לבדוק ולבחון את היסודות האלה מבחינה זו בלבד.

מאחר שהברית החדשה דוברתני נגע בענין סדרי הגיוס, אינני פטור מלעמוד על שתי גקודות הקשורות בענין זה, אם כי אינן במסגרת החוק.

השאלה הראשונה: סדרי הגיוס או חוסר הסדרים במקרים מסויימים, וחוסר טיפול נכון בשחרורים. קיים ערפל מסויים וחוסר סדרים בשאלה זאת, והדבר סוגע ותפוסת במשק. מן ההכרח להכניס בהי רות וסדר יותר מתאים בענין זה, כי בתנאים של היום אנחנו חייבים לדאוג גם לכך שהמשק לא יסבול.

רצוני להתעכב על נקודה שגיה שנגע בה חברי הכנסת דובדבני: שאלת המכסות לקיבוצים. היתה תקופה, לפני הקמת המדינה שהיו קיימות מכסות. הייתי סבור שעם הקמת המדינה נשתחרר מן הסיט הזה. כי מה פירוש המכסה, מהו העקרון שלה? שר הבטחון הכריז לא אחת, שחובת הגיוס היא אישית. כלומר שפלוני אלמוני חייב גיוס בין אם יש לו 12 אחים, בין אם הוא חבר קיבוץ או מושב עובדים, בין אם הוא גר בעיר, בין אם הוא עובד בבית-החרושת או במקום אחר ובין אם הוא אדם סתם. והנה מתברר כי חוק המדינה אינו חל על טריטוריה מסויימת במדינת ישראל, ובטריטוריה זאת — לא הפרט הוא החייב גיוס, כי אם הקולקטיב.

רצוני להתייחס על נקודה שגיה שנגע בה חברי הכנסת דובדבני: שאלת המכסות לקיבוצים. היתה תקופה, לפני הקמת המדינה שהיו קיימות מכסות. הייתי סבור שעם הקמת המדינה נשתחרר מן הסיט הזה. כי מה פירוש המכסה, מהו העקרון שלה? שר הבטחון הכריז לא אחת, שחובת הגיוס היא אישית. כלומר שפלוני אלמוני חייב גיוס בין אם יש לו 12 אחים, בין אם הוא חבר קיבוץ או מושב עובדים, בין אם הוא גר בעיר, בין אם הוא עובד בבית-החרושת או במקום אחר ובין אם הוא אדם סתם. והנה מתברר כי חוק המדינה אינו חל על טריטוריה מסויימת במדינת ישראל, ובטריטוריה זאת — לא הפרט הוא החייב גיוס, כי אם הקולקטיב.

ברל רפסטר (מפ"ם):

הפרט בקיבוץ הוא כמונו, "משמטמ". האנשים האלה מילאו את חובתם גם לפני הקמת המדינה וגם לאחריה!

יוסף ספיר (הציונים הכלליים):

אינני מתנייש — אני מתנגד — במילוי חובת הגיוס עליידי בני סתח-תקווה. אגב — היא שלך בדיוק כמו שהיא שלי, ואינני מבקש עליה מונופול. האם האשמתני את הקיבוץ בהשתמטות? אני מעריך כל גיוס. אך, הברית-הכנסת רפסטר, זהו ויכוח ישן, הוא לא ירד מעל סדר-היום; מפני שהדבר הזה יש בו פגיעה בעצם קיומה של המדינה. אין זו שאלה של גיוס, אין זו שאלה של שחרורים. יגחא לי אם בקיבוץ המדינה, בתנאים מסויימים, יש לשחרר את כל חברי הקיבוץ. לא אני אקבע זאת — יקבע זאת משרד-הבטחון, יקבע זאת הציבור, ותקבע זאת המדינה, שהיא יכולה לשחרר גם את כל חבריו של קיבוץ מסויים. אבל אין כל האדקה — לא מבחינה משקית, לא מבחינה ציבורית ולא מבחינה חברתית — להנהיג מכסות ולקבוע שאדם מסויים אם הוא גר בטריטוריה מסויימת במדינת-ישראל, אינו חייב גיוס, מפני שישנו הקולקטיב החוצץ בינו ובין המדינה, הממסיק את תחולת החוק על אזרחים במדינת-ישראל, והוא הקובע אם יוסף פלוני או ארובן בן שמעון ילכו לצבא או לא. וזאת ללא כל צורך. אני מתיר במקצת את העניינים האלה, ואני יכול לקבוע בוודאות כי אין כל צורך במכסות. אפשר לפתור את כל הבעי יות המשקיות, הבטחוניות והחברתיות של כל אלה שנמצאים בקיבוץ זה או אחר; ואין זאת שאלה של

אני חוזר ואומר: ייבדק דבר זה! אני יכול לקבוע במלא הוודאות כי בביטול המכסות אין כל פגיעה במשקים הקיבוציים. אין כוונתי לשנוע במשקים הקיבוציים; כי ייתכן שעליידי מיכסה זו יתגו יותר מהמגיע מהם. הנקודה העיקרית היא שאין התביעה יכולה להיות מופנית אל הקולקטיב; עליה להיות מכוננת אל הפרט.

בבה אידלסון (מפ"ם):

כנסת נבכדה. לפני פגרת הקיץ, כשהבית דן בחוק שירות הבטחון, נתעוררה בעיה רצינית מאד: אם אריכה המדינה הצעירה שלנו לקבל חוק שירות-חובה לגושים, נדמה לי שהקשבותי לכל אלה שלקחו אז חלק בוויכוח, והקשבותי במיוחד לנימוקי המתנגדים. אבל גם המתנגדים, בעבר ובהווה, לא יכלו להתעלם מן העובדה שארצנו קטנה היא ואין תושביה מספיקים למילוי כל אותן החובות האזרחיות שמצב המדינה מטיל עליהם. מתוך כך באה ההכרעה החיובית, נשי הארץ, נשים יהודיות, וגם ערביות במידה שירצו בצבא — ישרתו בו מתוך חובה, נתעוררו אז בעיות תמורות מאד, כי הגוש הדתי התנגד לשירות נשים בצבא, מתוך רצון לשמור על המסורת העלולה להיספג, כביכול, עליידי השתתפות הנשים בצבא.

אין ברצוני לחדש את הויכוח ולחזור על הנימוקים המתנגדים לחתימה זו, אבל מאז הובררו כמה וכמה דברים. בוויכוח הקודם הייתי בין אלה שהצטרפו לתביעה המינימאלי של שנה אחת; והנה במשך הזמן הזה שוכנעתי מתוך בירור הענין עצמו, כי שירות-הגושים במשך שנה אחת אינו נותן למעשה שום עזרה לצבא, כי אם נביא בחשבון שעליהן לעבור שלושה חדשי אימון גוף, ואחרי-כך תשעה חדשי עבודה בתקלאות — הרי שלא יגיעו לאותם התפקידים החיוניים שעל הנשים למלאות בצבא. כי יש חיוניות בעבודת-נשים בצבא — לא אנדה היא ולא סתם סיפור. זוהי מציאות, שאנו רואים אותה עין בעין זה עשר שנים מעט. מתחילת מלחמת העולם השנייה נטלו נשים על עצמן שירותים רציניים מאד בצבא, ועליידי כך שוחררו גברים מתפקידים אלה ונתפנו לתפקידי קרב. מלבד עבודה למדו הנשים בצבא משמעת לאומית ומילוי חובה במידה שווה עם גברים. בתנועות הפועלות, ובאותן תנועות-נשים אחרות הדוגלות בעצמאות האשה, לא שאסנו מעולם לשוויון מוחלט; ורמאלי; תבענו לעצמנו אפשרות למלא חובות אזרחיות, ותבענו לעצמנו חובות לפני זכויות. והנה ראינו כי הנשים נתנו לשירות הצבא תוספת-כוח, ימים עובדות, ובצדק קראו ל"אט"ס (שירות-הנשים בצבא הבריטי) "צבא עובד". דבר זה היה נכון, כי הן עבדו, קודם כל בעדו, ותוך כדי עבודה מילאו כל אותם הדברים המיוחדים, שנתנו להן דמות מוכרת בתוך הצבא הכללי. עליידי חוק זה שקיבלנו, אנו יכולים להשיג מינימום של אימון בתשעה חדשי עבודה בתקלאות, וכאן נשאלת השאלה: מי ימלא

על מכסות; איש לא הביא הצעה כזאת; אלא דיברו על כך שאותו ציבור שהיה מרותק לעבודה בזמן מלחמת-ישראל, נקרא עכשיו לשירות, ולגבי החקל-אות ירחיבו את הגילים ולא יקראו רק עד גיל 29 בלבד, אלא עד גיל 49, והם ייקראו חלקים חלקים. כך נאמר בוועדה, ואינני יודעת לשם איזה צורך — האם רק לצורך הוויכוח? — הביא מר ספיר את הענין שנתיישן. כדאי מאד שמשרד-הבטחון יביא לידיעת הציבור את המספרים מן העבר, והמספרים ודאי יוכיחו שהציבור החקלאי שלנו לא היה בין המפגרים, ותמיד הלך בראש המתנדבים והמגויסים.

אהרן-יעקב גרינברג (החזית הדתית המאוחדת):

כנסת נכבדה! עברו רק ארבעה חדשים מאז קיבלנו את חוק שירות-החובה. היו ויכוחים ממושך-כים וארוכים, ולדעתי הרי זה זמן קצר מדי כדי לבוא ולהציע תיקונים לחוק הזה. על-כל-פנים, ישנם דברים מסויימים שאפשר היה לחכות ולראות איך יבוצעו בחיי המציאות, ורק אחר כך לתקנם, שאם לא עושה הדבר רושם כאילו החוקים הם עונתיים. אם לאחר זמן קצר יבואו לשנות את החוקים, יעשה הדבר רושם רע.

אני רוצה להתעכב כאן רק על תיקון אחד בחוק, לדעתי תיקון חשוב מאד, והוא — בנוגע להארכת השירות של האשה לשנתיים. אני חושב שיש כאן יותר מתיקון, ולא עוד אלא הוא משנה את החוק מעיקרו. תיקון זה אינו הארכת לשנת-שירות נוספת, אלא חוק אחר לגמרי לפי מהותו.

תחילה דיברו על שנה אחת, וממנה תשעה חדשים הכשרה חקלאית ושלושה חדשי אימונים צבאיים, מותאמים לתפקידי האשה במלחמה: כיצד לאחוז ברובה, ברימון וכדומה — דברים שכדי להתאמן בהם דיים, לדעת מומחים, גם שלושה חדשים. עכשיו באים ואומרים שיאריכו את השירות לשנתיים, פירושו של דבר: להיות לפחות המישה-עשר חדשים בקסרקסין, בחיים הנוקשים והקשים שבמסטר הצבאי.

חשוב כאן להדגיש את התפתחות הדברים. מטעם הממשלה הוגשה בזמנו האעה של שנת-שירות אחת. בוועדה היה הרוב בעד שירות של שנה וחצי, אבל מליאת הכנסת קיבלה את ההצעה של שנת שירות אחת. מדוע משנים עכשיו מה שהוחלט אז? מה נשתנה במשך ארבעת החדשים הללו? בוועדה נמסרו לנו עוד נימוקים, ששר-הבטחון לא מסרם כאן. טענו, שהר איל ותשעה חדשים משנת-השירות יוקדשו להכשרה חקלאית. לא תהיה גרם תועלת לצבא משירות האשה. זוהי גישה כספית גרידא. לדעתי זוהי גישה משונה מאד, ואולי מוטב היה ששר-האוצר יבוא ויציע מס גולגולת, ובלבד שלא יאריכו את שירות האשה בגלל נימוקים כספיים. מלבד זה, עצם הנימוק הזה מופרך מלכתחילה. אני שולל את הדעה כי תשעה חדשים של הכשרה חקלאית אינם תועלת הצבא.

לשם מה הכנסנו בחוק את ההכשרה החקלאית? עשינו זאת, כיון שאנו סבורים שחלק מסויים מן המגויסים ילך בעיקר למשקיספור, וישמש מבצר בטחון למדינה, דבר שיעיל לצבא. יש כאן עוד נימוק אחד: שאלת המקצועיות. ואמנם, זהו נימוק חשוב מאד. אמרו לנו כי האשה לא תוכל ללמוד את המקצוע

כל אותם התפקידים שממלאות עכשיו הנשים: קשר, טיסול בחולים, מחסנאות, ביטול, אספקה וכו' 800 מתוך 4000 נשים ב"א"ס היו נהגות, וזהו שירות רציני וחיוני מאד. אין אנו רוצים לוותר על אימונים. אם כי אינני באה לדרוש שנקבל מיד חוק, שכל הנשים חייבות להשתתף בקרבות, אבל אנו חייבים לאמן את הנשים שיוכלו ברבע של הכרח לעמוד במערכה, שיוכלו לשאת גשק, ויוכלו לשאת נשק לא לשווא, ויוכלו להיות חלק מן הצבא, שיגן באופן ממש על הארץ. היו לנו מקרים כאלה, מימי "השומר", שבו שירחו נשים עבריות לראשונה, ועד ימי מלחמת-ישראל. לדוגמה: רחל ינאית, שגם במלחמת-ישראל זו היתה בין אלה שהגנו על ירושלים. לכן אנו חייבים לומר לעצמנו, שנחוץ אימון צבאי רציני, ונחוצה גם הכשרה חקלאית. בשום פנים ואופן לא נוותר עליה ואין לנו פחד שמה יישאר מישהו בחקלאות. להואי. אין לנו פחד שעל-ידי-כך שנשים יימצאו יחד עם גברים בהתיישבות יהיו מנותקות מחברה. אני מאחלת לכל בנות ישראל חברה כזאת שיש לנו בחקלאות. יש לי שם בת, ואני חושבת לי זאת לכבוד.

כשאנו דנים על גיוס נשים — אל נשלול מהן דבר רים היוצרים את דמותן כאזרחות של מדינת-ישראל, ודמות זו תיוצר על-ידי עבודה חקלאית, על-ידי אימונים ועל-ידי שירות ומשמעת. ואל נראה את הצבא לאשה כפרוודור סתם. אין זה משחק, ולא רצוי לנו שהמדינה תבזבז כספים וכן תכשיר נשים לשירותים שהיא זקוקה להם. המדינה תתחשב עם האשה שהיא אם, ואפילו עם אשה נשואה שעדיין איננה אם, מתוך הבנה לדאגתה להקים משפחה. המדינה תתחשב גם עם החוק המאפשר לחלל הדתי להשתחרר, וזה מצמד את מספר המהוייבות לשרת בצבא. איננו משוכנעת שהגוש הדתי צודק בתביעתו, אבל אם יש חלק שטוען נגד ההצעה לשירות נשים מטעמי דת — מדוע תשללו מן האשה הדתית את השירות החיוני למדינה בעבודות כמו חקלאות, פקידות, ועוד?

עלינו לתקן את החוק כי נתגלה הכרח בכך, ואין זה חטא אם נתקן משהו בחוק. אנו מהוקקים צעירים, ומותר לנו ללמוד מן החיים ולהתאים אליהם את החוקים. כשהמדינה שלנו תהיה מדינה של מיליונים יהודים, נוכל לצמצם את זמך השירות, גם לגברים וגם לנשים. כשהיו לנו ישובי משלטים בכל הנגב ובכל חלקי-הארץ — נוכל לשנות את הסעיפים; אבל כיום, במצבנו הנוכחי, יש לעשות את המאמץ הנדרש. נתקן את החוק מתוך רצון למלא את הצורך הקיים, שאותן המדריכות שרכשו להן נסיון ב"הגנה" ובצבא-הגנה-לישראל, יבואו וידריכו את הבחורות הצעירות לעבודה ולהגנה. עצם הדבר שנשים יוכלו ללמוד מקצוע על-יחשבון המדינה (הלוואי והמדינה תוכל לשאת בעומס הזה!) יהיה לברכה למדינה ולבחורות.

ולבסוף, אין לצרף לענין בכל רגע כל דבר העולה על הדעת. כוונתי לדבריו של חבר-הכנסת בן-ארהרן, לבי-קרתו על תוכן החסברה הנעשית על-ידי הצבא. אם יש צורך להביא לדיון בעיות אלו — ישנה הוועדה לעניני חוק ובטחון, והיא תוכל לדון באופן רציני בענין הספרות, שהיא לדעתו של בן-ארהרן כאילו "הולך וודית". ישנה הערכה אחרת לגמרי. גם הדברים שאמר מר ספיר היום בוועדה לעניני חוק ובטחון בשעה שדנו על התיקונים, אינם נכונים. שם לא דובר

עד היום לא הצלחנו לסיים את המשמה ששר-הבטחון העמיד לעצמו.

אולם עלי להודות ולהגיד, שהצעות התיקונים האלה מהוות סנוניות ראשונות המעידות כי משהו עור מד להשתנות במערכת הבטחון שלנו. אני רוצה לקוות שאותם האנשים העומדים כיום בראש הצבא יצליחו להגשים את מה שהם רוצים להגשים, כי הצבא איננו כדור משחק בין אפוזיצייה לשלטון או לממשלה, הצבא הוא נכס השייך לעם כולו, לכל הבית הזה. עליכן עלי לקוות שהאנשים העומדים בראש הצבא יצליחו.

אולם עלי להקדים מספר מלים לפני שאגש לפרטי התיקונים. בזמנו, כשהיה יכוח בכנסת — זה היה בסוף אוגוסט 1949 — על חוק שירות הבטחון, עמדתי על כך, ששר-הבטחון והכנסת כולה יביאו בחשבון את השירותים שאנשי הארגון הצבאי הלאומי נתנו בזמן מלחמת השחרור, מן התקופה של ה'1 בינואר 1948. אני קורא את הסעיף הזה, סעיף 6 סעיף-קטן (1): „יוצא-צבא החייב בשירות סדיר, ששירת שירות צבאי בתקופה שמיום י"ט בטבת תש"ח (1 יאנואר 1948) עד היום שנכנס חוק זה לתקפו, תופחת תקופת שירותו הצבאי מתקופת השירות הסדיר שהוא חייב בה“.

הבעתי אז את החשש, ששר-הבטחון ישתדל לא לנגוע בבטיחה הזאת בכל מה שנוגע לארגון הצבאי הלאומי. אז עלי על הבמה הבר-הכנסת אהרנבויץ והרגיע אותנו. אקרא כמה מדבריו: „אשר להצעת חבר-הכנסת מרידור. מה היה אז המצב? היו מקומות שבהם היה שיתוף בין ההגנה ובין אצ"ל — היו מקור מות ששיתוף כזה לא היה. יש להניח ששר-הבטחון יביא בחשבון את המציאות כפי שהיתה אז. גם במקרה זה, החשש לקיפוח מופרז“ אם כן, לצערי לא היה החשש מופרז. שר-הבטחון לא לקח בחשבון את השי-רות של אנשי אצ"ל ואת מלחמתם. עלי להודיע בכנסת שאנו נציע את התיקון שניסח אותו שר-הבטחון בכ-בודו ובעצמו בוויכוח על חוק הנכים. שר-הבטחון הציע אז ואמר: „הצעתי היא, שתיחשב לשירות צבאי לצורך חוק זה כל פעולה מאורגנת נגד הכנופיות הער-ביות ונגד צבאות הפולשים, מיום 30 בנובמבר 1947 עד יום 30 במאי 1948.“ אף אנמק את הצעתו בדבריו הוא: „אוסף מלים אחדות להסברת משמעותה של הצע-תי. אין אני מקבל את הגישה הפילאנטרופית של חבר-הכנסת אלישר. חוק הנכים אינו פילאנטרופיה. איני פוסל גם חוקים פילאנטרופיים, ויש לדאוג לכל נכה, גם אם נכותו אין לה כל קשר עם המלחמה. אך החוק שלפנינו הוא — תשלום חוב מידי המדינה, רק תשלום חלקי, כי חוב זה לא ניתן להיפדע בשלמותו. כל הכסף לא ישווה לעין אבודה או לרגל קטועה. אבל במתכוון ייחדנו חוק זה לנכי המלחמה, וההענקות שחוק זה מבטיח לנכים אין בהן משום גמילות-חסדים, ומשום כך אין גישתו של אלישר הולמת את כוונת החוק. הצעתי מכוננת לכלול כל אלה שהשתתפו בהגנת ה"שוב מפני הכנופיות והצבאות הפולשים, והיא גם מכ-וונת להוציא כל מקרה שהיה פסול בעינינו בזמנו, ואנו פוסלים אותו גם כשהוא לאחור מעשה. דרך משל: לו היה מישוה נשאר נכה ממשע רצח ברנאודוט — לא יכול היה ליהנות מהחוק, אם כי מישוה יכול לט-עון, שהאיש עשה מה שעשה מתוך נ"מוקים, פאטרי"ר

של אחות, אלוטאית וכד' במשך שלושה חדשים. והנה אנו מתקנים את הדבר על-ידייך, ששר-הבט-חון רשאי להורות לגבי יוצא-צבא, שהצהיר על רצונו לשרת בחיל-האוויר או בחיל-הים, או במקצועות אחרים הדורשים אימון רב, שתקופת שירותו תוקדש לאותו שירות. דבר זה אנו יכולים להורות גם לגבי נשים הרצות לשרת במקצוע של אחות או אלוטאית ועוד. לשם מה אפרא צריך לבוא ולעשות מהפכה שלמה בחינוך ולהכניס את האשה לקסקרטינן למשך שנתיים?

אינני רוצה לחזור ולדבר על הצד הדתי והמוסרי שבדבר. עוד נשוב לענין זה. אבל יורשה לי לומר, שדוקא אלה האומרים שעלינו להיות ככל הגויים, אינם רוצים לחקות את הגויים בענין זה, לא כמתור-קנים שבהם ואפילו לא כמקולקלים שבהם. כיום אין שום מדינה קוראת את האשה לצבא, ורק מדינות מעטות קוראות אפילו את הגבר לשירות של שנתיים. והנה דוקא כאן עלינו ללמוד משאר הארצות. יודע אני שאנו נתונים במצב מיוחד. אולם הרי אנו רוצים לגייס את האשה לתפקידים מיוחדים, ושנה אחת מספ-יקה לכך בהחלט.

ברצוני לנגוע כאן בנימה מיוחדת, נימה מפלג-תית, על החלטה שנתקבלה בוועידת הפועל המזרחי, הפועל המזרחי בוועידתו האחרונה החליט לא לנצל את האפשרות של פיסור הנשים מן השירות הצבאי מטעמי דת ומצפון. קיבלנו החלטה שחברותינו יתגייסו למשקי-ספר ולחקלאות, כדי שימשיכו במסורת היפה של החלוציות. אני חושש שאם יתקבל התיקון לחוק הזה — קולנו לא יישמע במידה מספקת, כי זוהי גזירה שרוב הציבור לא יוכל לעמוד בה. החוק הזה שכרו יוצא בהפסדו.

חנה למדן (מפ"ם):

הרי חברות הפועל המזרחי הן שעוררו אתכם לקבל החלטה זו.

אהרן-יעקב גרינברג (החזית הדתית המאוחדת):

נכון. אני מסכים לכך. אבל הסכמנו לכך בתנאי שילכו למשקי-ספר ולחקלאות.

במצב זה של היום אני מסופק מאד אם נוכל לקיים את החלטת ההארכה לשנתיים. גם הנשים שירצו להת-גייס לא ילכו — בגלל החוק הזה. אין שום טעם ונימוק להארכה, והיא פוגעת בצפור-נפשה של האשה. אתם רוצים להכניס בחיי העם, אבל אני חושש שזו לא תצליח ותגרום לנו יותר פסול מאשר רווח.

יעקב מרידור (תנועת החרות):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, למעשה חיכיתי להודעה מטעם שר-הבטחון שהוא מניח את תיקו, אולם חינם חיכיתי. אני רוצה להסביר מדוע חיכיתי לכך. בכנסת בתל-אביב, במושב הראשון שלה, הכריז שר-הבטחון שלאחר שתוגשם הריאורגניזאציה של הצ-בא, ישתדל להשתחרר מהמעמסה של הצבא והבטחון בא-רץ. אי שר-הבטחון לא הופיע בהודעה הזאת עד היום, מניח אני שהריאורגניזאציה טרם הוגשמה, ועל כך יש להצטער, הואיל ומאז עברו חדשים רבי-חשיבות שעלו לנו ביוקר גם מבחינה כספית וגם מבחינת אחרות.

להגיד כאן, וגם חברי סיעת הרוב — לדעתי יש לוותר ויתור מוחלט על השנה הראשונה של ההכשרה החק"לאית, של השנתון 1932. מסיבה פשוטה: או שנחליט על 3 שנות שירות חובה, או שנקדיש את השנתון החדש כולו לאימונים אינטנסיביים, כדי להקים קאדר של קצינים ובעלי דרגות אחרות בצבא. אחרת, אדוני שר-הבטחון, אתה תופיע בפני הכנסת הזאת בעוד חצי שנה או שנה, ותציע תיקון לחוק הזה. את דברי אני אומר על סמך ידיעה מוחלטת. מכיון שיש היום גרעון בכוח האנושי בצבא, והוא יהיה קיים בעוד חצי שנה ובעוד שנה. יש אפשרות אחת למלא את החסר הזה — עליידי כך, שאת השנתון הראשון, של ילידי 1932, לא נשלח להכשרה חקלאית, אלא נהפוך אותו לחומר פיקודי ממדרגה ראשונה, והחומר הזה יוכל במידה רבה לרכו סביבו את העולים ולפקד עליהם. אם הדבר הזה לא ייעשה, חושש אני שנצטרך להנהיג שירות של 3 שנים, והדבר הזה הוא ללא צורך וגם יוריד את הפרסטיגיה שלנו בעולם כולו, כי הזמנים היום אינם הזמנים של ניקולאי הראשון ושל ניקולאי השני.

חיים בן-אשר (מפא"י):

בחוק שירות הבטחון כמו במדיניות אנו נתונים תמיד במחזורי יכות באיאלו גקודות: שירות האשה בצבא, השילוב בין החקלאות ואימוני קרב, והאווירה הפוליטית בצבא. בחוק הקיים הוצע תיקון שירות האשה למשך שנתיים, וחבר-הכנסת גרינברג שאל, מדוע איננו לומדים בנקודה זו מהגויים — למה בחוקותיהם לא נלך, הרי אצלם אין גיוס חובה לאשה? אך היש בעולם מדינה המונה את המיליון הראשון שלה ומתחילה במיליון השני, מדינה העומדת לפני בעיות של כוונות צבאית והתמודדות עם עולם שלם מסביב לה? היש מדינה בעולם העומדת לפני בעיות בינלאומיות בענין בירתה? מצבנו הוא, שבראשית ישראל חייבת כל אשה למלא את חובתה, ואם היא ראויה ומוכשרת למלא באופן יעיל מקום של איש-קרב, הרי היא משמרת איש לקרב. כזכור, היימי הקרבות אנשים צעירים רבים במערכת-הבטחון שאי-אפשר היה לשחררם לפעולת קרב. לא היו נשים שיוכלו למלא את מקומם. אין לזלזל בתקופת הכשרה יעילה, ראויה לשמה, גם מבחינת התקציב. הבחינה התקציבית בחינה קדושה היא. אנו עם עני, והעול כבד, כבד מאד, ואם גיוס-האשה לא יהיה יעיל — הרי זה בזבוז. בבנין צבאי אנו אנו מצווים לחסכון לאומי חמור, ואנו יודעים לפני מה עומד הישוב ולקראת מה הוא צריך להכשיר את עצמו במערכת כלי-הבטחון.

שליחות האשה בצבא היא למעשה שוות-ערך לנו של הגבר. האשה תמלא פקידים לא-פחות חשובים בכל מערכת השירותים ובמערכת פיקוח-נפש — כגון: שירות רפואי, קשר, נשק, נהגות, אפסנאות, רדיו, פקידות וכו', ובמצאינתנו אנו אין אנו יכולים ואין אנו רשאים לוותר על כך.

תיקון השנתיים, תיקון השוויון בין גבר ואשה בבנין צבאנו, הוא תיקון גדול. אם בין חברות, הפועל המזרחי" נשמע קול אמרץ ונאמן לעצמא, שהן רוצות למלא את מלאה השליחות של האשה המגינה — הרי אין ספק שאותו תיקון שכופה עלינו המציאות, שכופים הבית והעם, ידבר אל לבן היום כשם שדיבר אל לבן אתמול. אין לראות את התיקון הזה כמהפכה בגורל האשה בעם. נאמרו כאן ביטויים חריפים מאד: התעלמות

טיים" ולא ביקש תועלת עצמו וסיכן את נפשו לטובת הכלל".

אם הצעתי מתקבל כאן, ייחנה מן החוק כל אלה שהגנו הגנה מאורגנת באיזו צורה שהיא על הישוב מפני הכנופיות הערביות והצבאות הפולישים, גם אם בשעת מעשה לא היו מוסמכים לכך על-ידי המוסדות הלאומיים — אם כי, עד כמה שידוע לי, נעשו רוב הפעולות בזמן ההוא תוך שיתוף עם ההגנה. כך היו הדברים בירושלים, ביפו ובעוד כמה מקומות.

ועתה להצעת התיקונים. בירכתי עליהם ברובם ואני רוצה לנמק מדוע. התיקון הראשון הוא בקשר לחישוב הגילים. הצעתי בזמנו בוועדה אותה חלוקה של השנתון לשני חלקים, ואתם התאיכים. היו גם חברי ועדה אחרים, כגון מר הררי, שהצטרפו להצעה הזאת, כי כך חייב ההגיון. אין הצבא יכול לקלוט בבת-אחת את כל השנתון, ואין הוא יכול לשחרר בבת-אחת שנתון שלם. זוהי רוטאציה. זהו מעגל. חלק נכנס ומתחיל באימונים, וחלק אחר משתחרר. אחרת ייווצר מצב כזה שהצבא יהיה בלתי-מאומן, והמאומנים יש תחררו, התיקון הגיוני בהחלט ובמקומו.

אעבור לתיקון האומר שלא ייחשב כשירות הזמן של ריצוי עונש במאסר. לדעתי עשוי התיקון הזה לתת הרבה מאד לצבא. כרגיל יש אנשים המנצלים לים לרעה את עצם העובדה שישנו יחס מסויים כל-פיהם, והם משתללים לעקוף את החוק. אנשים כאלה נמצאים גם אצלנו, ארץ של עליה. המשמעת בצבא אינה עומדת על הרמה הדרושה. על-כך, באם ידע החייל שעל כל עבירה שהוא עובר עליה, ייענש, ושקופת העונש לא תיחשב לו כשירות, מניח אני שהוא ישקול יפה לפני שיעבור את העבירה. מבחינה זו, יש ערך מכריע להצעת התיקון הזה. דרך אגב, חיפשתי את התיקון הזה לחוק זה, כי אם בחוק השיפוט הצבאי תש"ט שהוגש לכנסת.

ואשר לתיקון האומר ששירות מומחים יהיה פטור מהכשרה חקלאית, זו אינה אלא הסתייגות שלנו אז, במליאת הכנסת. הדבר הוא הגיוני: אין צבאנו יכול להתבסס על המומחים שלו בחיילים וחיל האוויר בלבד, אלא גם על מומחים בשטחים יבשתיים.

מצאתי גם תיקון משמח מאד. ועל התיקון הזה לא דיבר אפילו שר-הבטחון. אדם שאיננו מתמצא בבעיות צבאיות יכול לקרוא את התיקונים, מבלי להבין את חשיבות הדברים. וכאן אומר דבר שהוא אולי חשוב מאד לגבי סעיף (ד) (3) סעיף-קטן (ג). מה אומר סעיף זה? למעשה הסעיף הזה אומר שהצבא שלנו עבר למבנה של עתודות על בסיס טריטוריאלי. זהו דבר שהצענו בזמנו. מה שהתקבל בכנסת באוגוסט אומר, שבדרך כלל רק פוקד יוכל לקרוא למילואים. אם כך, הניסוח הנוכחי עומד על כך שהצבא יאורגן על בסיס טריטוריאלי מקומי, אזורי, ועל כך יש לברך.

אבל עלי להגיד גם כמה מלים של אזהרה: אמרתי אתם גם בוועדה, ואני חושב שיש מקום כאן במליאה לחזור עליהם. אנו מתעלמים, אדוני שר-הבטחון, מן העובדה שהצבא עולה לנו כיום הזה במאמץ על-אנושי מבחינת ההוצאות, ולכן אסור לדעתי להיכנס לאכספריימנטים מסוכנים, לאיתם אכספריימנטים שגייסו אותם תוך 8 החדשים האחרונים, וללא הצלחה. אני רוצה להגיד דבר שגם שר-הבטחון לא יוכל אולי

אם אנו עומדים לפני הבעיה של התיישבות צעירה, של בני שמונה-עשרה — אין אני רואה בהכשרת הקבוצות להתיישבות-הספר, מגבול-הלבנון ועד אילת ועד עוג'ה אל חפ"ר, משמעות בטחונית פחות ממשית מן האימון לאחר החדשים הראשונים.

בהכשרה הזאת לא ייפסקו האימונים, והאנשים הצעירים שילכו לזוהי-שבות ימשיכו בהווי של אימונים. בהתיישבות-הספר צריכה שלוט אווירה של אימונים, ולכן אני נוטה לנגוע בשנתון הראשון.

אנחנו יודעים שעקרון ההכשרה החקלאית הוא נסיון חמור וקשה ביצירת צבאנו הצעיר. זה דורש מאמץ בלתי-רגיל לסיגול המחשבה והנסיון של אנשי צבא מאס-כולות שונות. את זאת לא למדנו אצל הגויים. מגיעה בעיני קרן ההכשרה החקלאית, שנתון לה גושפנקה חזיקת, עלולה לפרוט את הענין הגדול לפרוטות. אם יעמידו אדם צעיר, שלא הלך עד כה לתנועה חלוצית, לפני הברירה: „שירות מומחי“ על חשבון הצבא, על חשבון האומה, או התנסות בעבודת האדמה — לא ברור לאיזה צד כרע. האומה היא שצריכה להכריע, להעמיד אותו בנסיון מתוך סמכותה, מתוך ריבונות מחנכת.

הצעתי איפוא להגביל את „השירות המומחי“ בחיל האוויר והים לתפקידים של מגע בלתי-אמצעי עם כוחות האיתנים, המתייבים את אימון הנוער בגילו הצעיר בתוך הסטיכיה של היקום, ולא לנגוע בשנתון הראשון, לפני שהתנסו בהגמרת העקרון הלאומי של שנת הכשרה חקלאית לנוער במסגרת שירות הבטחון.

חבר-הכנסת מרדור מזהיר מפני תיקונים, שיבואו בעוד חצי שנה. אין כאן כל אזהרה. אין כאן כל סכנה. אם ייווצר בארץ מצב שענין „הסיכוב השני“ יהיה אקטורי אלי יותר, מתוח — אינני חושב כלל לדבר, ששר-הבטחון יורה הוראה במשך עשרים וארבע שעות שכל השנתון הראשון צריך ללכת לאימון קרבי. אין כל מעצורים בחוק. אני מעריך מאד את התיקונים הללו כסימן של זריזות, מהירות, אי-מנוחה ושיקולים מחודשים.

הסעיף הצנוע הזה על גיוס חיל-המילואים עלידי המפקד הישיר, הוא אחד הסימנים שחיל-המילואים מקבל תבנית יציבה ורעילה. זהו אחד הסימנים שהדבר מתקדש מהלכה למעשה. אולם בענין ההכשרה ההתיישבותית טרם הפכנו את ההלכה למעשה.

בסיכום דברי — הערה קצרה לדבריו של בן-אשר על האווירה בצבא ושהשליחות בצבא אינה מושכת. האמת היא, שבשביל אדם מתיישב, היודע את השליחות, לא נשתנה שום דבר בצבא. אם עוז-התנדבות בלבד — הוא שיעצב את דמות הצבא. הלכנו יחד עם בן-אשר למקור מות, שבהם היה המצב סגום מאד מבחינת המשטר והנוהג. אנו יציבנו את דמות היחידה העברית. הלכנו לצבאות זרים ויצרנו שם הווי עברי חברתי, פעילות מדינית ועצמאות תרבותית. שליחות-הבטחון בארץ איננה ענין המותנה באווירה סוליטית זו או אחרת, בהסתייגות מפלגתית, או באי-רצון. אם תיווצר בארץ אווירה של שלמות נפשית ושל התרכזות כוחות הנמש בעניני הבטחון, ילך לצבא כל מתיישב צעיר וכל אדם צעיר.

לא האוירה בצבא היא הגורם לאי-שלמותו ולא-י בטחוננו, כי אם באי-שלמותו הסכנה לבטחוננו.

ועוד הערה לדברי חבר-הכנסת ספיר, שהביע הת-מרמרות על הסטאטוס המיוחד זה „טריטוריה“ המיוחדת, שאושרו כביכול לקיבוצים עליידי קביעת מיכסה בגיוס זהה, גיוס המרתקים. על כך יש להעיר, שאין שום

מן החיים האזרחיים, הווי של קרסטיין וכו'. חיי שנת-ההכשרה הם חיים חלוציים ערים מאד. אלה הם החיים בטי-רתי-צבי, בשדה-אילתו ובחפץ-חיים. אין כאן ניתוק מן המש-פחה, ואין כאן גזירה על חיי המשפחה. ואם ישנה בעיה של משטר והווי — הרי ישנה גם בשנה אחת, כשם שישנה בשנתיים. אין כאן כל מהפכה רדיקאלית ואין כל מקום ליצור אווירה פגומה מסביב לתיקון הזה של שוויון האשה במערכת-ההגנה. התיקון הזה הוא הכרחי, בעתה, ואין צורך ליצור אווירה סביבו, כאילו חל שינוי המשנה את חוק שירות הבטחון בנקודה העדינה של חדרה לגורל האשה והאם בישראל.

ומכאן לזיכרה הנצחי עם חברי-הכנסת ספיר ומרי-דור בענין המוגיה בין ההכשרה ההתיישבותית ובין האי-מון לקרב. זוהי בעיה בטחונית ממדרגה ראשונה. זוהי בעיה של הכשרת הנח"ל להיות מתיישבים במקומות הקשים, בדרך לעוג'ה ולאילת ולאורך גבול הלבנון. הכשרת האדם הצעיר להתיישבות שווה בערכה, במשמעותה הבטחונית, להכשרתו לקרב. התקופה של תשעה תדשים בהכשרה חקלאית אינה מוציאה את האיש מהווי-האימו-נים; היסוד הזה קיים גם בהכשרה. קל יותר להוציא צריגים לשנה, לשנתיים ולשלוש לצמונים, אבל אי-אפשר לכופף אתם ליישב גבולות, או ליישב את הגגב, בלי הכשרה התיישבותית, בלי התקנת האישיות הצעירה, כאן נחוצה הכשרת הלבבות. בנקודה זו יש לי ספקות חמורים בניסוח הקטיגוריה של „השירות המומחי“ והג-דרתו. מגמת צבאנו היא — צבא של מומחים. זהו רק גרעין שצריך אחר כך להפעיל ולהוליד את המכונה הקרבית של כל העם. אינני גורס את ההגדרה: „שירות מומחי“ פירושו שירות בחילה-האוויר או בחיל-הים וכל שירות אחר שנקבע בתקנות כשירות המחייב התמחות מיוחדת“. לא כל אנשי-הצבא המשרתים בחיל-האוויר ובחיל-הים הם אנשים מומחים, ולא המומחיות היא שפוטרת מהכשרה חקלאית. הנחתה היתה, שהפגישה של האדם הצעיר עם האוויר והים היא כפגישה עם האדמה; זוהי פגישה עם כוחות איתנים, המעצבים את האישיות החלוצית והקרבית, פגישה הדורשת רכישת הר-גלים מגיל צעיר. אינני מקבל איפוא את הנוסחה האומרת כי „שירות מומחי“ הוא כל שירות בחילה-האוויר או בחיל-הים. גם שם ישנה פקידות, נהגות, ושררה של תפקידים המשותפים לכל הצבא. ברגע שאקבל את ההנחה שכל שירות בחילה-האוויר או בחיל-הים הוא „מומחי“, הריני חייב להסיק את המסקנה שכל שירות בחילה-היבשה גם הוא „מומחי“.

אני נוקט כלל זה: עשו סייג לתיקונים בעקרון לאומי אשר טרם התנסו בו. אני מוכשר להשיג שישנה תקופת מעבר, תקופה שבה אנו צריכים לבנות את הצבא מראשיתו. משום כך אני מוכן לקבל את הוראת-השעה, שמגיל עשרים ומעלה עד א' בתשרי תשי"ב רשאי שר-הבטחון, אם הוא סבור שטעמי בטחון מחייבים זאת, להורות לגבי יוצאי-צבא שהיה בן 20 או יותר ביום שנכנס החוק לתקפו, שעל אף האמור בסעיף 6(1), תקופת השירות הסדיר של אותו יוצאי-צבא המיועדת להכשרה חקלאית תוקדש, כולה או מקצתה, לשירות סדיר שאינו בגדר הכשרה חקלאית. אולם יש לי הסתיי-גות מפורשת, שכל חייל שביע את רצונו ללכת להכשרה התיישבותית שמורה לו הזכות לכך, כשם ששמורה הזכות לכל אדם להתנדב לחיל-האוויר או לחיל-הים. כן אני עומד על העקרון שכל עולה חדש הרוצה להתנדב להכשרה חקלאית, תוכנס לו הזכות הזאת בחוק. אך

בשנים עשר ההדשים הראשונים. קביעה זו אפשר להשאיר לתקנות... החוק, כפי שנקבע כאן, יוצר מצב, שאם הצבא לא יקיים את ההכשרה החקלאית דוקא בשנה הראשונה, יהיה בגדר מפירי-חוק. אני מציע שהחוק ינוסח בצורה הרבה יותר גמישה."

אני עומד על הצעתי זו, ואם המטה ושר-הבטחון יראו אפשרות שההכשרה החקלאית של השנתון כולו תהיה דוקא בשנה הראשונה — יבורכו על כך. אולם אם יראה שרי-הבטחון כי מטעמי בטחון ומבחינת הצד-כים של הצבא אין אפשרות לשלוח בשנה הראשונה את השנתון כולו להכשרה חקלאית — הרי יוכל לפי התקנות לשלוח רק חלק ממנו להכשרה חקלאית, והחלק השני יעשה את הכשרתו החקלאית בשנה השנייה, ואת מותר הזמן יקדיש לאימונים צבאיים. אם נחוץ יהיה להכשיר איש-קשר, או לאמן אדם בחיל-השריונים — מוטב שאנשים אלה יקבלו את הכשרתם המיוחדת בשנה הראשונה דוקא, כדי שאם תודקק להם המדינה, תוכל למצוא אותם מאומנים, והם יעברו את תקופת ההכשרה החקלאית בשנה השנייה.

כן אני רוצה להדגיש, שההכשרה החקלאית לא תהיה פטורה לגמרי מאימונים צבאיים. המסגרת הצבאית צריכה להישאר. גם אנשי חקלאות שאינם מגויי-סים כלל אינם פטורים מצבא-העתודות, והם צריכים להיות קשורים לאימונים צבאיים ולמסגרת צבאית, לא-כל-שכן האנשים שילכו להכשרה חקלאית כמגיי-ייסים. אנשים אלה יוכלו להמשיך באימוני-הקשר, יוכלו מזמן לזמן לעבור תקופת-אימונים קצרה, יוכלו לעשות תמרונים ומסעות ממקום למקום, שלא ייטחו מהם שלמדו בהכשרה הצבאית, גם אם קדמה להכשרה חקלאית. אני יודע, שהכוונה בקביעת השנה הראשונה של הגיוס האנשי חקלאית היתה — לתת אפשרות לאותם אנשי-הצבא המגוייסיים שירצו להישאר בחק-לאות, להישאר בה. אבל אולי נוכל להגשים את הדבר רק בשנים הבאות. צריך להניח את הדבר הזה לתקנות, כדי ששרי-הבטחון יוכלו לשנותן מזמן לזמן בהתאם לצרכים ההכרחיים של ההשעה, ואז גם אימוני של חברי-הכנסת מרידור, שהכריזו מעל במה זו שהוא כבר רואה, ששרי-הבטחון יבוא בעוד ששה חדשים ויציע שינויים נוספים בחוק — לא יהיה אלא איום-סרק.

אשר למונח "שירות מומחי" — אין כל ספק שלא רק בצי ובחיל-האוויר, אלא גם בחיל-הרגלים ישנם מקצועות צבאיים העלונים מומחיות רבה. לא פחות מן המומחיות הדרושה בצי ובחיל-האוויר, הייתי רוצה רק להדגיש בהזדמנות זו, כי הדעה האומרת שקצינות ופיקוד בצבא הם "שירות מומחי", ולכן יהיה זה מן הצדק לפטור קצין ומפקד מן ההכשרה החקלאית — היא דעה מסוכנת במקצת. אם כי הקצינות היא "שירות מומחי" לפי לשון החוק, הרי לא ייתכן שדוקא הקצינים לא יעברו את ההכשרה החקלאית, שכן גישתנו להכשרה החקלאית היא — והייתה כזאת גם בשעה שהתווכחנו על החוק כולו — שההכשרה החקלאית מכשירה חיילים טובים ומקרבת את החייל לארץ, מעוררת אותו להכיר את טבעה ולאהוב אותה. לא ייתכן שתיווצר כת של קצינים שבגלל קצינותם, או בגלל זה שלמדו בבית-ספר לקצינים — יהיו פטורים מן ההכשרה החקלאית.

סטאטוס מיוחד. הצעירים מן המשקים, בשנתון שלהם, דינם כדיון כל צעיר בתל-אביב ובחיפה ובכל מקום אחר. המדובר הוא רק במרותקים, ולגבי אלה דין אחד לבתי-החרושת וליקבוצים. אם התחשבות במצב המשק, אך ישנו דבר אחד יסודי הראוי לתשומת-לב: הקבוצה הארצישראלית היא צורת-חיים משקית ובסחור-נית כאחת. אינני מתכוון לחשב כאן את החשבון שעשה חברה-הכנסת ודובדבני וחברים אחרים, מה היתה התיישבות-הספר מבחינה בטחונית ומה כל הווייתה של התיישבות זו. כל משק בארץ הוא מוגבל שני תפקידים: של בנין המשק ושל בטחון הארץ. זוהי הווייה הארמונית אחת, ואם משק שולח חברים מתוך שיקולים משקיים, הוא נאמן על אחיזתו הבטחונית. הצבא אינו מפסיד מזה כלום. להתיישבות ישנן שכבות של כוחות פיקודיים, ואם אדם נשלח על-ידי המשק, יש לו ערך מיוחד. ולא צריך ליצור רושם מוטעה על סטאטוס מיוחד בשלב זה של מעבר וגיוס המרותקים. אני חושב כי מתוך האופי המיוחד של ההתיישבות הקיבוצית ומתוך האופי-שרויות הפיקודיות שישנן בהתיישבות הקיבוצית בארץ — זוהי הוראה לשעה בעלת ערך משקי ובטחוני לתקופת-המעבר הראשונה של בנין צבאנו.

יוהר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

אפשר היה לקרוא להצעת החוק הזה "חוק לעיר-דוד השקעות בהסתייגויות", שכן כמעט כל חבר מחברי ועדת-החקיקה-הבטחון, שהשמיע בשעת הדיון על חוק זה בוועדה אינו הסתייגות שהיא — בא עתה על שכרו. אני אומר זאת לא מתוך כוונת זלוזל, כי אם להפך — כדי להדגיש כאן עד כמה חשובה לפעמים ורבת-ערך היא ההסתייגות ועד כמה אסור לרפות את ידי המסתייגים, שכן משמשת ההסתייגות חומר למחשבה, תבורך הממשלה ויבורך שרי-הבטחון המגלים עוז ובטחון עצמי להודות לפעמים שכדאי וכדאי לקבל הסתייגות, שהכנסת בזמנה אולי לא ראתה צורך לקבלה.

חברי-הכנסת מרידור הזכיר את ענין חלוקת גיוס השנתון, ויש לשמוח שהדבר תוקן באופן כזה שהשנתון חולק לשני חצאים: כל חצי-שנה תגוייס מוציאת מן השנתון: בחצי-השנה הראשון תגוייס מחצי-השנתון הראשונה, ובחצי-השנה השני — מחציתו השנייה.

אבל אם אני יכול לשמוח על שנתקבלו כמה הסתייגויות, עלי להצטרף שהסתייגות אחת שלי לא נתקבלה אז, והיא ההסתייגות מקביעת ההכשרה החקלאית דוקא בשנה הראשונה, בלי להניח הוראה זו לתקנות, כפי שהצעתי בשעת הדיון על החוק. אם כי סגן יושב-ראש הכנסת מר ניר אינו מרוצה ביותר בשעה שאני מצטט את עצמי, אני מסופק אם אוכל להסי-ביר את הדבר בצורה ברורה יותר מכפי שעשיתי זאת אז. בעמ' 1612 (כרך ב') של "דברי הכנסת" אתם יכולים לראות שאמרתי: "סיעתנו מצדדת בהכשרה חקלאית, מצדדת בכך שההכשרה החקלאית תהיה דוקא בשנה הראשונה. אולם יכולים להיות צרכים צבאיים כאלה שיכריחו את הצבא, במקום לקיים את תקופת-ההכשרה דוקא בחדשי הגיוס הראשונים, לאמן קודם את האנשים ואחר-כך לערוך את ההכשרה החקלאית. הצעתי הפשוטה והטכנית היא, לא להכניס בגוף החוק, שההכשרה החקלאית הייתה להיות דוקא

ישיבה ק"ו, כ"ז טבת תש"י (16 יאנואר 1950)
— חוק שירות הבטחון (תיקון) (הר"י, למדן) —

ארגון הצבא היו מתקבלות בזמנו, סבורני שגם שר הבטחון היה מביא ברצון יבול אחר מהריאורגאניזציה בצבא, ולא היה צריך לחפש פרסים והקלות לצעירים שירצו ללכת להשתלמות צבאית, דרך המסגרת של הצבא נושאים אלופים מחוננים, וכשדות ישובים בארץ יושבים כעת האלופים האלה על טראקטורים, וזוהי תעודת כבוד לאלו פים האלה שחזרו לטראקטורים שלהם, תעודת כבוד לבית-ספרם החברתי; אבל אינני משוכנעת שאפשר להעניק תעודה זו גם למשרד האחראי לחיים ולמשטר בצבא, שאם כן — לא היו אלופים אלה נושאים; כי הם לא ברחו מהעול, אלא חזרו אליו.

אינני יכולה להצטרף לשמחתו של חברי-הכנסת מרי" דור בענין העתודות, בהצעת החוק ישנו סעיף האומר שהמפקד יכול לקרוא לאיש המילואים בכל דרך שימצא לנכון; ופירוש הדבר שסגן רשאי לקרוא לאיש המילואים בכל דרך משטרית שימצא לנכון, באחד מבתי-המשפט ערער שופט על דבר שנתקבל ואשר קיים בחוק בארץ — שאפשר לעצור כל אדם באמצע הרחוב, ללא מתן ג"מ מוקים למעצרו. דבר זה דומה בדיוק לדין זה, שסגן יכול לקחת את האיש בדרך שימצא לנכון, בלי פקודה של קצין גבוה המחייבת איסוף אנשי העתודות.

אבל לא זו בלבד; מגסים הטיל על אנשי העתודות משטר חיים שאנשים עובדים אינם יכולים לעמוד בו, ולא מעניין אותי ברצו זה אם צריך להתפשר עם מישו בענין זה, לא ייתכן שיטילו על אנשי העתודות אימונים, בתנאי שאלה לא יהיו ביום השבת. אני שואלת: פועל העובד יום תמים — האם באמת צריך להרוס את חייו הציבוריים והחברתיים על-ידי פיצול שתיים עשרה שעות האמיר גים לכמה ימים בחדוש? האם נחוץ הדבר שאימוני יתקיימו מספר שעות מדי פעם בפעם, כי השבתות והמועדים מוצאים מן החשבון מראש? האם ייתכן הדבר? צריך לאפשר לאיש דתי להתאמן באמצע השבוע, אבל מדוע יש לחייב איש שאיננו דתי להתאמן דוקא באמצע השבוע, ולהכניס ע"י כך תורה ובוהו בחייו?

והגדיל לעשות שר-הבטחון בדיון הקודם לגבי גיוס נשים, בדיון הקודם עמדה סיעתנו בעיקר על ההכרח בגיוס נשים מבחינת הצורך בתוספת כוח אדם, ולא מבחינת שוויוניות נשים — אם כי גם דבר זה אינו קל בעינינו. אמנם תבענו שגם בשטח זה יהיו זכויותיה וחובותיה של האשה דומות ושוות לאלה של הגבר במדינה, אבל בעיקר הצבענו על העובדה שמדינה צעירה, שכל כוחותיה מתוחים, אינה יכולה לוותר על כוח האדם שבקרב הנשים, ועליה לשתף אותן באחריות לבטחון המדינה. שר-הבטחון נשא באותה הזדמנות נאום יפה מאד — חבל רק שעשה זאת לצרכי חוק זה דוקא — על אמהות, והכריע את הכף לצד הגבלת שירות האשה בצבא לשנה אחת, כעת בא שר-הבטחון ומוכיח לנו, שהצורך בגיוס כוחות אדם מחייב את גיוס הנשים לשנתיים. מדוע דרוש היה רווח זמן זה? האם עומד הדבר בניגוד לנאומי היפה של שר-הבטחון? — לדעתי לא! אבל מה שלא תעשה הקואליציה יעשה הזמן, אני מציינת בסופו ששר-הבטחון מסכים עם דעתנו בענין זה, עוד תלמדו במשך הזמן, דבר אחרי דבר, אבל שר-הבטחון איננו מוכן עדיין להמשיך את הקו ולומר: תובה שוה לכל אשה במדינה.

אני מבינה מה קובע כאן את עמדתם של אנשי החזית הדתית: אילו בנותיהם ואחותיהם היו בצבא, והיו גושאות בעול תפקידים בצבא — אולי לא היתה

בהזדמנות זו של הכנסת תיקונים, חושבני שמן הנכון לצרף לחוק רשימה של סוגים קבועים הפטורים מן השירות, נוסף על האפשרות הניתנת לשר-הבטחון לפטור אנשים משירות זה במקרים שיהיה צורך בכך. ישנם סוגים של בני-אדם, למשל נזירים, הממלאים תפקידים מיוחדים במדינה, או שופטי בית-הדין העליון. הדבר טעון בדיקה, כי אפשר שצריך לשחררם. אינני פוסק לכאן או לכאן, אבל צריך לבדוק, למשל, אם שופטי בית-הדין העליון חייבים להתגייס לעתודות. גם בענין חברי-הכנסת אין הדבר ברור בחוק, אני, למשל, הייתי סבור שחברי-הכנסת — חובתו הראשונה, אם כבר עבר את גיל הגיוס, ללכת לעתודות כשאר בני-העם. אבל עלינו לדון על כך, וכן עלינו לברר אם חברי-הכנסת שגויים יהא רשאי לבוא אל הכנסת בתלבושתו הצבאית, ואם יהא רשאי להצביע בשעת חופשה מן הצבא. וכל עוד לא נקבע אצלנו חוק-האזרחות — ישנה גם בעיה של שגרירים זרים בארץ ושל שגרירים שלנו בחוץ-לארץ. מן הראוי, שלכל השאלות הללו ימצא פתרון ברור בחוק.

ביחס לאנשי חוץ-לארץ, ישנה הרגשה אצל רבים מן המתלמדים שבאו לארץ, שהיו הראשונים להתגייס ורבים מהם גם נפלו — שכמה מחבריהם הצליחו להתחמק לחוץ-לארץ, ששם לא תוכל יד הממשלה להשיגם ולפגוע בהם, ומחכים ליום שיעברו את גיל הגיוס, ואז יבואו לארץ ויהיו פטורים מגיוס. עלינו לנסח את החוק בצורה כזאת שאנשים כאלה לא יוכלו להתחמק ממנו.

אשר לשאלת גיוס הנשים: גם בענין זה נשמעה בזמנו דעה בוועדה, שחובת גיוס הנשים היא ממש כחובת גיוס הגברים. לאחר חילופי דעות הגיעו למעין פשרה, שיש לגייס את האשה רק לשנה וחצי, בסופו של דבר קיבלה הכנסת את ההסתייגות והחליטה על גיוס האשה לשנה אחת בלבד. אני שמח שהגענו לבסוף לכך, שהשווינו את האשה שוויון גמור לגבר לגבי הגיוס: כבוד הוא לאשה, שנחיצותה וחשיבותה לגבי בטחון המדינה אינן פחותות מאלו של הגבר, שאי-אפשר להשחררה ולהקים את צבאנו בלעדית.

אם הגענו להסתייגויות, אני רוצה לחדש את ההצעה שהצעתי בזמנו — שנשים נשואות בגיל 18, 19, 20 ואולי גם 21 לא יהיו פטורות מגיוס. אלה הם גילים צעירים, ובתקופה זו עדיין אין בית, אם נערה מגיל זה התחתנה ובעלה מבוויס אף הוא — אין לדעת כי סיבה לכך שישחררו אותה בגלל נישואיה.

ולבסוף — משפט אחד ביחס לעתודות. לפי כל מבנהו של החוק הזה — ואין זה סוד — הרי עיקר כוחו של צבאנו יהיה בעתודות. ישנה דאגה מיוחדת בארץ, שעדיין לא הגענו לארגון של העתודות. אני יודע שמחובתו של המטה הצבאי לדקדק הרבה בהכנות לפני שהוא זונק לאיזו פעולה, נראה לי שרצון הכלל הוא, שהזינוק הזה לארגון העתודות, אותו צו שהתחיל בארגון העתודות בירושלים — ילך ויתפשט במהרה ויקף את הארץ כולה.

חנה למדן (מפ"ם):

סיעתנו היתה מרוצה מאד ולוא היתה חייבת להצביע כעשיו על נסיגת הממשלה, אלא לו הצעותינו בענין

נימק אותם, אמר לנו שיש הכרח להגדיל את תקופת שירות האשה משנה אחת לשנתיים, ומאותם הטעמים שדיברתי אז, איני יכולה גם עכשיו שלא לתמוך בדרישה זו, אם הבטחון דורש זאת. איני מומחית בדברים אלה, וגם איני חברה לועד-החוק והבטחון, ייתכן ששם הסבירו את הענינים, אבל נאמנים עלי דבריו של שר-הבטחון.

יתך עם זה איני יכולה שלא להביע איאלו ספיקות שהעותרו בלבי. שני תפקידים שונים עומדים לפנינו: בטחון והתיישבות. האשה נחוצה גם בשירותי-הבטחון וגם בהתיישבות, אם נקבע שנתיים לשירות האשה, באופן שהשנה הראשונה תוקדש להכשרה חקלאית והשניה לכל מיני סידורים אחרים, חוששת אני לפי מגמת המחדש שבה של עמנו — בפרט של החלק הבא מחוץ לישראל — שאם האשה תלך בשנה השניה לפקידות ולמקצועות אחרים, לא תחזור לעבודת-האדמה. אני כשלעצמי בניתי על כך, שמתוך ההכשרה החקלאית תישאר בחקלאות, אבל אם לאחר ההכשרה התקלאית תעבור לעבודות אחרות — יוקסן מספר הנשארים בחקלאות.

שר-הבטחון ד. בן-גוריון:

מי שילך לאחר השנה הראשונה להתיישבות, לא יישאר בשנה השניה בצבא.

רחל כהן (וויצ'ו):

אני שמחה לשמוע זאת, מפני שרציתי להציע דבר זה. לפי החוק אין זה ברור, על-כל-פניו, לי זה לא היה ברור, חשבתי שצריך להקדים את השירות הלא-חקלאי לשירות החקלאי, אבל אם האשה תכריז שהיא רוצה להתחיל בחקלאות ולהמשיך בעבודה חקלאית — תהיה רשאית לעשות כן. הצעה זו רציתי להציע.

הצעתי השניה היא, כי בשירות המומחים ייכלל גם השירות הרפואי. כאן נכללו רק חיל-האוויר וחיל-הים וכל מקצוע אחר שיקבע שר-הבטחון. הייתי רוצה שייכתב בפירושו: „שירות רפואי“, כמו שכתוב „חיל-האוויר וחיל-הים“.

עוד דבר שאני חרדה עליו: אילו היה לנו יחס להקניית המקצוע לבת, כשם שישנו אצלנו לגבי הבן, הייתי אומרת שהכל בסדר. אבל אם האשה, הבת, תלך לשירות של שנתיים ואחרי-כך תשוב למשפחה ותרצה ללמוד מקצוע — אני חוששת שלא תינתן לה האפשרות לכך. אצלנו יגויסו בנות-העלילה בגיל מבוגר יותר, מעשרים עד עשרים ושש, ואני חוששת שזה יעכב בעדן מללמוד מקצוע הכרחי, מפני שהמשפחה לא תוכל לשאת בעול זה בגיל מבוגר יותר.

בארצות אחרות היו מאפשרים דחיה בזמן למי שחייב גיוס, במקרה שהיה מתכוונן להמשיך את לימודיו במקצועות חיוניים. אני סבורה, שאם בחזרה הולכת ללמוד רפואה, הנדסה, גננות, או שירותים סוציאליים — מן הראוי היה לשחררה, זאת אומרת: לדחות את גיוסה עד שתגמור את לימודיה. אני חוששת שבאופן אחר נצמצם את מספר בעלות-המקצוע, שהמדינה כל כך זקוקה להן, ויש לאפשר להן להמשיך בלימודים.

ועכשיו לענין טעמי מצפון. אני מצטרפת להצעה של חבר-הכנסת בן-אהרן. טעמי מצפון יושבו לאשה וישנם גם לגבר, יש גברים שאינם יכולים לשרת בשירות קרבי. אני חושבת שיש לגייס גם את האשה וגם את הגבר לשירותים אחרים, לא קרביים, אם מטעמי מצפון

החזית הדתית יכולה להגיש לבוחרים רשימת מועמדים לכנסת שאין בה נשים; אולי היו הנשים מרימות את קולן יותר מדי בתוך החזית הדתית. אבל זה לא יעזור לכם לזמן רב. התפאר כאן חבר הפועל המזרחי שהוועידה שלהם החליטה שלא להשתמש בפריבילגיה הזאת לגבי חברות הפועל המזרחי, אבל מדוע אתם תובעים את הפריבילגיה הזאת? בשביל מי? לשם מה יש צורך בעצם החסד הזה מצדכם — שלא תשתמשו בפריבילגיה הזאת? לפי ידיעתי המוגבלת בשאלת החובות הדתיות, סבורני שהחובות הדתיות המוטלות על הגבר עלולות על אלה של האשה. מדוע לא תדרשו גם שחרור הגבר הדתי משירות בצבא? מדוע תדרשו זאת דוקא לגבי אשה צעירה לא נשואה, שלמעשה אין מוטלות עליה כל מצוות דתיות? איש לא יעביד אותה בשבת, כשם שאין מעבידים את הגברים; מדוע זכאית היא ליהנות משחרור? באיזו זכות?

סבורני שנשים דתיות היו משתחררות ברצון מן האפסטרופסות שלכם על הדתיות שלהן. תנו להן להיות אחראיות לעצמן, וכל עוד הן אינן כאן — אל תהיו להן אפסטרופסים. אני מקווה שיימצאו נשים דתיות רבות שיתנגדו למתן הפריבילגיה הזאת; אולם יימצאו נשים משתטות — כשם שיש גם גברים משתטמים — שישתמשו בנימוק זה. כחברת ועד-הערעורים, ראיתי את השימוש לרעה בענין זה בזמן גיוס הנשים לצבא, כשהדתיות הפכה לענין של מסחר. הביאו תעודות ממקומות שונים — מרבנים ומקהילות — המעידות שבחברה פלוגית אלמונית היא דתית. תעודה כזאת יכולה להשיג כל אשה בישראל, שרצונה להשתטם. איני אומרת שנשים דתיות הן משתטות; אתם רוצים להפוך אותן למשתטות. בכל חברה יש משתטמים. בשעה שלגברים המשתטמים קבעו בחוק עונש, הרי לנשים המשתטמות ניתנת פריבילגיה. אני שואלת: מהי זכותה של החזית הדתית לחשוב שחובת ההגנה על המולדת וחובת שירות המולדת מוטלות רק על חלק מן הציבור. אמנם, אתם מוכינים להסכים לכך שאף אשה לא תשרת בצבא. אבל מאחר שרוב הישוב והמדינה אינם מקבלים את דעתכם — כיצד עולה על לבכם לדרוש פריבילגיה לנשים דתיות? אני יודעת שמ' אחורי נימוקים מסתתר דבר אחר — ענין של קלקול המידות. אתם אינכם מעיזים לומר זאת בגלוי; בעצם אתם אומרים זאת בהודמנויות שונות, ועליכם להעיד ולומר את הדברים, בגלוי, יש בהם משום הוצאת לעז ודיבה על הנערות הממלאות את חובתן בצבא. כל אדם — אשה או גבר, הרוצים לשמור על מידותיהם, תנאים שווים להם בכל מקום.

אני מציעה לכנסת לחזור ולבדוק את זכות השחרור הניתנת לנשים דתיות, ולקבוע חוק אחד לכל הנשים לגבי שירות בצבא.

רחל כהן (וויצ'ו):

כנסת נכבדה, כשדנו בחוק-הבטחון במושב הראשון של הכנסת, הרגשתי שאני מדברת לא כסופראז'יסטית, התובעת שוויון-זכויות לנשים, כי אם מבחינת הבטחון, הבטחון גם לאשה. מספרנו בארץ, ומצבה הגיאוגרפית של מדינתנו, מחייבים כל אדם ואדם, ועל אחת כמה וכמה. כל אזרחית ואזרחית, לדעת להגן על כבודם ונפשם. יחד עם זה הצבעתי בעד שנה אחת שירות לאשה, כי לא ראיתי שמשרד-הבטחון עומד על שירות לזמן ארוך יותר.

עכשיו בא אלינו שר-הבטחון, ומטעמי בטחון, שגם

הענינים הקובעים בבטחון, אלא תמיד מדברים על דברים צדדיים; ונדמה לי שאין זה מתפקיד הכנסת לדבר רק על דברים צדדיים. מתי כבר נדון על המשא ומתן המתנהל עם גדול המפקדים שלנו, עם עבדאללה, שמאחוריו, כידוע, עומדת בריטניה הגדולה? על הענין הזה, שהוא הקובע במצב הבטחון שלנו, לא נמסר בדיון הכנסת — לא בדיון על מדיניות-החוק, ולא בדיון הנוכחי שהוזמנות של דיון על חוק שירות הבטחון. אינני חושב שזאת הממשלה, אותו שר-הבטחון, יכיר לים מצד אחד לנהל מדיניות במגמה של שיתוף פעולה עם מדינה שהתקיימה אותו, עם כוח העלול להתקיים בעתיד, (ואם נשקפת סכנה של סיכוב שני — הרי זה מהכוח הזה) ובאותו זמן עצמו לדבר על דאגה לבטחון. מגמה להכרה בכיבושי התוקפים ודאגה לבטחון יש ראל — אינן עולות בקנה אחד. כל מערכת מדיניותנו, בשטח הבטחון ובשטח הפוליטי הכללי, בנויה על שיתוף ועל אישור עמדותיו הצבאיות של אותו גורם, אשר עליו חושב כל אחד בישוב כאשר הוא מדבר על הגנה ועל האפשרות ששוב נצטרך בעתיד לשפוך דמנו. שלום מוגבר לכרות עם כל אחד, אם אין דרך אחרת — אבל הדבר הקובע הוא על איזה בסיס נעשה אותו השלום: אם הוא נעשה על בסיס אישור עמדותיו התקשורתיות של מי שהתקף אותו בעבר ועלול להתקף פנו שנית, או על בסיס של אי-אישור עמדותיו התקשורתיות והכיבושיות של האויב בעבר והאויב בהווה, העלול להתקף מחדש את מדינת-ישראל.

שנית, השבתי שנשמע בהזדמנות זו מפי שר-הבטחון אינפורמציה על דבר המעסיק הרבה את הע' תונות והציבור בארץ — זוהי שאלת החזרתו של ראש הנג'אדה לשעבר למדינת-ישראל. אני חושב כי גם פרט זה שייך לענין בטחון המדינה. ברצוני להביא כאן כמה דברים, שנתפרסמו בעתון המקובל על חלק מסויים של הכנסת והציבור, שאיננו יכול להיות חסוד באהדה יתרה לכוחות המתקדמים בישראל. הוא מתאר את הדבר בצורה המורה ביותר. איש זה, שארגן פלוגות סער ביפו וקרא באסיפות-עם להזדמנות נגד היהודים — כך כותב סופר "הארץ" מהיום — האיש שדרש מן הוועד הערבי העליון להכריע את צבא-ההגנה-לישראל, ורק לאחר שהדבר נכשל נאלץ היה להיכנע, כמנהגיים ריאקציוניים אחרים, שארגנו את המלחמה ואחר-כך הם עושים את אשר הם עושים מתוך חוסר ברירה —

זלמן אהרנוביץ (מפא"י):

היו גם יהודים כאלה:

מאיר וילנר (מק"י):

ולהלן כותב סופר "הארץ", שהציבור הערבי בעכו, מקום שם נמלט האיש הזה, שאל אותו: "מדוע אנשים פשוטים, הבאים בצורה מסתננת כזאת, מגורשים לעבך הגבול, בעוד שעסקן פוליטי מובהק, שיש לו חלק לא מעט באחריות לדם שנשפך בארץ, מתקבל בזרועות פתוחות? לשאלה זו לא יכולתי להשיב להם תשובה משכנעת."

חבריה-הכנסת הנכבדים. אם מדברים על ענין אב-טחון שלנו, הרי לא ייתכן לדבר מסביב לענין. השא' לות שנגעתי בהן — אלה הן שאלות-הבטחון המכריע' עות. זה קובע בהרבה מאד, אם נצטרך עוד פעם לשפוך את דמנו כמו בזמן מלחמת העצמאות, או אם

אינם יכולים לשרת במסגרת רגילה. שר-הבטחון הזכיר כמה פעמים, כי לאחרי הכשרה חקלאית, תשרת בחורה בשירותים לא-קריביים. אני חושבת שאם הבחורה רוצה לשרת בשרות קרבי, ומצב בריאותה מרשה לה זאת — מדוע לא לתת לה את האפשרות לכך? ישנן בחורות גם אצלנו, כמו בכל העולם, שהוכיחו את יכלתן לשרת גם בחזית.

אני רוצה לשאול את שר-הבטחון, כי אין הדבר ברור לי: מה יהיה דינה של בחורה שתחתן בזמן-השירות? האם ישחררו אותה?

שר-הבטחון ד. בן-גוריון:

לפי החוק — כן!

רחל כהן (ויצ"ו):

אם כן אני יכולה לענות לחברים מן החזית הדתית, שדיברו כל הזמן על טעמי המשפחה: אני חושבת שהנימוק של בנין משפחה לגבי שחרור מן הצבא מן טעמו. ואולי מריץ הדבר את הבחורה להתחתן יותר מקולם.

לחברה-הכנסת הררי אני רוצה לומר, שעם כל היותה חברה הדורשת שיווי זכויות וחובות, הרי אני חושבת שבחורה נשואה, גם אם אין לה ילדים, זכאית להשתחרר מן הצבא.

יזהר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

עד גיל עשרים?

רחל כהן (ויצ"ו):

אין זה חשוב באיזה גיל, כי לבחורה נשואה ישנו תפקיד: בנין משפחה ובנין בית, ויש להתחשב — עם כל הדרשות לשיווי-זכויות ולשיווי-חובות — בהבדל הנצחי שבין האשה והגבר, אמנם, אין ההבדל הזה מצדיק את שלי-לת הזכויות מן האשה. לצערנו הרב, אין מעמדה של האשה במדינתנו עד כה שווה לזה של הגבר, לא בחוקים ולא בשטחים שונים של החיים.

מאיר וילנר (מק"י):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. כאשר הודיעו על שינוי סדר-היום, וכי הסעיף הראשון יהיה דיון על תיקונים לחוק שירות הבטחון, השבתי שנשמע מפי שר-הבטחון סקירה על מצב הבטחון שלנו, ולפייה אפשר יהיה לדון על החוק ועל התיקונים לחוק שירותי הבטחון. אך גם בפתיחה של שר-הבטחון וגם בווי-כוח — הדיון לא היה כלל על בעיית הבטחון. אנו דנים על כל מיני פרטים טכניים, שהם גם-כן חשובים, ואגע בהם בדברי — אבל אינני רואה את האפשרות ההיגיונית והמעשית לדון בחוק שירותי הבטחון מבלי לדבר על מצב הבטחון.

לשם מה קיים הצבא? לשם מה מדברים על בט-חון? לשם הגנת המולדה, לשם הגנת המדינה. ובכן, לפני שנכנסים לפרטי התיקונים, אנו צריכים לדון על מצב הבטחון. אני מוכן לקבל את מה שאמר שר-הבטחון בכנסת בזמן הדיון הכולל על חוק הבטחון, כי ענין ההגנה אינו ענין רק של הצבא — זהו קודם-כל ענין של מדיניות. והמדיניות חייבת להיות מדיניות של שלום ואי-עידוד לתוקפים.

בחדשים האחרונים איננו מדברים בכנסת על עצם

מצד האזרחים הערביים, הלוחמים נגד אלמנטים כנימרי הווארי ודומים לו, להגן על עצמאות המדינה, כי בכך הם רואים דרך לעצמאות עמם, לא מתוך חסד אלא מתוך אינטרס שלהם. עד כמה שידוע לי, עדיין לא התחיל הגיוס באזורים אלה. אני שואל: מה הסיבה?

היו"ר י. שפרינצק:

יש לי הרושם שחבריה הכנסת מרידור רצה להיטיב יותר מאשר היטבתי אני עם הכנסת: הוא הציע ארבע שעות לוויכוח ואני הצעתי ויכוח בלתי-סיעתי. לא נכניס עכשיו שינויים, בלתי אם אחד: כאשר נחדש את הישיבה, ידברו כל הנואמים הרשומים רק 10 דקות, מפני שהנואמים מן הסיעות השונות כבר דיברו איש-איש 15 דקות.

אריה בהיר (מפא"י):

בתור רשום לוויכוח אני מציע להפסיק את הווי-כוח.

היו"ר י. שפרינצק:

אסכים להכניס הצעה כזאת בהתחלת הישיבה שתתחדש בשעה 20.30.

הישיבה נפסקה בשעה 19.15.

הישיבה נתחדשה בשעה 20.45.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מחדש את הישיבה, וכל עוד לא יוכנסו הצעות לסדר, נמשיך בדיון.

קלמן כהנא (החזית הדתית המאוחדת):

כנסת נכבדה, זכורים לי, בקשר לוויכוח שאנו עומדים בו, הימים הראשונים אשר בהם השתתפתי בא"י מונים ב"הגנה". זכור לי, איך, אחרי שקיבלנו את האיומן הראשון בשימוש ברובה, פנה אלינו המפקד, הקצין, ודרש מאתנו משהו מיוחד, רוח מיוחדת; הוא הביע זאת בשתי מלים: הוא דרש את "הרצח בעינים", כפי שהוא התבטא אז; הוא דרש אז מאתנו את האפשרות להשתמש באיומן זה שאנחנו אומנו בו. וזה היה מובן, לא קל הוא לתקן בן-אדם מישראל לקראת זה שיוכל להשתמש בנשק; צריך לאמן לזה באופן מיוחד. אם אנחנו עומדים היום שוב בוויכוח על שאלות הקשורות במתכונת של צבא-הגנה לישראל, יש לזכור אותו דבר, כאשר מדברים על השאלה אם ייתכן לשלב באיומן הצבאי את ההכשרה החקלאית, הרי צריך לזכור שאנחנו מוכרחים לדאוג גם לרוח הציבאית; והדרך הטובה ביותר להשיגה, וזוהי המזיגה עם ההכשרה החקלאית, שילוב הצבא עם החקלאות יצר לנו את הרוח הקיבוצית, וכיום אנו עומדים בצבא בפני מצב אחר לגמרי, כיום אנחנו שומעים על "שפשוף", "משפשים" בשבועות הראשונים ובחדשים הראשונים את הטירון המתגייס; עושים אותו לבן-אדם חדש, כאן קיימת סכנה שמה הרוח החלוצית הזאת, שקיבל איש "ההגנה" בהיותו קשור ומשולב לחלוציות ולערכים חלוציים, תלך לאיבוד, לכן ראינו בסיפוק רב את ההחלטה שהאימוץ הצבאי הראשון, ודוקא בשנה הראשונה בשירות הצבאי, יהיה קשור לחקלאות ולתנועה החלוצית. אנחנו חשבנו וקיינונו, שעלידי כך גקנה רוח קרבית

גנהל מדיניות נבונה יותר, כדי למנוע את הדבר. זה קובע את גודל תקציב הבטחון. זה קובע כמירכן אם נצטרך באופן שיטתי, כרוני, לשנים רבות, להקדיש חלק מהאפשרויות שלנו, המושגות בעמל רב, לצרכי בטחון, או ניצור לנו מציאות מדינית אחרת על-ידי מדיניות של שלום, על-ידי מדיניות של עידוד כוחות שלום, על-ידי מדיניות של אי-הסתייעות ואי-עידוד לכוחות פיאודאליים הנמצאים בעצם מהותם בשירות כוחות תוקפניים זרים. מאן גישתי לשאלת הבטחון ולשאלת התיקונים המוצעים.

ועוד דבר שלישי חשבתי לשמוע מפי שר-הבטחון, דבר הנוגע במישרין לבטחון שלנו, וזוהי ההודעה שנמסרה אתמול, הודעה בעלת חשיבות יוצאת מן הכלל, מפני שנמסרה על-ידי איש מוסמך ביותר. אני מתכוון להודעתו של שר-החוץ האמריקני, אצ'יסון, שהמדיניות של הממשלה האמריקנית היא: עידוד משלוח נשק לארצות הערביות. מובן שלא במקרה שולחים נשק מאמריקה לארצות שהתקיפו אותנו. כנראה ישנן סיבות לכך, ואני חושב שהסיבות הם שתיים: מצד אחד עידוד התקפות נגד כוחות החופש בארצותיהם הם, ומצד שני האשירות לארגון מחדש של מלחמה במזרח התיכון, ברגע שהדבר יהיה כדאי למר אצ'יסון וחבריו. ומטרה שניה היא: להכין בסיס תקיפות בהתאם לתכניות הכלליות של מר אצ'יסון וחבריו נגד שלום העולם. על-כ"פנים הדבר הראשון נוגע ישר לנו, ואני מתפלל איך אפשר בסקירה על חוק הבטחון לא לנגוע בכל השאלות האלה.

מדיניותה של הממשלה בכל השטחים האלה, בהת-עלמותה מהסכנות הממשיות ובאי-הבטחה את מדינת-יחיה בשטח הבטחון הנובעת ממדיניותה הכללית לדיון בכנסת — הופכת ממילא את דיוננו לדבר שאיננו נוגע ליסוד הבעיה.

ועתה, שתי הערות מסוג אחר.

בשעתו תמכנו בחוק שירות הבטחון מתוך עמדתנו הכללית, התובעת הגנת עצמאות ישראל, תמכנו גם — מסיבות שונות שלא אדון עליהן עכשיו — בהדגשת הצורך של ההכשרה החקלאית בשנות-השירות הראשונות. אנחנו רואים בתיקון המוצע תיקון שאיננו מוצדק ואיננו נכון. עמוד על שינוי התיקון בשטח הגיוס החקלאי, אנו נגד הרחבת השירות הצבאי לש-נתיים.

אנו תומכים בעקרון של שוויון זכויות האשה בשירות צבאי וגם בעקרון של זכות האשה להתנדבות לכל שירות שהוא בצבא.

כן חושבים אנו, כי הנהגת המכסה בקיבוצים היא נכונה. מר ספיר שכה לציני, שישנם מקומות שהמכסה בהם איננה גדולה יותר מאשר בקיבוצים, ושם ישנה אפשרות להשתמטות כללית מצד חוגים הקרובים למר ספיר, כפי שהוכיח הדין-וחשבון של שר-הבטחון במס-רו את המספרים על תוצאות הבחירות בצבא. התברר אז, שכמה מפלגות קואליציוניות לא היו מיוצגות בצבא כראוי. (קריאה מספספי מ"י: מה אתה מדבר?) אל תגן על ספיר.

והערה אחרונה: אני רוצה לשאול את שר-הבטחון, מה הסיבה לכך שעד עכשיו לא גוייסו בהתאם לחוק הראשון של שירות הבטחון הגיליים המתאימים בקרב האוכלוסייה הערבית. עד כמה שידוע לי קיימת נכונות

ועשרים שנה ומעלה, התקופה מסוימת — שצורך השעה והמציאות הרגעית המיוחדת מחייבים להכניס שירות לנשים לשנתיים, היינו מבחינה את הגורמים המיוחדים. אבל הדברים האלה לא נאמרו כאן, חוק שירות האשה המוצע כעת משנה לגמרי את החוק הקודם ועליידי כך שונה אופי שירות האשה, ונגד זה אנו מתיעים.

קראתי לפני ימים אחדים מה שנכתב בעתון "דבר" על ישיבה עם מפקדת הח"ן, סגן-אלוף שושנה ורנר. שם נכתב, שה"צעירות חושבות שכל ענין צבאי-הקבע אינו נוגע להן". שם נאמר, שארגוני הנשים אינם פעילים כלל בקשר לגיוס ח"ן, ועוד נאמר שם, שמפקדת ח"ן אומרת, שהיא "אינה מתלהבת כלל משירות האשה בצבא". שם נשאלה שאלה, שלא ניתנה עליה תשובה כלל, כנראה מפני שאי-אפשר היה לענות עליה. השאלה שנשאלה היא: "האם יש דואג לכך שהחילת, אחרי תקופת הש"י רות בצבא, תהיה מוכנה לתפקידה בחיים בתור אשה ואפי" ניתנו שם תשובות שונות לשאלות שונות. אך לשאלה זאת לא ניתנה תשובה, כי מהות השירות בצבא מתנגדת למהות תפקיד האשה בחיים.

נאמר, שיש צורך להתחשב בכך, שאנו עם קטן. שמענו גם כן, שיש צורך בגיוס האשה לשירות, כי הדבר חוסך כספים למדינה. תרשו לי רבותי להביא גם כאן עדות, עדות בלתי-משוחדת, שנאמרה לתומה מפי איש שיש לו מהלכים במערכת המקצועית. אני מתכוון לדבריו של מ. ברטל במדור "המערכת המקצועית" ב"הדור". הוא כתב, שמספר העובדים האזרחיים הש"כירים המועסקים כיום בשירותי צבא-ההגנה-לישראל, מגיע לכמה אלפים, ואין ספק שמספרם יגדל במרוצת הזמן, כי ידוע שכל צבא מעדיף להעסיק בשירותי העזר עובדים אזרחיים, העולים ביעילותם על החיילים. וכדבר הזה שמענו כשנפגשנו עם ראשי שירותים שונים של הצבא שלנו. לא חסכון יהיה בגיוס הנשים, אלא הגדלת הה"צאות.

אינני מוכן לקבל את הדברים שנאמרו כאן על נתינת פריבילגיה לבנות הדתיות. אתו לחמנו נגד הפריבילגיה הזאת, אנו דורשים זכויות שוות ותוכות שוות. אנו מוותרים על כל פריבילגיה, אבל תנו לנו להגיד את דברינו ולהגן על עמדתנו באופן ברור, ואל תגידו שאנו מבקשים פריבילגיות לבנות שלנו. אנו לוחמים על הדברים החיוניים ביותר שבבילינו, ואל תספרו כאן שאנו מוציאים לען על צבא-ההגנה-לישראל. אל תספרו זאת אותם, שהנכם מוכנים להביע כל ביקורת ברגע שאתם חושבים שהביקורת הזאת מוצדקת, ואינכם מהססים לבקר כלל וכלל. הרשו לנו גם כן לבקר כשאנו חוש"בים שהביקורת מוצדקת.

שמענו ביוכוח שהתקיים לפני חדשים אחדים בכנסת, שיש מקום לחשישות. נכתחש למצפוננו אם לא נגיד את הדברים האלה ואם לא נעמוד על זכויותיהן של כל הנשים בישראל.

ברצוני לסכם: אנחנו בעד מאכסיומו של קשר בין הצבא וההכשרה החקלאית החלוצית. אנו תובעים להקים יחידות דתיות לחיילים הדתיים, כדי שיהיו מתוסנים מפני השפעה רעה. אנו מבטלים לגיוס האשה לצבא מטעמים דתיים, ולא שוכנענו שיש צורך להגדיל את שנת השירות, כפי המוצע בחוק החדש.

היו"ר י. שפרינצק:

כשהצעתי שבמקום חלוקת זמן הוויכוח לפי הסיעות

לאנשי הצבא שלנו, אשר עם זה תשמש חיסון מסויים בפני רוח של צבאיות מופרזת. ולכן, אם מציעים היום צמצום ההכשרה החקלאית, מוכרחים אנו להביע את עצרנו על כך.

ומענין לענין באותו ענין. בפתיחת הוועידה של הס' תדרות המורים דיבר שר-הבטחון על יעוד החינוך, ואפייני הדבר שהוא דיבר באותו מעמד על הצבא. לפי מה שהיה כתוב בעתונות אמר בין השאר, ש"הצבא מוכרח להיות בית-ספר של הנוער המתבגר, בית-היוצר של אהדות האומה, גבורתה ותרבותה". חוששני שבענין זה הוטל תפקיד גדול מדי על הצבא. הלוואי ונצליח לשמור במסגרת זו על תרבות יהודית מסויימת, על דמות אנוש מסויימת, על אותו עולם האלקים שבאדם. הטלת תפקיד כה גדול על הצבא. עלולה להביא לידי זה שהצבא ייהפך לחזות הכל, והוא עלול ליצור גם רוח של מיליטאריזם גרידא, ויראו בכך את תרבות האומה — הצבאיות עלולה ליהפך לאידיאל. ואני זוכר היטב את הדברים ששמעתי מאחד מפעילי ההגנה הראשונים מן המפקדה הארצית, שהשקיע הרבה כוח בגיוס כוח האדם, למען הגנת העם, למען בנין המדינה, למען הבטחון — אני זוכר את הדברים שאמר אז: "אני שונא את הרובה". אנו צריכים להגיע לידי הגברת הרוח הקרבית בקרב החיילים שלנו, ויחד עם זה לשנות הרובה. זוהי משימה קשה, אבל משימה הכרחית.

לצערי הרב, זמני מוגבל מאד ואינני יכול לעמוד הפ' עם במידה הדרושה על נקודה זו. אבל ברצוני, בקשר עם דברים אלה, להזכיר עוד דבר אחד. שר-הבטחון צייטט באותה וועידה פסוק מ"שמואל", המתאר את דוד המלך, ובו ראה את האידיאל החינוכי. אנחנו רגילים לקרוא בתנ"ך עם פירושי חז"ל, אך נראה-נא פסוק זה פשוטו כמשמעו, מה נאמר שם: "יודע נגן וגבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תאר וה' עמו". יחד עם דברים שונים אחרים נאמר: נבון דבר... וה' עמו". אלה הם יסודות החינוך, ובקשר לכך יש לציין בצער רב, שעד היום לא עננה שר-הבטחון למשאלה שהבננו, והיא: לש"מור על המסגרת של יחידות דתיות בצבא. אנחנו לא נוכל להסכים שישלחו אותם לצבא כלטחנה שתטחון אותם ותהפוך אותם לבני אדם אחרים, ותהרוס את הע"רכים התיים שבהם.

לא נוכל להסכים שהם יתרחקו דוקא בצבא ממסורת אבות. שבבילינו הענין הזה של יחידות דתיות הנו צו של ייחורג ואל יעבור. אנו לוכנים בקשר לענין זה למס' קנות מרחיקות לכת ביותר.

וכעת אעבור לענין שעמד במרכז הוויכוח היום — שירות הנשים. אין כאן המקום לחזור עכשיו לויכוח העקרוני בענין זה. אין צורך לבוא ולהדגיש בכל פעם שלא עליידי שברי פסוקים ושברי ציטאטות אפשר להכריע את ההלכה. ההלכה מוכרעת עליידי אנשי ההלכה. הצרה היא שאין כל הישוב ואין כל המדינה מוכנים לקבל את פסק ההלכה. הוויכוח אינו מהי תוכן ההלכה. לכן נעזוב לפי שעה את הבעיה הזאת.

אפייני הדבר, שכל אלה שדיברו בוויכוח הקודם שהת'קיים לפני חדשים אחדים על כך, שהאופי של שירות הצבא לנשים הוא אחר לגמרי מאשר האופי של שירות הצבא לגברים, ונימקו את דבריהם יפה מאד — כל אלה שינו בוויכוח הנוכחי את הטון לגמרי. ואם מדברים עוד עכשיו על הבדלים, הרי זה נעשה רק במידה מסויימת.

אילו היו באים היום ואומרים לנו — כשם שאמרו לנו בזמנו בקשר עם ביטול ההכשרה החקלאית לבני

ינתנו 15 דקות לכל נואם, לא פיללתי שיהיה שפע של ויכוחים, שישלול מאתנו את האפשרות לעבור לסעיף אחר. חשבתי שידברו על התיקונים המוצעים, אולם לאט לאט עברו לוויכוח כללי, אם ניתן עשר דקות לכל נואם נוסף, נשבע עד שעה 12:00 בלילה, אני רוצה בהצעה מוסכמת מכולם, גם מאלה שכבר דיברו, בקשר לזמן הדיון.

יונה קוטוי (מפא"י):

אני מציע להפסיק את הוויכוח. כבר דיברו נואמים מכל הסיעות, ויש הרגשה שאפשר להפסיק את הוויכוח. אני מבקש להצביע את ההצעה הזאת.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

אני מציע הצעת פשרה — כל נואם ידבר 5 דקות.

יצחק בן-אהרן (מפ"ם):

אני מציע להמשיך את הכיור עד תומו, בהתאם לרשימה שבירי היושב-ראש.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מצביע את ההצעה להפסיק את הוויכוח. (ק ר י - א ו ת מ ס ס ל י ה צ י ו נ י ם ה כ ל ל י י ם : א-אפשר להצביע.)

ה צ ב ע ה

הצעת חברי-הכנסת יונה קוטוי להפסיק את הוויכוח לא נתקבלה.

בעד הצעת חברי-הכנסת יוחנן בדר, להגביל את זמן הדיבור לכל נואם 5 דקות — 23.
 נגד — 21.

היו"ר י. שפרינצק:

אני קובע שתוצאת הצבעה זו אינה מספיקה להכרעה. נמשיך איפוא 10 דקות לכל נואם, עד שכולכם תביעו את רצונכם להפסיק את הוויכוח.

רשות-הדיבור לחברת-הכנסת רויאל-נאור.

אסתר רויאל-נאור (תנועת החרות):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. התיקונים שהובאו בחוק שירות הבטחון מוכיחים, שהנסיון העלה שאין התנדבות מספקת לצבא-הקבע. ואף-על-פי שהוויכוח כרגע איננו מוסב על הסיבה ועל החקירה מדוע אין התנדבות כזאת, ארשה לעצמי לגזול כמה דקות מזמני, ולנסות לעמוד עליה. המתח ירד; ייתכן בגלל הפסקת הקרבות ודמיון השלום; ייתכן בגלל סיבות חמריות וכלכליות, כפי ששמענו כאן הערב מפי שרי-הבטחון.

האומנם רק בגלל סיבות אלה ירד המתח? שמא יש לחפש את הסיבה ברוח? אותה רוח תזנית, שהשתררה בצבא ושמזיזה את כל מי שאינו נראה לה. מודעת לכל, שהנישק החשוב ביותר הנמצא בידי החייל, הוא הרוח אשר באנוש. הרוח הקיבוצית היא ההופכת קבוצה מק"רית של בני-אדם ועושה אותם ליחידה. האחות הקרבית, הוויית הסכנה וההתגברות עליה. הוויית הנצחון והזכרון המשותפים, הרצון לנצח, הרצון לראות את היחידה שלו בשיא ההצלחה. והעיקר — ההכרה וההרגשה בלב כל חייל שהוא שווה בעיני מפקדו לרעהו.

ישנם גם דברים המתבטאים בצורה החיצונית. חברי-הכנסת בן-אהרן דיבר על בלוריתו הפרועה והבלתי מסודרת של איש הפלמ"ח. לדעתי עשוי זקני הציוני לעשות רושם יותר חזק ויותר נאה, אולם זוהי שאלה של טעם. כי גם לדברים החיצוניים יש ערך רב, ולבוש מתאים ומסודר איננו עולה ביוקר יותר מאשר לבוש בלתי-מסודר ובלתי-הולם. יש לתת צורה לצבא ולהרשות לעודד אותה הצטיינות וסמלים, העשויים לעורר ולעודד.

ומלים אחדות בנוגע לשירות הנערות בצבא. מובן שצריך לתת לנערה בצבא את האפשרות לשרת בשירות קרבי, אם היא מרגישה את עצמה מסוגלת לכך מבחינה נפשית וגופנית. אשר לוויכוח על השאלה המצפונית והדתית, גם אחת בדעה שנשמעה כבר כאן, כי המצפון ודת אינם נחלתם של האשה בלבד; במידה שהדבר מחייב את הנברים, הוא צריך לחייב גם את הנשים; ובמידה שהדבר אינו פוטר את הגברים, אינו צריך לפטור גם את הנשים. ארשה לעצמי לומר, שאני, כאשה דתית בעלת הכרה, מרגישה את עצמי נפגעת בוויכוח

כבודה בת־מלך פנימה". אנו רואים בהרדה את הנסיון להאריך את חיוב שירות־החובה לאשה לשנתיים ימים. די לנו חוק החובה כשהוא לעצמו ואין צורך להוסיף בזמן ובאופי השירות תוספות, אשר שכתן מוטל בספק והפסדן הוא ודאי.

אריה בהיר (מפא"י):

כנסת נכבדה, יושב־ראש נכבד. אני מצטער מאד שדוקא בבית הזה הושמעו הערות על המצב בצבא, המנוגדות לכל מה שאנו שומעים וגם קוראים בעת־זמן ביום האחרון על התפתחות חיובית של הענינים בצבא, לאחר הריאורגאניזציה והתחלת הגיוס החזש.

אין הבית הזה דוקא חייב לרפות את ידי אלה שהוטל עליהם התפקיד הקשה של בנין הצבא מחדש לאחר מלחמת השחרור, כשיש לו לחייל הרצון הטבעי לחזור הביתה לביתו, משפחתו ועבודתו. בהערות שליליות אלו מכבידים על עושי המלאכה, אין בכך צדק לגבי הצבא הצעיר שלנו.

אנו עומדים לפני גיוס חדש, ולפני קבלת צעירים רבים לצבא. הצבא זקוק לקצינים ותיקים, אשר יאמנו את אלה שצריכים לבוא כדי להחליף את המשוחררים והמשתחררים. מעל במה זו צריכה להישמע תביעה ופניה לכל אותם הקצינים והמדריכים העומדים לסיים את תקופת שירותם בחדשים הקרובים, להיענות לתביעת הרמטכ"ל ולהישאר בצבא מתוך רצונם החפשי, למשך תקופה מסויימת, כדי לתת אפשרות לצבא לקבל את המגוייסים החדשים, לאמן אותם, ליצור קאדרים חדשים של קצינים ולהניח יסוד לצבא מחודש, לאחר תקופת מלחמת השחרור.

הייתי אורמ אפילו, שהפניה הזאת מטעם הצבא — שנתמכה ברובה על־ידי הוֹפִים ההתיישבותיים, ואני מקווה שתיתמך גם על־ידי המשקים — היא תביעה מִר־סרית. אולי מטוב שבחוק שירות הבטחון שלנו יהיה סעיף מיוחד, שיאפשר לשר־הבטחון ולרמטכ"ל לחייב בתקופת־חירום — היא עוד לא תמה, כידוע — את הקצינים הדרושים לשירות הצבא, להישאר בשירות לתקופת זמן מסויימת, מתוך הכרת הצורך האובייקטיבי לקיים את הצבא ואת תפקידו.

ועכשיו כמה מלים לענין הגיוס במשקים. דומני שהיתה כאן אי־הבנה, ואני רוצה לסלק אי־הבנה זו. הברי־הכנסת ספיר, כל איש משק חייב בשירות לפי חוק שירות הבטחון. המצב עכשיו הוא שכל השנתון כולו של 1931 הורד לצבא, בלי יוצא מן הכלל. וכ שייקרא השנתון של 1932 יחול הצו גם על המשקים, לפיו ילכו כולם לצבא. רק לגבי המרותקים שלפי הצו שפורסם עתה הלה עליהם חובת הגיוס, הוסכם עם המשקים על שחרור האנשים הדרושים למשקים מטע־מים משקים, ועל העמדת אחוז המגוייסים כרצו לצבא על 12%. זהו אחוז גדול מאד. הסכם זה אינו מבטל את סמכות המדינה לפי חוק שירות הבטחון, ואין הוא משחרר את שאר האנשים בגיל הגיוס, אלא נותן להם דחיה עד לזמן שבו ייקראו לפי צו גיוס נוסף. כך נוהגים לגבי כל מפעל משקי. משרד־הבטחון משחרר פועלים חייב־גיוס, אם הוא סבור שצרכי המפעל מחיי־בים זאת. זהו הסידור שהגיעו אליו, וכדי שלא תהיה אנדרלמוסה ועמידה על המיקח בכל מקום ומקום, באו לידי הסכם — בהסכמת המטכ"ל — על אחוז כולל

הזה. האומנם חושבים הברי־הכנסת מהסיעה הדתית, שדוקא הנערות הדתיות הן כה חלשות וכה בלתי־אחר־איות? אולי להיפך. אולי אם הן יבואו בהמון לשורות הצבא, ישנו את פני הדברים? מדוע איננו גונתים להן את האפשרות הזאת להראות את כוחן? ודאי שדברים כאלה לא יושגו בלי חינוך. יש להנך, יש להשקיע מאמצים רבים בחינוך, ובלי ספק, החינוך הזה יתן פריו.

אשר לתקופת השירות, אנו הצבענו בעד שירות של שמונה־עשר חודש לנערות, גם בשעה ששר־הבטחון הצביע נגדנו — בעד שנה אחת. מטעמי השי־רות, שהוא חובה וזכות כאחת, חייבת האשה לשרת בצבא. אבל קשייה ולבטיה הם מרובים למדי. שמונה־עשר חודש הם תקופה בעלת־משקל ובעלת־ערך, ואנו נוסף לעמוד על תקופת שירות זו.

מרדכי גורוק (החזית הדתית המאוחדת):

בית גבוה. איני דורש זאת משר־הבטחון להניח את תיקו, כפי שדרש זאת חבר־הכנסת הנכבד מרידור. להיפך, אני מכיר ומקיר את זכויותיו ההיסטוריות של יוצר צבא ישראל להגן על מקדם ואני בברכה את שאפותיו של שר־הבטחון לחזק ולאמץ את צבאנו, אבל אי־אפשר להסכים לכל התיקונים.

לאמיתו של דבר הצעת חוק זה כבר נדחתה על־ידי הכנסת. אותם השיקולים שהושמעו או מצד יוצר צבא ישראל, או מצד משרד־הבטחון קיימים גם היום. למעשה הכריעה הכנסת בשאלה, כך שאין מקום לחזור עתה ולשנות את דעתה.

השירות של נשים צריך להיות רשות ולא חובה לכל הנשים. כמו כן משחררים משירות כל אשה המודיעה שמטעמים דתיים ומצפוניים אינה מתגייסת לצבא. אז אמרו, ששנה אחת בצבא דומה בערך לשנת הכשרה בקלאית, ונערות דתיות יכולות להכשיר את עצמן במשק דתי. נאמר, ששירות זה אינו נושא אופי צבאי טהור ודינו כדיון שירות חלוצי במשק בארץ.

שונה הדבר לגמרי כשמחייבים אשה בשירות צבאי של שנתיים. התיקון בא להפוך את האשה לחיי־לת ממש, זו הקשורה לא רק למשק אלא גם לקסרקטין. מיותר לאמר באינו מידה חוק זה עלול לקבוע את דמות האשה בישראל. מדינות בעלות מסורת צבאית נמנעו מלהטיל שירות־חובה צבאי על האשה. הן התחשבו בכל הגורמים והתוצאות וקבעו, שלטובת המדינה ולטובת הצבא מוטב מתן רשות ולא חובה לאשה. ואילו מדינת ישראל, החייבת להתבסס — מוחין לשיקולים צבאיים מפורקים — על בסיס מוסר היהדות ומסורת אבות, שהוא כוחה העיקרי, כלום היא תחוקק חוק שיעמיד בנסיון ערכים נפשיים ומוסריים של אומה זו? כלום נכניס את משטר הקסרקטין ההכרחי לבית פנימה ללא כל הכרח? נחוץ לשקול היטב את הרווח וההפסד של חוק זה ולהגיע לידי מסקנה, שלא תמיד חישובים חמ־ריים צריכים להכריע הכרעות מהפכניות, אלא יש לר־אות אם אינן מחבלות חבלה רצינית בתרבות הנפשית של העם.

דיברו כאן אפילו על דבר גיוס אשה בשואה. הבית המשפחתי היה תמיד למבצר עוז בשבילנו והודות לו אנו קיימים עכשיו כעם. איננו דורשים פריבילגיות, אנו רוצים לשמור על תורת ישראל ומסורת אבות. כל

כנראה שיש בזה מן האמת — אם כי אינני רוצה לומר שיש בכך אמת רבה, היות ולא בדקתי את אשר נאמר במלחמה בענין הפלמ"ח ויחידות אחרות. אולם אני יודע, שלפני ימים אחדים פנה אלי קצין, שהוא לדעתי אחד הקצינים הטובים, הממתיך לחוגים שלי, ואמר: "היום אני עוזב את שירות הצבא. אני המוהיקאני שלפני האחרון בין הקצינים, הממתיך לחוגים שלך, ואני עוזב את הצבא". דבר זה אומר דרשני! הייתי מבקש את שר הבטחון — היודע עד מה אני וחברי והחוגים אותם אני מייצגים קרובים לצבא ובעיותיו — להבהיר לנו את ענין ההפילות.

אני מתנגד לדרישתו של חבר-הכנסת כהנא בענין היחידות הנפרדות, אם חיילים יכולים למות יחד בשדה הקרב — הם יכולים גם לחיות יחד בצבא ובמקומות אחרים. לא ייתכן שמעל כמה זו — שתפקידה לאחד אותנו — נשמע על צורך בהקמת יחידות צבא דתיות, דתיות למחצה, לא דתיות וכו'. אני יודע שברגע שיהודים נחונים בצרה — הם יכולים להתפלל יחד ולקיים יחד את המצוות בצרף קטן, כפי שעשינו זאת בשעתו בלאט רון.

כעת לענין גיוס האשה: גם לי שתי בנות, וסבורני שזכותי לדבר בענין זה, אם כי אינני ממתיך לחיות דתית. אני נתנסיתי בשאלת הבת בצבא, כשלקחתי חלק בתעמולת הגיוס ל־ A.T.S. (אני מזדהם שגם חברת-הכנסת בבה אידלסון זוכרת זאת), הצעירות הן חומר שונה מהצעירים, והבעיות העומדות בפניהן שונות לגמרי מאלה של הבחורים; חייגן אחרים והמצאות שלהן היא אחרת. עלי לומר שהצעירה יכולה למלא תפקידים ממש כבחור, ולא זו בלבד — חריצותה גדולה משלו. על כן צריכה שנת שירות של צעירה להיחשב כשתי שנות שירות של בחור.

אני יודע את חריצותן, כשרונותיהן והתמדתן של הבחורות — העולים על אלה של הבחורים שלנו. יש להסתפק בשנת שירות אחת לאשה, כי אחרת צריך לשנות גם את החוק של חברת-הכנסת עדה מיימון, ולאסור על נישואין של צעירות לפני גיל 20, היינו עד לאחר שסיימו את השירות בצבא. אחרת נהיה עדים לתופעה, שכל הבחורות יינשאו לפני גיל 18.

בקשר לענין זה רצוני לעמוד על השאלה של המח' סור בחומר אנושי, מקצועי ואינטלקטואלי. מחסור כוח האדם ילך ויגדל. ומי שעובד באדמיניסטרציה מסובכת וגדולה מרגיש בדרך-הבחור, לאחר שירותו הצבא, בגיל 20—21, יוכל לחזור ללימודים באוניברסיטה, יוכל לשוב לספסל הלימודים ולחדש את לימודיו; ואילו הבחורה — כאשר תחזור מהצבא בגיל 20 — לא תחזור ללימודים באוניברסיטה, בסמינר או בבית-הספר לאחיות. לדעתי נשלול את שיווי הערכות מן האשה אם נשלול ממנה את האפשרות של לימוד מקצועי גבוה. אין לי ספק בכך שבחורה, בהגיעה לגיל 21, לא תוכל להתחיל ללמוד רפואה, עורכת-דין, הרואה וכו'. אני גאה בכך שישנם כוחות אינטלקטואליים טובים בקרב הנשים העבריות; ואין גזול מחלקן הגדול את האפשרות להמשיך בלימודים. הרשימה לעצמי להפנות את תשומת-לבו של ראש-הממשלה לשאלת המתלמדים במקצועות הפשיים, שהם נחרי צים לנו לא פחות מפורעלים פשוטים או מופעלים מקצועיים. העובדה שהבנים יהיו בשירות זמן ממושך, תחריף את המחסור בשטח זה; ולא הייתי רוצה להוסיף על המח' סור הזה גם את העדר הבנות. כמובן לא הייתי רוצה

לגבי כל ההתיישבות. אחוז זה של הגיוס במשקים הוא אחוז גבוה מאד.

כעת הערה בנוגע לגיוס הנח"ל. סבורני שיש להכניס שני תיקונים אשר יענו על הבעיות העומדות לפנינו. סעיף (1) (א) נותן סמכות לשר-הבטחון לגייס עד 1 באוקטובר 1951 כל יוצא-צבא מכן עשרים ומעלה. לדעתי יש להכניס לסעיף זה תיקון, שיאפשר לכל אלה מבין העולים החדשים אשר יצהירו על רצונם להקדיש את שנת השירות הראשונה שלהם להכשרה חקלאית, לעשות זאת. אין אנו צריכים לפורר את הגרעינים החלוציים הבאים מחוץ-לארץ על-ידי קבלת תוספת זו. כי אם יש לאפשר להם — במידה שהם רוצים ללכת לחקלאות — לעשות את שנת-השירות הראשונה שלהם בתוך מסגרת הנח"ל.

אני מציע לשר-הבטחון ללכת בדרך זו גם במה שנוגע לסעיף השני; זאת אומרת להשאיר בפרינציפ את הסעיף הקיים בחוק שירות הבטחון אשר נתקבל בכנסת, האומר, שכל יוצא-צבא בגיל 18 ו-19 עובר את שנת-השירות הראשונה באימונים ובהכשרה חקלאית — ולחוסף: עד 1 באוקטובר 1951 יהיה שר-הבטחון רשאי, אם הוא סבור מטעמי הבטחון מחייבים זאת, להחליט כי תקופת שירותם של יוצאי-הצבא בגיל 18 ו-19 תוקדש, כולה או מקצתה, לשירות שאינו בגדר הכשרה חקלאית, בתנאי שמספרם לא יהווה יותר מ-30% עד 35% מכלל המגויסים בשנתו הנ"ל.

נדמה לי כי תיקון זה משיג שתי מטרות: הוא משאיר את חוק שירות הבטחון כפי שנתקבל בכנסת, מבחינה עקרונית, מבחינה מהותית וכן גם מבחינה הית' נכיתה, שהדור הצעיר שלנו יכיר בחובת השירות החק' לאי; יחד עם זאת הוא נותן לשר-הבטחון את האפשרות לגייס, מטעמי בטחון בשנה זו, חלק מן הצעירים האלה לשירות זה או אחר בצבא. במקרה זה לא יהיה לנו צורך להשתמש במונח של הכשרה מקצועית, או כפי שכתוב בחוק, "שירות מומחים"; אני מניח שאין זה מן הנכון כלל להכניס מונח זה לתוך החוק, כנגד המונח של "הכשרה חקלאית". אם נכניס את התיקון הזה לתוך החוק, נשמור על רוח החוק וגם ניענה לצרכיו ההכרחיים של הצבא.

ישראל רוקח (הציגנים הכלליים):

כנסת נכבדה, זו הפעם הראשונה שאני לוקח חלק — על במת הכנסת — בוויכוח בקשר עם עניני הצבא, אם כי היו לי קשרים רבים והדוקים עם צבא-ההגנה לישראל ועם ההגנה עצמה, אפילו בתקופתה הראשונה. אני רוצה להביע בהודמנות זו את רגשות יראת הכבוד הפר' עמים בקרבי, לנוכח חיילינו, קצינינו וכל הצבא האמיץ הזה שהביא אותנו עד הלום.

שר-הבטחון יודע יפה איזו תשומת-לב מוקדשת לדבריו כשהוא בא להרצות בפני ועדת-הכספים על תק' ציב-הבטחון. יודע וכלונו — בלי גלות מספרים — מסכומים אלה גדולים הרבה מסכומים אחרים, שלהם הקדישה הכנסת זמן רב בוויכוחים, הצבעות והחלטות. עובדה זו מוכיחה יחס החיבה של כל הסיעות למוסד עליון זה — לצבא, יחס המטיל עלינו אחריות מרובה. משום כך כה מכאיב הדבר, שעלינו לשמוע ביקורת מספסלים שונים על היחסים בתוך הצבא ועל הפלילות מטעמים מפלגתיים בעניני מינויים של מתקדים וכדומה.

שדבר זה יהיה סלע מחלוקת — ולו גם בין החזית הדתית והמפלגה השלטת. בלאו הכי קיימים חילוקי-דעות רבים בינינו וכן הממשלה. אנחנו אומרים בפרושי שלפי שעה תספיק שנת שירות אחת לבנות. עוד לא נסתיימה הריאורגאניזציה בצבא, וידוע לנו מצבו הקשה. אין זה סוד ששוררים עשיו קשיים רבים בצבא, ובעיקר בע" חודות. אני יודע ששוררת רוח לא טובה ביותר בקרב הצעירים הנקראים לגיוס, ואין צורך להוסיף על זה חילוקי דעות נוספים — על רקע אידיאולוגי כביכול של הדת. הייתי מציע לשר-הבטחון, לא לקחת בחזרה את תיקון החוק, אלא להשהות את ההוצאה לפועל של התיקון הזה לששה חודשים, ולראות איך יפעל הגיוס החדש. נראה איך געשית העבודה, איך מתקדם גיוס הצעירים שעוד לא הרגישו ריח אבקה-שריפה. אין דומים הצעירים של היום לאלה שהשתתפו בקרבות בשנת 1947. אפשר לחזור בעוד חצי שנה ולדון בענין הארכת שירות הצבא לנושים לאור הנסיון ולאחר קבלת דין-וחשבון על המצב.

יש מקרים רציניים מאד, שלגביהם ביצוע הגיוס פירושו — חיסול המשק. נאמר לאנשים: נדון בערעורכם לאחר שתהיו בקלט. כלומר, דנים בערעור במקרים מסויימים לאחר שהמשק מחוסל. משק שיש בו פרות לחלב אותן, ואין מי שיחלוב, עלול להתחסל במקרה כזה. וקרה מקרה, שליוצא-הצבא ניתנה ארכה של שבועיים כדי לחסל את הרפת, ואם אחר כך ערער האיש, הרי למעשה לא היה לו בשביל מה לערער, מפני שהמשק כבר חוסל בינתיים. קרו דברים כאלה, והם נבעו מתוך כך שלא היתה ועדה מיעצת. לא ישרה ועדה ציבורית ודברי נציגי המשק לא נשמעו.

אני מציע שיוכנס תיקון בסעיף 18: במקום הכתוב „שר-הבטחון רשאי למנות“ — ייכתב „שר-הבטחון ימנה ועדות ציבוריות לביצוע חוק זה“.

חבר-הכנסת ספיר דיבר בקשר לבעיה של הגיוס במשק הקיבוצי. אני אומר שהגיעה השעה להבדיל גם בתוך המשק הקיבוצי, בין המשק הקיבוצי הצעיר ובין ההתיק. לגבי המשק הקיבוצי הצעיר קיימת הבעיה של הכרח לשחרר מספר גדול של אנשים משירות בצבא, משום שאחרת יהיה צורך לחסל את המשק, כי כל המשק גיוסי. אם לגבי הפרט קיימת הבעיה של הפרט, הרי במשק הקיבוצי שאלה זו אינה קיימת. אין משק לפרט — יש משק לכלל. הכלל צריך לקבוע, ואין איש או גוף מוסמכים לקבוע מי ילך קודם, מי ילך אחר כך ומי לא ילך בכלל. במשקים צעירים יהיה הכרח לשחרר חלק גדול מן האנשים, לגלל הטעמים שהזכרתי, אבל מה הטעם לשחרר מגיוס משק ותיק, שיש בו סולם הגילים המלא כמו בכל ישוב אחר? אני חושב, שאין צורך לקיים את ההנחה הזאת של מכסה לגבי הקיבוץ הוותיק.

שר-הבטחון ד. בן-גוריון:

אין מכסה.

יוסף ספיר (הציונים הכלליים):

קיבלתי אישור רשמי על קיום מכסה, מטעם משרד הבטחון.

עמי אסף (מפא"י):

חבר-הכנסת דובדבני דיבר על כך, שהמכסה הקיימת גבוהה מדי, ומה הבינותי שיש מכסה. אם שר-הבטחון אומר שאין מכסה, הרי אין מה לדבר.

לכסוף ברצוני להעיר עוד הערה אחת לשאלת שירות האשה. ומשך השירות. צריך להיות ברור, שאם מדברים על שנה אחת, הכוונה, לפי החוק הקיים, לשירות חקלאי

שדבר זה יהיה סלע מחלוקת — ולו גם בין החזית הדתית והמפלגה השלטת. בלאו הכי קיימים חילוקי-דעות רבים בינינו וכן הממשלה. אנחנו אומרים בפרושי שלפי שעה תספיק שנת שירות אחת לבנות. עוד לא נסתיימה הריאורגאניזציה בצבא, וידוע לנו מצבו הקשה. אין זה סוד ששוררים עשיו קשיים רבים בצבא, ובעיקר בע" חודות. אני יודע ששוררת רוח לא טובה ביותר בקרב הצעירים הנקראים לגיוס, ואין צורך להוסיף על זה חילוקי דעות נוספים — על רקע אידיאולוגי כביכול של הדת. הייתי מציע לשר-הבטחון, לא לקחת בחזרה את תיקון החוק, אלא להשהות את ההוצאה לפועל של התיקון הזה לששה חודשים, ולראות איך יפעל הגיוס החדש. נראה איך געשית העבודה, איך מתקדם גיוס הצעירים שעוד לא הרגישו ריח אבקה-שריפה. אין דומים הצעירים של היום לאלה שהשתתפו בקרבות בשנת 1947. אפשר לחזור בעוד חצי שנה ולדון בענין הארכת שירות הצבא לנושים לאור הנסיון ולאחר קבלת דין-וחשבון על המצב.

רצוני להפנות את תשומת-לב הכנסת ושר-הבטחון לעובדה, שכבר מגיל 14 עוסקים הצעירים והנערות שלנו בגדנ"ע. דבר זה איננו פשוט כל כך; זה מרחיק אותם מהלימודים. הייתי רוצה שישמעו את חוות-דעתם של מנהלי בתי-הספר התיכוניים על השפעת הגדנ"ע על הלימודים. ההשפעה איננה טובה, ואין צורך להוסיף לזה — נוסף לשנתיים של הגדנ"ע — עוד שנתיים של אכזבה.

ברצוני להפנות את תשומת-הלב למחסור העצום בכוח אדם בשירותים הבריאותיים, החינוכיים והסוציאליים. שרר מחסור משווע באחיות, במטפלות סוציאליות, מוררות וגונות, ואם רצוננו להתגבר על הקשיים בשירותים אלה, אין לקחת את הנשים לשירות חקלאי. מי יטפל בחולה? מי יטפל בילדים? איך נוכל להגשים את חוק חינוך-החובה לגבי גני-הילדים, אם לא יהיה לנו כוח האדם הדרוש לכך? דברים אלה אינם פחות חשובים מידעת השימוש בנשק, משום כך אני חוזר ומדגיש, שיש להפנות את הכושר האינטלקטואלי של הבת העבריה ללימוד כל אותם המקצועות שמחסור כוח אדם בהם הולך ומחריף עם גידול זרם העלייה. גם לפני העלייה הגדולה היה המחסור גדול, ועכשיו — עם העלייה — גדול המחסור עוד יותר.

עמי אסף (מפא"י):

כנסת נכבדה, הדיון בתיקונים נובע בלי ספק מתוך הנסיון, תוך הגשמת הגיוס. ברצוני לנגוע בתיקון אחר, שלא הוצע לנו בהצעות התיקונים, והוא סעיף קטן וצנוע מאד, סעיף 18, שבו נאמר: „שר-הבטחון רשאי למנות ועדות מיעצות לצורך ביצוע חוק זה“. אם שר-הבטחון לא ימנה ועדות כאלה, אין לכוא אליו כטענות. אם נאמר ששר-הבטחון „רשאי“ למנות, הרי אינו חייב למנות. אני רואה בסעיף זה פרי רצון לשתף גורמי ציבור שונים ואינטרסים שונים בביצוע חוק הנוגע כמעט לכל בית בישראל, ואשר לכל בית בישראל יש מה לומר בקשר אליו. כאשר מדובר על נציגות ציבור, הרי ודאי שאני רואה את שר-הבטחון כנציג הציבור, כנבחר העם. אבל אם בחוק נאמר „שר-הבטחון יעשה“ או „שר-הבטחון ימנה“ או „שר-הבטחון יורה“, הרי למעשה המדובר הוא לא בשר-הבטחון עצמו, אלא שליחיו בדמות פקיד או קצין. כל הכבוד להם — אולם הם אינם מכירים את הצד השני של המטבע; על-כיל-פנים, הם אינם מכירים אותו במידה מספיקה. ביצוע חוק שירות הבטחון, הנוגע

חוק זה לתקפו, כי, על אף האמור בסעיף 6 (ו), תקופת השירות הסדיר של אותו יוצא-צבא המיועדת להכשרה הקלאית תוקדש, כולה או מקצתה, לשירות סדיר שאינו בגדר הכשרה הקלאית". אחר-כך ביאו אולי תיקון שיקבע את המועד עד 1 באוקטובר 1952. אם כך, מביאים לנו בעצם הצעה בצורה די גראציוזית, שענין ההכשרה החקלאית כדאי להכניסו בינתיים למקרה, עוד לפני שהתחילו בו. עוד לא ראיתי תקנות על כך, ואינני יודע איך היו מארגנים את ההכשרה החקלאית, אילו התחילו בה. גם זה הוא אחד הדברים הטננים, המשנים שינוי יסודי את כל רוח הצבא והמראים למה רוצים להנך את הצבא הזה. לפי זה ייקבע גם מי הולך ואיך הולכים. מה זה קרה שבמדינת-ישראל התחילו פתאום צעירים וצעירות להימנע מללכת לצבא? והמדובר הוא בצעירים וצעירות היודעים יפה מאד מה פירושם של שאלת הבטחון ושירות הבטחון בימים אלה למדינתנו.

אריה בהיר (מפ"י):

כולם הולכים. כל אלה שנקראים הולכים.

ישראל ברייהודה (מפ"ם):

בוודאי כל אלה שנקראים הולכים, ובכל זאת אנחנו שומעים וקוראים בזמן האחרון טענות, הרמטכ"ל החדש מתנהג מבחינה זו בחכמה, הוא צועק על משהו, וטוב שהתחיל לצעוק.

ברצוני לעבור לסעיף אחר: שירות בטחון של גשים. אני רוצה לשאול שאלה, בצורה שהיא אולי קצת לא עדינה: אולי מפני שהחור שהשאירו בחוק היה גדול כל כך, שדרכו עלקו מחצית הגשים משירות הצבא, מציעים שהחצי שלא ערק ישרת במשך תקופה ארוכה פירשנים? אם זו הסיבה, לא אסכים לכך. אינני יכול להסכים, שמפני שפתחו פתח רחב לכל מי שאינו רוצה לשאת בעול הבטחון — שהרי אם מודיעה מי שהיית בגיוס שאיננה רוצה בשירות, הענין נגמר — צריך אני לבוא ולומר לבת כפר, למשל לבתו של החבר אסף, שהיא צריכה לעבוד שנתיים בשירות חק לאי בצבא. אני רוצה לדעת: מדוע חל השינוי הזה אצל שר-הבטחון, שהחלה הציע שירות של שנתיים לגשים ואחר-כך הסביר מדוע מספיקה שנה אחת בלבד? מה קרה? כל כך רבות הבורחות? מדוע נאפשר זאת? באיכות, הפועל המזרחי" אמר כאן, שהיוב נשים לשרת בצבא משמעו לעשות מהפכה, אבל הוא בעצמו סיפר שב, הפועל המזרחי" עשו את המהפכה הזאת. אני מוכן לעתידה להסתפק בענין זה, במהפכה שעשה הפועל המזרחי", ולחייב את כולן להתגייס, כמו שאתם חייבתם את כל החברות שלכם, ואתם הרי דתיים. אם מותר לדתיים לגייס את החברות הדתיות שלהם, לחייב אותן שכולן ילכו לשירות של שנה, מותר לנו, כולנו יחד, לחייב את כולן יחד, שילכו לשנה שלמה של שירות — את כולן. אמנם אז אציע שישירו שנתיים, ובכל השירותים, ואני יודע שהצעה זו תיפול, כי אני יודע מי הרוב בבית הזה.

הברים יקרים מאד מכל חלקי הקואליציה, מדוע לא נפעל יחד לפחות בנקודה זו, ונבטיח את צרכי הצבא?

דוד הכהן (מפ"י):

נסת נכבדה, הצבא הוא ריכוז כוח האדם האחז

בלבר. אני מטיל ספק אם בענין זה אנו צריכים להשאיר את הדבר כמו שהוא. לי נראה, שבשירות הבטחון ובמצב הבטחון שלנו, איננו יכולים לוותר על שירות צבאי של אשה, על שירותים חיוניים מאד שאשה ממלאה בהם תפקיד לפחות של 100 אחוזים, ועושה בהם לא פחות מגבר, ובמקרים רבים גם יותר, על השירות הצבאי של האשה בשירות הקשר, בנהגות ובשירות רפואי אין לוותר. לפי זה יש צורך להכניס שינויים מתאימים בחוק.

ישראל ברייהודה (מפ"ם):

לא הובאה לדיון שאלת מצב הבטחון, וחבל שלא הובאה. הובאה רק השאלה בדבר מצב שירות הבטחון, ואני רואה את עצמי מחוייב לדבר בגבולות השאלה הזאת. אבל גם בגבולות אלה אני מוכרח לשאול: מה קרה? כעבור ארבעה חדשים, אחרי שכל המומחים של משרד-הבטחון ישבו ודנו והכינו הצעת חוק, וועדות-הכנסת ישבו ורצו ורצו — וחלק מן התיקונים שהוצעו נפלו — כעבור ארבעה חדשים, בעצם התחלת הפעולה, ולא על יסוד נסיון פעולת הגיוס, כבר באים בכל מיני הצעות לשינויים ותיקונים.

זלמן אהרנוביץ (מפ"י):

מכל ההסתייגויות האלה שהיו ונפלו הובאו הנה רק שתיים. היו עשרים ושבע.

ישראל ברייהודה (מפ"ם):

אני יודע שחלק גדול מההסתייגויות החשובות עוד לא הכאתם הנה. בעוד ארבעה חדשים תביאו שוב חלק מהן; וחלק ממה שהבאתם גרוע מן החוק בנוסחו הקודם.

פה אמר לנו חבר-הכנסת בן-אשר: הנה אפילו בצבא הבריטי ידענו ליצור רוח אחרת. אולי תשאל את עצמך: מה קרה שאפילו בצבא הבריטי ידענו לש- מור על רוחנו, ועכשיו הרבה מן הדברים הללו כבר אינם ידועים מפני שאי ידענו שאת כל הדברים האלה צריך לעשות לא בכוח הכתפיות, אלא עם הכתפיים של תנועה אידיאית. את זאת ידענו אז, ועכשיו מטשטשים עד הרמה כל זכרון של ה"הגנה" ושל רוח ה"הגנה". שר-הבטחון הוציא תקנות, ויש לו רשות להוציא אותן. אמנם יש שם סעיף אוהד, שבו עבר על סמכותו, אבל זה איננו שייך לנידון. בנוגע לשאר הדברים הוציא תקנות בענינים שיש לו רשות לגביהם, ושם הוא דורש פרטים על הכשרה בשירותי הצבא או המשטרה — אפילו של עמים אחרים. אבל השאלה אם האיש היה קצין ב"הגנה" או אם הוא עבר קורסים של ה"הגנה", שאלה זו שכחו להביא. וכך אפשר לציין דברים קטנים וגדולים למאות.

אחת הדוגמות לאמור לעיל אפשר לראות גם בהצעות התיקונים שמביאים לנו עכשיו. חבר-הכנסת דובדבני הסביר כאן מה אפשר להכניס תחת השם ה"הגנה" של "שירות מומחי". כי, למעשה, כל מי שתפקידו לרשום באפסנאות את כל הדברים כתיקונם, צריך להיות מומחה לכך. לכל דבר צריך להיות מומחה. אבל כאן יש עוד סעיף, שהזכיר אותו חבר-הכנסת בהיר, סעיף 22 (ג), האומר: "עד יום א' בתשרי זשי"ב 1 באוקטובר 1951 רשאי שר-הבטחון, אם הוא סבור שטעמי בטחון מחייבים זאת, להורות לגבי יוצא-צבא שהיה בגיל 20 או יותר ביום שנכנס

אחת שלמדה בצבא מקצוע ומצאה שם גם חבר טוב, לחיים משותפים, ולא אני ולא היא איננו מצטערים על כך... אני גם בטוח שאין דרך אחרת. כי מה עושות הנשים בצבא? עובדות במשרד, עובדות בבתי-החולים, עובדות באיחוד, עובדות במכירות, עובדות בביטוח ועובדות בנשק. מדוע קוראים לכל זאת משבר נפשי? האם אפשר לעשות כל זאת בשנה אחת? ואם אין אנו רוצים לוותר על ההכשרה החקלאית — ואני חרד מאד מאד על הנכס הזה — מה פלא אם יש הכרח לתבוע תקופת-שירות ממושכת יותר? ואל נא נערבב את שירות-החובה לאשה בענין שהכניסו אותו חברינו הדתיים. מנהגי דתנו אינם מסתורין. אינני יודע מאימתי אוסרת הדת על נערה לעבוד במשרד צבאי, לבשל אוכל בצבא, לאותר בצבא ולטפל בחיילים חולים. אינני יודע מהיכן באה התורה הזאת. האומנם מפני שאנחנו איננו שומרי מצוות ואתם מאמינים — נסמוך עליכם, שתפרשו ותקבעו את מנהגי ישראל וסדרי המדינה והצבא?

אני רוצה לומר לחברי בריהודה ובן-אהרן שיחדלו לדבר על זה שהצבא טובל מפני שאין מתח ומפני שיש השפעה מפלגתית מסויימת. ישנם תנאים מסויימים להלך-רוח בצבא לאחר מלחמה, כפי שיש זמנים שבהם אין מתח גדול ו"אפנה" ללכת לקיבוץ. האם משום כך תאמרו שמי שהו קרה בקיבוץ ומשום כך אין רוצים ללכת לקיבוץ? ואם גם זה מטעמים מפלגתיים — אולי גם בזה אשם שר הבטחון? אמנם, יש תנאים מסויימים ותקופות שאינם קוסמים בצבא, שנותנים יתרון לחיים האזרחיים. ואל נערבב כאן דברים שאין להם שייכות לענין, ואל נעליל על נוהג וקצינים ופניות מפלגתיות. אינני מאמין בזה. עוד יש ויש לשפר, וגם טעויות ודאי אינן חסרות, אבל אין זה הגון לחפש מומים שאינם ולחבל בינתיים בצבא.

יעקב גיל (הציגונים הכלליים):

אדוני היושבר-ראש, חברי-הכנסת הנכבדים. לפני חצי שנה, כאשר הובא לפני הכנסת חוק שירות הבטחון תש"ט, דרשה סיעת הציגונים הכלליים להפוך את הסדר שנקבע בחוק על-ידי הממשלה, ולקבוע את השנה הראשונה של הטירוץ כשנת אימונים צבאיים, ורק בשנתו השנייה להקדיש זמן מסויים להכשרה חקלאית. נימוקיני היו אז אלה: שנה אחת מספיקה בקושי להכשרת טירוץ כדי שיהיה טוראי טוב בחיל הרגלים. אם ייקבע בחוק שירות הבטחון שהשנה הראשונה תוקדש להכשרה חקלאית — לא יהיה לנו בשנת 1950 מספר מספיק של טוראים מאומנים. כיון ששכנינו מתכוננים במלוא הרצינות והמרץ לסיבוב השני ולנקמת מפלתם, ומצרים מקבלת אפילו מטוסי דחף מבריטניה "יידוטו" — תנאי הכרחי לבטח חוננו היא הקמתו המיידית של צבא טוב ומאומן כדבעי. פירוש הדבר, אימון צבאי של הטירוץ במשך שנתו הראשונה במלואה. אמרנו אז כי דעת מומחינו צבאיים רבים נוטה לחשוב כך. שר-הבטחון וחברי מפלגתו בבית הזה התנגדו אז לדרישתנו, החוק נתקבל ברוב ידיים. בא נסיון חצי השנה האחרונה והוכיח את צדקת דרישתנו. תיקון החוק שהוגש לנו על-ידי שר-הבטחון היום מודה במקצת בכשלון השיטה ההיא, אך אין אומץ הלב להודות בכל ולומד בגלוי: שנה ראשונה — לצבא וחלק מהשנה השנייה — לחקלאות.

חברי-הכנסת דובדבני ובן-אשר ניסו עוד לכפור בכל ולערער גם על התיקון הפעוט של החוק בקשר לשירות מומחי. אבל שר-הבטחון יודע את המצב בצבא יותר מהם, ואם הוא מצא לנחוץ להגיש את התיקון הזה — נאמינים

הגדול ביותר במדינה, ואין זו מלאכה פשוטה לרכוז לגייס ולהדריכו. ואין לתבוע מאת שר-הבטחון שהיה בעל-המקצוע ואיש-הנסיון שיבא חוקים בלא פגם בענין זה. משימה זו כלולה בחוקה מסובכת למדי וטעונה ביצוע ששום איש מאתנו עדיין לא נתנסה בו, ואיני יודע מדובר באו לערער על מציאות שהוכיחה כי יש להסתייג מדבר שכבר קיבלנו, ולהכניס כמה תיקונים בכך. הייתי מתפלל ולוא היינו נזקקים לכך.

חברי-כנסת אחד העיר על כך שיש ארצות רבות אחת-רות שבהן משרתים פחות זמן מכפי שקבענו אצלנו לצבא שלנו. הלוואי שלא נצטרך לבוא בקרוב בתיקון חמור הרבה יותר, בגלל צרכינו הגדולים בעניני בטחון ובגלל ההפתעות הצפויות לנו עם הגשמת החוק ולא נודקת לתיקון כדי להאריך את חוק שירות-הבטחון לא רק לגשמים. לא אפתלא כלל אם גם לאחר התיקונים שלפנינו יתברר שנחבדו כמה תכניות, הערכות והשערות, ויביאו לפנינו תיקון מרחיק-לכת הרבה יותר ונצטרך לקבלו באהבה.

ועוד גם זאת: אינני שותף לביקורת, לאחר שאני רואה כיצד חוגים נרחבים בארץ, והמבקרים בכללם, מתנהגים ביחס לצבא, ביחס לרצונו ולתשוקתו של כל אחד לשחרר את "אנשיו" שלו מן הצבא. גם שרים נותנים מכתבים לשחרר אנשים מן הצבא ללא כל יסוד לכך, ללא כל בחינה אם באמת צריך לשחררו. יש לי הוכחה חותכת בענין זה. אני יודע אדם אחד שקיבל מכתב-המלצה לשחררו מאת אחד השרים מתוך נימוק שהוא חיוני לאיזה שירות, וזהו דוקא שירות שאני קרוב אליו ואני יודע שאינו חיוני. ברור שהשר כתב את מכתבו ללא ביקורת מספקת, ואני רואה דבר זה כחמור ביותר. מר רוקח, אתה ודאי מחלק מכתבים כאלה מתוך דאגה לעירייה שלך. כל אחד דואג לתרושת שלו, לבית-ספרו, לפרתו. כולנו דואגים. אבל הצבא הוא גם בית-חרושה, גם בית-ספר, גם פרה, גם סדנה, ודומני שגם הצבא הוא שלנו ואנו אחראים לו, והנה לנו אין דואגים כלל. אם כך, מוטב שכולנו נדאג לכל המשק המסועף הזה ששמו צבא, כשם שאנו דואגים למשק שלנו, וייתר מזה. זהו המשק החשוב שלנו. בלעדינו לא יהיה ערב לכל משקנו ביום עברה, אם ננהג כך לא נצטרך להביא כל יום תיקונים ולהתכבדות ביחס לכוחו של הצבא וביחס לכשלונו של הגיוס.

אותו הדוגמות הוא ענין האשה. דובר כאן הרבה בענין זה. אני התפלאתי בזמנו שלא העמידו להצבעה שירות של שנתיים לאשה, כמו לגבר, אבל הצבעתי בעד שנה וחצי, וההצעה הזאת נפלה.

יצחק בן-אהרן (מפ"ם):

היתה לך הזדמנות להצביע גם בעד שנתיים.

דוד הכהן (מפ"י):

יכולתי, אבל הייתי כקורא במדבר בענין זה. אני על-כל-פנים מקבל את התיקון של שירות שנתיים לאשה. אין כל סיבה, לדעתי, לחששות של משבר נפשי לאשה ולדיבורים דומים, ואינני יודע איזה משבר נפשי ישנו כאן. זהו משבר טוב לאשה. כאשר שלחנו את הנערות ל-A.T.S. היה שיקול אחר: הן הלכו למצרים, לאיטליה, היו בין גויים, בין ערבים, שירתו מחוץ לבית, נפרדו מן הבית ומן המשפחה לחדשים ושנים, נפלו לאוירה זרה, ובכל זאת שלחנו אותן. וכי יש בכל אלה דמיון לגיוס של עכשיו? הנערות האלה נמצאות בין ילדינו, עם אחי-הן, במשקיננו, בערינו. הן לומדות מקצוע. אני מכיר נערה

דברים אחרים, תהיה לה כעבור שנתיים יד מאומנת, יד עובדת, ותישאר בגרעין התיישבותי. לא אצטער על כך.

ועוד דבר: כשאחד החברים אמר שאולי צריך לבטל את היסוד החקלאי — אני אומרת שמבחינת שיווי-המשקל הנפשי, מבחינת החינוך החברי והמוס' רי — אין אפוא טהורה ומחנכת יותר לשיווי-המשקל של האדם כאהבה לצמח ולחי ולכל דבר אורגאני. חיבת הרובה וידיעת הרובה, אם מכניסים בדבר תוכן והרגל וגישה נכונים — הרי יש בכך משום אפוא טבעית המועילה לגידולו של האדם היוצר והמגן, ואין כאן מקום להבדלה בין המינים.

ושוב היה לנו בית-ספר חמור מאד בשנים האחר-רונות. חברות טירת-צבי — ואני פונה אל החבר אונא — בימים הקשים והחמורים ביותר, האם לא טוב היה שחברות אלה קיבלו הכשרה בשורות ההגנה? האם לא נסכים שהן נטעו בטחון בהרגשת העמידה, בהר-גשת האמון, בטחון נפשי ויצרנות עמידה ותוספת כוח-בטחון ממש?

אנו ציבור אימהות, והאם אין זה כלל מקרה שאשה שעברה בכור הצבא ובכור-האימונים היא גם אם מעוררת את בנה ומחנכת אחרת גם את בתה? היא משמשת להם מופת, היא משמשת להם מופת גם בשטח זה.

ולחברים הדתיים אני רוצה לומר: ולוא רק לשם פיקוח-נפש! אין דבר נעלה יותר ואין מצוה נעלה יותר ממצות פיקוח-נפש לגבי כל פרט וכל אדם. הרי פיקוח-נפש לגבי המדינה היא מצוה מעשית נעלה ביותר. היא נעלה וגוררית הרבה יותר, ואנו מוכנים למסור כל מה שיש לנו כדי לשמור על חיינו וקיומנו. השנתיים הללו מבצרות את מעמדה של האשה בהיותה בצבא, את יעילותה, כי רק אז היא מגיעה לדרגה מקצועית ולהרגשת-בטחון.

אל נרמה את עצמנו. אם נמצא נוער עובד ולומד יחד במשך שנה, וכעבור שנה עוזבות הנערות את המקום — אין בטחון שגם הנערים ימשיכו. חיי חברה נוצרים בצוותא, משני המינים יחד, כשישנם שני המינים. ישנה שמחת חיים. דבר זה חשוב מאד לצבא וחשוב מאד לחיים. הרגשת השבת היא הרגשת הרו-ממות והעליצות של שנות-העלומים, וטוב שכך הוא ולא אחרת.

עוד כמה מלים בענין השחרורים. נדמה לי שישנה טעות בשאבלונה האומרת: אחוזים, או סידור כזה וכזה. לדעתי יש לקבוע דברים ברורים, איך לקיים את החלוקה הצודקת בין צרכי הישוב, קודם-כל מבחינת הבטחון, כי יש לנו ישובים צעירים, ההולכים קודם-כל למשלטים. יש לנו ישובים ותיקים שעדיין הם משלטים מבחינה גיאוגראפית. אולי אחר זמן לא יהיו משלטים, אם בנינו מתגייסים זו הפעם הרביעית — הם היו נוטרים, אחר-כך הלכו לבריגאדה, ואחר-כך למלחמת השחרור — הם מקבלים את הכל באהבה, אבל צריכה להיות התאמה לצרכי הישוב, שיוכל בעת מצור ובשעת סכנה לעמוד על נפשו. יש צורך בפקודים דים לצבא; צריך לקחת אותם, אבל מתוך חשבון שכל ילדינו הם חיוניים. כולם שברו את ה"חדר" המשוכלל הזה, וכולם חיוניים, וצריכה להיות התאמה בין המינימום של קיום המשק, ישנן משפחות שה-

עלינו דבריו שהמציב הצבאי דורש זאת. בכל זאת, גם לאחר התיקון, אנו אומרים כי שיטה זאת עלולה חלילה לסכן את בטחוננו. החיילים הוותיקים והמנוסים של צבאנו משתחררים, ובמקומם לא יאומנו בשנת 1950 חיי-לים אחרים במידה מספקת, מפני שישלחו אותם להכשרה חקלאית. ומי יעמוד בשדה הקרב ביום העלול לבוא עלינו בכל יום ויום?

כיון שבעיית הבעיות של בטחון מדינתנו היא צבא מאומן כדבעי ובעל כושר טכני מעולה — ואני מצטט בזה את דברי שר-הבטחון — אני רוצה לשאול בהזדמנות זאת את שר-הבטחון:

(א) מהם האמצעים שנקט משרד-הבטחון על מנת להגביר את כוחו של חיל-הספר שאינו מושך עד עתה מתנדבים רבים.

(ב) מהם האמצעים שנקט משרד-הבטחון על מנת להכניס יאורגאניזאציה בגודלי הנוער — גדני'ע — שהי עזובה בהם רבה?

(ג) מהם האמצעים שנקט משרד-הבטחון על מנת למלא את החלל הריק הנוצר בין גברא לגברא, בין שחרור המוני של חיילים ותיקים מצבאנו ובין הגיוס האסי של חיילים חדשים? מהם האמצעים שנקט גם על מנת להגביר את התנדבות לצבא הקבע?

רצוני להעיר בענין מכסת הגיוס לקיבוצים. באי-כח משרד-הבטחון הודיע היום באופן רשמי שנחתם הסכם בענין המכסה. "הצופה" הודיע על כך עוד אתמול. בתקור פה החדשה חובת השירות הצבאית היא אישית, אינדיבידואלית. בימיהביניים היתה נהוגה מכסת שירות הצבאי, וכן גם ברוסיה — בתקופת הקאנטוניסטים. אם נכונים דבריו של באי-כח משרד-הבטחון, שנחתם הסכם כזה, הרי ההסכם מחזיר אותנו לתקופת ימיהביניים והקאנ'טוניסטים. ואני שואל: האם ירשו לראש משפחה, שב משפחה ישנם כמה חייבי גיוס, וכולם עובדים יחד בעסק מפרנס, לשלוח לצבא מכסה ידועה? לפי דברי חבר הכנסת דוברבגי, יש כאן ענין של אחריות בטחונית. כל משפחה בישראל הוכיחה בימי מלחמת השחרור את האחריות הבטחונית. אבל ההסכם הזה נותן מקום לתחושה שב ענין הבטחון יהיו הקיבוצים מדינה בתוך מדינה, כשם שבעיניים הכלכליים מהווה ההסתדרות מדינה בתוך מדינה.

חסיה דרורית (מפא"י):

כנסת נכבדה. הבטחון במדינה איננו רק ענין לצבא, אבל קודם-כל לצבא. יש לצבא זרוע ובסיס שני — ההתיישבות, כלומר: פיזור הישוב בגבולות לשם הגנה יעילה ביותר. והנה מאז קמה המדינה נוסדו כמעט קרוב למאתים ישובים, והתכנית לעתיד תלך ותתגבש, והממדים יתרחבו וילכו. האם רק בעיות המשק והכלכלה היו הגורמים לכך, ולא בעיות הבט' חון, בעיקר בגבג, בפרודור ירושלים ובגליל? האם לא אלה קבעו בעיקר? ולכן, החברים שביקשו לערער על ההכשרה החקלאית, פגעו בעצם ביסודות הבטחון וביעילות ההגנה. ומשום כך, כל מי שמדבר על ההכ-שרה בבתי-ספר ובכל מיני שירותים, שוקל מה קודם למה, מה חיוני ביותר בזמן הזה? אינני יודעת מה יהיה בעוד כמה שנים. ואינני מצטערת כלל, ולא אצי טער, אם בחזרה שאולי חלמה על אוניברסיטה או על

למרגלים מטעם אותם הפיאודאלים ותומכיהם, סוכני האימפריאליזם הידועים לעם הערבי הארצישראלי, אישים הידועים בהסתחם המתמדת למלחמה בעם היהודי, אישים שהם פושעים לגבי השלום והבטחון בארץ.

הבאת אנשים לישראל מסוגו של מוחמד נימר אלה'ארי, המסית הגזעני הנודע, והשתדלותם של חוגים אחרים בממשלה להעמידו כמנהיג מכובד בין ההמונים הערביים, היא למעשה פגיעה בבטחון המדינה ובשלומה.

חוגים מסויימים במוסדות הבטחון במדינה הביאו את הפושע הפאשיסטי הזה, כדי להחזיר את שלטונם של תומכי המופתי על המוני העם הערבי בישראל. בראשית שנת 1948 נאם בעזה ואמר: „מתחת לדגלך, הוי, המנהיג הנאמן (הכוונה למופתי) ניכנס לתל-אביב ונשליך את היהודים הימה“. חוגי הבטחון במדינה מעוניינים קודם-כל במלחמה בקומוניזם בין ההמונים הערבים ובהקמת מנהיגות ריאקציונית, שכירת האימפריאליזם. אני שואל את שר-הבטחון: האם זוהי הדרך לשמירת השלום והבטחון במדינה?

המרגל הנתעב הזה, שהשכיר עצמו תחילה למופתי ואחר-כך לעבדאללה, מוכר עתה את נפשו לאדון חדש בישראל, ומוכן לשרת כל אדון בכל זמן אחר שיתאים לו.

רצוני לומר לחוגי הבטחון במדינה, שהם לא יצאו ליחולו להטיל על ההמונים הערביים בישראל מנהיגות כמנהיגותו של המרגל הפאשיסטי, מוחמד נימר אל-ה'ארי. ההמונים הערביים, שלמדו לקח מן הקרבנות הרבים שנפלו בתקופת המנהיגות הריאקציונית הקודמת, לא יניחו למרגל זה — ותהיה תמיכת הממשלה בו ככל שתהיה — לסחור בהם שנית. בטחון המדינה ושלומה מחייבים את מעצרו של מוחמד נימר אלה'ארי כפושע-מלחמה והעמדתו לדין כאחראי לדמים רבים שנשפכו בארץ.

השמירה על בטחון המדינה ועצמאותה מהיבט, איפוא, נוסף על חוקים אלה, לקבוע מדיניות שמטרתה לכבוש את ידידותם של העמים הערביים, על-ידי כיבוד זכותו של העם הערבי הארצישראלי להגדרה עצמית ולהקמת מדינתו העצמאית, ועל-ידי הנהגת מדיניות של שוויון לאומי לגבי המיעוט הערבי בישראל — מדיניות של כיבוד זכויותיו וחובותיו.

בטחון המדינה ושלומה מחייבים רכישת ידידותם של ההמונים הערבים העמלים, ולא את ידידותם של תומכי האימפריאליזם, המושלים הפיאודאליים והריאקציונריים מסוגו של עבדאללה, אויבי שני העמים, בטחון המדינה ושלומה מחייבים כמרכז תמיכה בכוחות הדמוקראטיים הערביים בתוך הארץ ומוחצה לה, אותם הכוחות המעוניינים בשלום וביציבות, ולא תמיכה בפאשיסטים ריאקציונריים מסוגו של מוחמד נימר אל-ה'ארי, המסיתים למלחמה, שהם אלמנטים מסוכנים לשלום וליציבות.

אברהם חיים שאג (החזית הדתית המאוחדת):

אני הייתי באמת מוותר לדבר על השאלה הנ"ל, דונה, על עצם השאלה — אבל אחרי שנשמעו כאן דברים מסביב לתיקון הזה ונתלגלו כמה דברים על

הורים אינם בחיים, והבנים הם היחידים האחראים למשק; ישנן משפחות שההורים הזדקנו מאד, ויש קרבנות רבים מאד, הורים שכולים, צריכה להיות איוו יד שתביא בהשבון את כל הגורמים, כדי להבטיח את היעילות לצבא ולצרכי המדינה ואת הצרכים המדינאליים של כל נקודה מתוך חישוב כוח-האדם.

תופיק טובי (מק"י):

בדברי על חוק שירות הבטחון אומר, כי אין בטחונה של המדינה מותנה רק בכיצוע החוק הזה וכי הקמת חיל-מילואים גדול, אלא יותר מזה במדיניותה של הממשלה, שהוא גורם חשוב לגבי הגנת המדינה ובטחונה.

פעמים רבות הפנינו את תשומת-הלב, שבטחונה של המדינה תלוי במידה רבה במדיניות החותרת לידידות עם עמירערב, מדיניות שתחתור להקמת קשרים עם העם הערבי הארצישראלי ועם עמירערב השכני, מדיניות המושתתת על כיבוד-זכויות הדיי. מדיניות החותרת לידידות עם עמי ערב מחייבת גישה מסויימת לגבי המיעוט הערבי בישראל, גישה שיסודה שוויון זכויות וחובות. אין אני רוצה לעמוד כאן על כל התופעות והגילויים השונים של הפליה גזעית במדיניותה של הממשלה כלפי התושבים הערבים, אולם דוגמה אחת למדיניות הפליה הכוללת מביצוע חוק זה מצריכה תשומת-לב רבה. אני שואל: מדוע מוציאה הממשלה מכלל השירות הצבאי את האזרחים הערבים בגיל הגיוס, אף כי רבים מהם גילו נכונות למלא את חובותיהם כאזרחים התובעים ליהנות מכל הזכויות? אין ספק שזוהי אחת התופעות הכוללות של הפליה הגזעית במדיניותה של הממשלה, העומדת בניגוד לכל מאמץ לרכוש את ידידותם של ההמונים הערביים.

שמענו מפי חברת-הכנסת אידלסון, שהיא רוצה לראות את האשה הערביה ממלאת את תפקידה ליד חברתה היהודיה בצבא, אולם הצהרה מעל במה זו לחוד ומעשים לחוד.

מדיניות החותרת לידידות עם עמירערב השכנים ועם העם הערבי הארצישראלי למען בטחונה של המדינה ושלומה. מחייבת את המדינה לשים לבה לזכותו של העם הערבי הארצישראלי להגדרה עצמית ולעצמאות. מדיניות המרחיקה מגבולות ישראל את צבא עבדאללה-הבווי, מדיניות המסיעת להקים מדינה יד-דויתת שוחרת שלום, היא יסוד-מוכח לבטחונה של ישראל ולשלמותה. ההסכם עם עבדאללה ועם המושל לים הפיאודאליים מסוגו, שכירי האימפריאליזם בארץ צות ערב, העדיפת הסכם זה על הידידות עם ההמונים הערבים שוחרר השלום והיציבות — הם סכנה לבטחון ולשלום הידידות עם עמי ערב עצמם, עם המוני העם לים, עם כוחותיהם הדמוקראטיים, ולא עם הפיאודאלים השכירים, שהיו ויישאר אויבי השלום והיציבות בישראל ובמזרח התיכון — היא הערובה לבטחון המדינה, לשלום וליציבות.

בענין זה רצוני להפנות את תשומת-לבה של הכנסת לכך, שהממשלה של עכשיו אינה מצטמצמת במדיניות של הבנה עם הפיאודאלים הערביים מסוגו של עבדאללה — אויבי שני העמים, הערבי והיהודי, ובלי ספק גם אויבים מושבעים לשלום המדינה; אלא שהיא ממשלה הגיעה במדיניותה עד כדי מתן רשות כניסה

אומניות לעמוד על הקרקע". אין לזוז מן ההחלטה, שתהילה באה שנה של הכשרה הקלאית ואחר כך אימון צבאי, ובשביל האשה מספיקה השנה האחת. לצערנו ראינו כעין נעימה של דאגה בדברי שר־הבטחון. אולי ירד במקצת המתח; אך מידת ההתנדבות, ההתמסרות וההלווציות לא ירדה. ירד המתח מפני שנפסקו הקר־בות, והלוואי שההפסקה תימשך זמן רב. אבל רק זהו הגורם ולא אחר.

שר־הבטחון ד. בן־גוריון:

אצטמצם רק בהערות על התיקונים המוצעים. היותה הזכות להברייה־הכנסת לעורר ויכוח גם על דברים שלא הועמדו על הפרק, אבל אין כל אחד מאתנו מחוייב להיזקק לוויכוח החורג ממסגרת הענין הנידון. אכזבתי חברי־הכנסת וילנר ולא דיברתי על עב־דאללה, על מר אצ'יסון ועל מדיניות חיצונית, אמשיך לאכזבו ולא אדבר על כך גם עתה, והוא הדין ביחס לחברי־הכנסת טובי. אולם מותר לי לפקפק אם הוא מדבר בשם המוני העמלים הערבים; ממשלת ישראל מזכנה לעשות שלום עם עמי ערב כמו שהם.

לא אתווכח עם מר ספיר על הכשרה קלאית. אם לא הצלחתי לשכנע אותו בוויכוח שהיה לנו על החוק המקורי לפני המישה הרשים, מסופקי אם אצליח עכשיו. אני מקווה שגם מר ספיר לא ישכנע הכנסת עכשיו כאשר לא שכנע אותה אז.

מר מירדור הביע צער על שר־הבטחון טרם נסתלק, הפעם אני שותף לצער, ואני חושש להגיד שאיני רואה סיכוי קרוב לסילוקו. אני אומר זאת בצער רב. אני מצטער על כך שאיני רואה אפשרות קרובה להשתחרר מהעול הקשה הזה. וייתכן שמר מירדור יהיה אף הוא שותף לצערי זה.

חברי־הכנסת בן־אהרן וגב' רינאל־נאור דיברו על הרוח הרעה אשר בצבא. יש בלי ספק אנשים שמנסים להכניס רוח כזו לצבא, ושני נואמים אלה מוטב שלא יהיו בין המבקרים.

אם יש צורך לדון על מצב הבטחון, כפי שסבור מר ברייהודה, נעמיד הנושא על הפרק ונדון בו. אבל אין לזרוק דרך אגב האשמה במשטר מפלגתי. בזמן שבכל הצבא היה הפיקוד בידי מפלגה אחת — והיה דבר כזה — לא התקיים לדעת ברייהודה משטר מפ־לגתי. אני מקווה שמשטר זה, "בלתי־מפלגתי" בלשון סגי נהור של מר ברייהודה, לא ישוב עוד.

גם מר רוקח דיבר על הפליות. חבל שלא נתן כל עובדה, אהיה אסיר תודה לו אם יודיע לי מי הם הקצינים הגבוהים שהצטיינו ורוצים להישאר בצבא ולא מניחים להם. כל איש למדן הזכירה אלוף שחור לטראק־טור. ידוע לי ששר־הבטחון בעצמו פנה לאלוף זה שיישאר בצבא, התשובה של האלוף היתה — שצבא זה לא מוצא חן בעיניו.

דובר על מכסה בקיבוצים — ואם כי הדבר כבר הוכחש, הוסיפו לדבר על מכסות. אין מכסות, לא בקי־בוצים ולא במקום אחר. החובה לשרת בצבא היא חובה אישית. כל איש ואשה בגיל מסוים הייכים בשירות־בטחון. אבל כשבאים לגייס "מרותקים" אין מרוקנים כל בית־החרושת או כל המשק. מגייסים לעת־עתה חלק, כעבור זמן מה עוד חלק, מבלי לגרום לסגירת

מה שהוחלט אז. אינני יכול לצערי לוותר על זכות ושות־הליבור.

אני שומע תמיד בהקשבה רבה את דברי חבר־הכנסת בן־אהרן. אני מוכרח לומר שדבריו נאמרים בטעם למרות שלא כמהשבתי מהשבותי. ועל־פירוב אינני מסכים לתוכן דבריו, אבל דבריו נאמרים בטעם ובהגיון רב. אך היום אינני יכול להבין בשום אופן את דבריו, שהושמעו כאן בקשר לוויכוח הזה. חבר־הכנסת בן־אהרן לא הציג, כפי שהרשו לעצמם אחרים להציע, למחוק את החוק או חלק מן החוק הקובע, שהנשים המצהירות שטעמים שבמצפון מונעים אותן מלשרת בשירות בטחון — פטורות, אלא הוא אמר שיש לבדוק את המצפון הזה. אשר להצעתו זו של חבר־הכנסת בן־אהרן, לבדוק את המצפון הזה — דומני שדבר זה נמסר רק לבוהן לב וכליות, ולו היה לנו מכשיר כזה, היינו חוסכים הרבה זמן בוויכוחים כאלו, ולו היתה המצאה כזאת איך לבדוק את המצפון, הייתי רוצה לב־דוק את המצפון של כל אלה, שהטילו היום דופי בדברי חברי ההוית הדתית, ובכלל הטיפו לנו מוסר, שאנו צויכים לדאוג לכך, שבנינו ובנותינו ימסרו את נפשם. אני רוצה לציין, שמסירות נפש הראו הבנים והבנות של היהודים הנאמנים לתורה ולמסורת לא פחות מאחר־רים. הם בעצמם יודעים, ביחוד אחרי כל הדברים ששמענו כאן, שהתנגדות זו אינה נובעת מתוך רצון להשתמטות. לא אחזור עכשיו על כל הנימוקים שהו־שמעו כאן. אנוהו התנגדנו להטלת שירות חובה על האשה, ואני הייתי בין אלה, שקיבלו את התפקיד של הגנה על שוויון זכויותיה של האשה. לא אחזור על כל הנימוקים שהבעתי אז והוכחתי שיש כאן הטלת חובה בלי כל הצדקה לגבי האשה, הנושאת בעול חר־בותיה כאשה, כאם, כעקרת־הבית, ומתוך כך היא נר־שאת גם בעול בטחון המדינה. לא אחזור על זה, אלא לדבר אחד ברצוני להסב את תשומת־לבו של שר־הבטחון, ישנו עוד נימוק אחד שהזכרתי אז ושאיני מוצא לנכון להעלותו בזה לפני שר־הבטחון. בתוך האקטיב שלו — ואפשר לומר, האקטיב העשיר — בבנין המדינה ובעבר, עוד טרם שנשא על שכמו את האחריות של ראש־הממשלה ושר־הבטחון, אחד הדב־רים שאולי פעם ידברו בו הוא תעמולתו הרבה והאי־מיצה, מתוך ראיית הנולד ומתוך השקפה בריאה, להג־דלת הילודה בארץ. ועכשיו אני שואל את כבוד שר־הבטחון: האם אינו חושב, שהרחבת שירות החובה לאשה לשנתיים, עלולה להביא להיפך מה?

חברי־הכנסת הררי הביע את שמחתו על כך, שניתנה שוב הזדמנות לדבר על הסתייגויות; והוא לא שם לב לכך שגם להסתייגויות יש סייג, אפילו להכמה יש סייג. הוא אמר שצריך להטיל שירות חובה אפילו על נשים ושואות, עד גיל 20. שמחתי לשמוע התנג־דות דוקא מאחת החברות, שהיתה אז הלוחמת לשוויון הזכויות.

ומלים אחדות לענין ההכשרה החקלאית. כבר דובר על כך, שחובת ההכשרה החקלאית נוטלת את העוקץ ומוציאה את השרף שבתוך חובת הגיוס הצ־באי. על זה נאמרו הערב דברים רבים של טעם. אבל מלבד זה, יש הרבה מן המקויות כבאמר שבתלמוד, שאני מאמין בו כמו שאני מאמין בדברים ובמאמרים רבים שיתקיימו; התלמוד אומר: "עתידים כל בעלי

כמעט התנדבות, אלא נתגייסו רק אלה שנתחייבו עלי ידי צוים, מחוץ למעטים יוצאים מן הכלל, בעיקר בקרב חברותינו.

נדמה לי שמקור הכשלון החלוצי הוא בתפיסה המוטעית על המדינה. סבורים שלאחר הקמת המדינה אין צורך בהתנדבות חלוצית, שהכל נעשה בכוח המדינה, בכוח החוק והמנגנון והמסכים. כי אי-אפשר להגיד על ציבורנו שאינו יודע להתנדב. התנדבו בזמן מלחמת העולם הראשונה, התנדבו להגנה, התנדבו ליהודיות יהודיות בצבא הבריטי במלחמת-העולם השני, ואולם לצבא-הגנה-לישראל כמעט שלא התנדבו. גם לא בימי המלחמה. ומה פלא שאין עכשיו התנדבות מספיקה — כשמתנהלת בפומבי תעמולת-השמצה על הרוח הרעה אשר בצבא.

נאמר בוויכוח שהמשלה מסתלקת מהתוכן החלוצי של חוק שירות הבטחון בתיקונים שהיא מציעה עכשיו. ואני מפסיק לרגע להיות שרי-בטחון וחוזר להיות כאחד החלוצים, והריני שואל: למי הזכות לדבר כך? מסופקני אם יש כאן מפלגה שיש לה הזכות לתבוע עלבון ההכשרה החקלאית מידי המשלה. אין אני מכיר אף מפלגה אחת בבית הזה המחייבת הבריה ללכת להכשרה חקלאית. מדוע אין המפלגות המבקרות עכשיו תיקוני החוק כאילו מתוך חרדה להכשרה חקלאית — מדוע אינן קובעות סעיף בתקנותיהן שאין איש יכול להיות חבר בהן אלא אם קיבל הכשרה חקלאית? והלא יש סמכות למפלגות לעשות זאת. ומה המילול הרברכן ששמעתי הערב מהברית-הכנסת למדן? אני מפנה שאלה זו גם לשאר הנואמים.

חנן רובין (מפ"ם):

לקראת מה אנו מחנכים הנוער העירוני? האם לא להליכה להכשרה חקלאית?

שר-הבטחון ד. בן-גוריון:

לא, יש מפלגות שעושות ההיפך בערים! מחנכים הציבור העירוני לחבל בעליה, וקוראים אותו למעשים שהם ההיפך מחלוציות.

אני חוזר עכשיו להיות שרי-הבטחון ואני אענה על טענותיו של הברית-הכנסת מרידור נגד הכשרה חקלאית.

כבר עמדתי על כך שמתהלכת דעה מוטעית ומי זיקה שאחרי הקמת המדינה אין צורך בהתנדבות, מכיון שיש צו וחוק. אני מקווה שהדבר הזה ישתנה, וישתנה בעזרת הממשלה ובעזרת המפלגות. לרוב המפלגות בכנסת יש גרעינים חלוציים, אולם המפלגות נתבעות להגיד אותם שיהיו חלוצים לא רק לביתם — אלא בשביל הכלל, בשביל המדינה, בשביל האומה, בשביל העליה כולה, ולא רק בשביל "הזרובה" המיוחדת להם; חלוצים להתיישבות כולה, ולא רק לגוף ההתיישבותי המיוחד להם. בשעה זו יש לנו רק חלוציות, "בערבון מוגבל", הממשלה אינה יכולה לחייב לחלוציות מספר מצומצם של אנשים, אין אדם בכלל נעשה חלוץ לפי דרישת החוק. החלוציות נובעת מבפנים, והיא הרוח הפועמת בלבו של אדם, היא מטופחת עליידי דוגמה ומופת, עליידי שאר-רוח, ואינה נגזרת בגזרה, אבל עלינו לדעת שמדינת-ישראל לא תבצע שליחותה ההיסטורית בלי התנדבות עממית ממושכת, ובלי תנופה חלוצית של הנוער. בלי רוח ובלי כוח חלוצי לא נקלוט

בית-החרושת או להשחקת המשק. במשק שכולם הם בני 18 — ויש משקים כאלה — נסדר האימונים במשק, ולא נהרוס המשק עליידי גיוס כל אנשי המשק והרפתקתם מהמקום.

בצער רב שמעתי דברי חברי היקר אסף, ודאי שפרה חשובה לנו. הייתי בוחר להיות חולב פרות מאשר שרי-בטחון. אבל יש משהו חשוב גם מפרה. אם איש דרוש לבטחון והוא חייב בשירות — ילך לבטחון, ולפרה ידאג הכפר שיש בו עזרה הדדית, אם יש יסוד לערעור — שמעו הערעור; אבל חליבת הפרה לא תכריע. חובת-הבטחון קודמת לאינטרס המשקי הפרטי.

אני מצטער על הטון בו דיבר אסף על ה"מבצעים". אני יודע בארץ חברים-אנשים יותר מסור לעבודתו, העובד עבודה יותר מאומצת, ללא שעות מנוחה, ללא כל הגבלה של 10, 8 או 12 שעות — מחבר העובדים במטה הכללי ובמשרד-הבטחון. הם אינם "זרים", הם יודעים מה זה משק, מה זאת התיישבות, ומהי החלוציות. אין הם השוים על היבול בחקלאות. אבל אם הם מוצאים שבחור צעיר זה במשק חייב בשירות הצבא — לא ירחמו על פרתו. סוף-סוף כל נער ונערה החייבים אחרות הבטחון דרושים למשק, אין אנו ציבור הולכי בטל. רק מעטים מהנוער מסתובבים ברחובות או בבתי-הקפה.

ועכשיו תרשו לי להגיד דברים אהדים לא כאיש הממשלה אלא כאחד החלוצים. לא הוסמכתי לחלוציות לא עליידי בריהודה ולא עליידי ריפטין — ואף-על-פי-כן אני רואה עצמי כאחד החלוצים, ואני רואה חובה מזה להגיד מלים אחדות כחלוץ לחלוצים. התנועה החלוצית בתוכנו, הדוגלת, ולא לשווא, בחלוציות — לא הכזיבה אף פעם כאשר הכזיבה בתקופה גדולה וקשה זו. איפה התנועה החלוצית בקליטת העליה? אלפי החלוצים שעשו גדולות במשקיהם ובקיבוציהם — מה עשו בשביל העליה העממית הגדולה?

בשביל העליה של משקם — כן. בשביל העליה של קיבוצם — כן. אבל מה עשו בשביל שלוש מאות אלף העולים? אני בוש ונכלם שתי שנים אלה למראה כשלושה של התנועה החלוצית: נפל הדבר הגדול ביותר בתולדותינו, החלה יציאת מצרים, החל קיבוץ גלויות — מה עשו חלוצינו? והאם גויסו הקיבוצים לשם כך?

מאיר יערי (מפ"ם):

אני מוכן לספר לך על ההישגים.

שר-הבטחון ד. בן-גוריון:

הבל שלא עשית זאת עד עכשיו. עוד לא היה כשלון כזה לתנועתנו. אני יודע שחלוצינו מוכנים לחלק את מיטתם ואת פתם עם כל אלה שבאים למשק. אבל ישנם רבבות יהודים שאינם באים דוקא למשק, וגם הם רוצים לעבוד, רוצים להיות חקלאיים, רוצים להתיישב על הקרקע, רוצים ליצור משקים — הנענה הציבור החלוצי לצרכי רבבות אלה, מחוץ לאנשי המושבים? אני יודע כל התירושים, והתירושים הם — שמירה, כאילו, על ערכים חלוציים. בעיני זהו ערעור יסודה של החלוציות.

קובלים שאין התנדבות לצבא. לצערי עלי לציין שאפילו בימי המלחמה, בעצם ימי הקרבות, לא היתה

גבר, וכמסקנה משיווי-זכויות זה דרש שגם האשה תישלח לשדה המלחמה בשורה אחת עם הגבר. אבל לא קיבלו דעתו אז, ועד כמה שאני יודע — לא נתקבלה דעה זו עד היום. בשום ארץ שבעולם, ואין זה מקרה. היה טוב לעולם אילו היו משווים זכות הגבר לזכות האשה בנידון זה והיו אוסרים גם על הגבר להילחם. אבל אין איש צריך להצטער על כך, שלא שולחים נשים לקרב ולא מסדרים יחידות קרביות של נשים. בכל אופן אין זו שאלה של "זכות" האשה. נדמה לי שבכלל אנו מדברים יותר מדי על זכויות אדם, כאילו אנו חיים במאה השמונה-עשרה, כשעמים אחדים שיברו בפעם הראשונה איזקי העריצות והכריזו על זכויות אדם. בימינו יש להכריז קודם-כל על חובות-אדם. מדינת-ישראל יש לבנות על מגילת-החובות — על חובת קליטת עליה, חובת בנין הארץ, חובת עזרה הדדית, חובת-עבודה, חובת היגוף, חובת פיתוח, חובת הפרחת השממה, חובת האמת והצדק וכדומה. אין זכור יות בלי חובות. ומעל הכל יש חובת בטחון, חובת הגנת קיומנו, חירותנו, עצמאותנו וגידולנו. וחובת הבטחון אינה ענינו של היחיד. היחיד אינו עושה מלחמה לעצמו ואין היחיד כורת שלום לעצמו. הבטחון, יותר אולי מכל דבר, זהו מפעלו וענינו של הכלל. יש גם עולמו של היחיד, ועולם היחיד אולי יותר ממשי ויותר חשוב מעולם הכלל, מעולם המדינה. כי המטרה היא האדם החי, הקונקרטי, ולא הכלל האבסטרקטי. אבל ישנם דברים שלגביהם אין יחיד — אין זכות יחיד, אין אינ-טרס של יחיד, יש רק כלל וצרכי הכלל; ודבר זה הוא דבר הבטחון. צרכי הבטחון קודמים לכל צרכי יחיד ולכל זכויות יחיד, ועושים מה שטוב לבטחון ולא מה שטוב ליחיד. ואם יחידות קרביות בכל העולם נשענות על גברים — יש טעם לדבר. ייתכן שאנו נצטרך לנהוג אחרת מכל העולם, כי מצבנו בשטח הבטחון הוא אולי שונה ממצב כל שאר העמים, ואם יהיה הכרח נשלח גם כל הנשים לקרב.

יצחק ב"אהרן (מ"ם) :

צריך לאמן אותן.

שר-הבטחון ד. ב"גוריון :

האמנם אתה צריך לספר זאת לי? האם אין החוק שאנו מציעים דואג לכך? אני מצטער על כך שישנם גם הרבה גברים שאינם מתאמנים ואיני יודע מדוע. לא נהסס אף לרגע — אם יהא הכרח בדבר — לגייס גם נשים לקרב, אבל אין עכשיו כל הכרח בכך. אין אנו צריכים להגזים בדברינו ובמעשינו. אין הכרח — כפי שהדברים נראים לנו עכשיו — שנשים תלכנה ליחידות קרביות, אבל יש צורך שנשים ישתתפו בשירותי בטיחות. עקרון זה נתקבל כבר לפני חמישה חודשים בכנסת ואני בטוח שהכנסת לא תחזור מדעתה. הנימוקים שה"ר באו אז, בשעת קבלת החוק העיקרי, עומדים בתקפם, אלא שבינתיים נתברר לנו שיש צורך בשתי שנות שירות. מישוהו טען שבעוד חצי שנה נביא תיקון אחר. איני מתחייב לא להביא תיקון בעוד חצי שנה, אם יתברר לנו ששיקולינו לא היו מדויקים או אם יתגלה צורך חדש. אנו בני בשר ודם ואין אנו מסוגלים לראות הכל, בלי יוצא מן הכלל, מראש, ואסור להתחייב על שמירת הקיים. אולם אני רוצה שהכנסת תדע שלא בקלות-דעת הגענו לשינוי שאנו מציעים עכשיו, והי

תיקון המוצע אינו מוצע על-ידי שר-הבטחון בלבד —

עליה, לא נבנה הארץ, לא נעצב אומה אחידה. תרבור תית, יוצרת ולוחמת; „באין חזון יפרע עם“. רבים מקשינו, ואולי כולם, נובעים מחוסר מאמץ חלוצי. אין הכרח ששמונים אלף עולים ישבו במחנות; אילו ציבור הפועלים בכפר ובעיר היה יותר חלוצי, היו כל העולים המוכשרים ורוצים לעבוד — מצאים בעבודה. קומץ אנשים חלוצים מקרב אנשי המושבים עשו גדר-לות כשהתמסרו להדרכה חקלאית והתיישבותית של עולים. גם הבטחון של המדינה תלוי ברוח החלוצי, ומ' שונה לראות כיצד מנסים לרעורר הרוח החלוצי בצבא — בשם ערכים חלוציים כביכול.

יכלתה של המדינה להגביר הכושר החלוצי וההתנדבות מוגבלת. כי אין גוררים על החלוציות. אבל אין המדינה פטורה מיצירת מסגרות-חובה ומכשירי-פעולה, שיסייעו להגברת הרוח החלוצי בקרב הנוער. וחובת הכשרה חקלאית היא אחד המכשירים האלה.

הוויכוח הגדול נסב על שני תיקונים מרכזיים: על שירות האשה ועל השירות המקצועי.

אתחיל משירות האשה. נואמים הצביעו על סתירה בין תיקון זה המוצע עכשיו ובין דברי בענין זה לפני חמישה חודשים. אני מודה ומתוודה שלפני חמישה חודשים הצבעתי אחרת בשאלה זו — ועכשיו אצביע אחרת. או דיברתי והצבעתי כחבר הממשלה בשם הממשלה, וגם עכשיו אני מדבר ומצביע כחבר הממשלה בשם הממשלה. הממשלה שינתה דעתה בשאלת אורך שירות האשה. ממשלה זו אינה מורכבת ממלאכים אלא מבני בשר ודם, שאינם רואים מראש כל התפתחות, כל מצב, כל אספרות. רק לפני זמן קצר הודיתי מעל בימה זו של ידעתי מראש כיצד יצביעו בעצרת א"ם. ומזמן שקיבלנו חוק שירות הבטחון, זה חמישה חודשים, נתבררו לנו שני לוקיים רציניים בחוק וראינו צורך לשנות דעתנו ולהציע תיקונים. אני מודה שיש בכך קוצר-ידעת של הממשלה, אולי יש בכך גם קצת כשרון לראות המציאות וללמוד ממנה.

הגענו למסקנה שיש צורך שגם האשה תתן שתי שנים לשירות הבטחון. חברת-הכנסת למדן שמה בפי דברים שלא אמרתי בוויכוח על החוק המקורי. לא הבאתי האימהות כנימוק להעמיד שירות האשה רק על שנה אחת. לא הבאתי אז שום נימוקים מדוע מציעה הממשלה רק שנת שירות אחת לאשה, רק הודיעתי שהממשלה מציעה שנת-שירות אחת — ותו לא. אולם כזו עלי להגיד גם עכשיו מלים אחדות על יקר האימהות. הדיבור על שוויון-זכויות של גבר ואשה בענינים אלה אני רואה כאבסורדי, כראדיקאליזם נבוב, באשר הוא סותר אמת החיים. חברת-הכנסת כהן דרשה שהאשה תשרת גם ביחידה קרבית, הממשלה מתנגדת לכך.

רחל כהן (ויצ"ו) :

אמרתי שאם בחזרה רוצה להצטרף ליחידה קרבית אפשר להרשות לה.

שר-הבטחון ד. ב"גוריון :

אני יודע שיש אילן גדול שאפשר להתלות בו בענין זה. היה חכם קדמון אחד, מגדולי החכמים שהי לפני 2400 שנה. שדרש שיווי-זכויות גמור לאשה ולי

ישיבה ק"ו, כ"ז טבת תש"י (16 יאנואר 1950)
— חוק שירות הבטחון (תיקון) (בר-גוריון) —

התגלגל במדבריות אפריקה ובחזיתות אירופה, עבר כל שליבי המלהמה בצבא-הגנה לישראל — ורוצה לשוב עכשיו למשפחתו ולמשקו, אין לעכב אותו בעל-כרחו. אני יודע שישו מקיים ששר-הבטחון חרד על כך שקצינים מסוימים יישארו לעבוד בצבא — יהיה צריך להשפיע על אשת הקצין שהדרוש מכללה להי-שאר בצבא. (צחוק בא"ל ס.) אין בכך שום דבר מזהיק. סוף סוף גם חיי המשפחה הם דבר חשוב, ואין ליידות אבן במפקד ששירת בצורות שונות בשירותי בטחון 8 או 10 שנים או גם יותר — כשהוא רוצה להיפנות לביתו ולמשפחתו. והקמת משפחה היא אולי דבר יותר יקר מצבא. הלוואי ולא היה צורך בקיום צבא בכלל, בעולם כולו.

ואין לקבל מפני כך תיקון, המכריח מספר מצומצם של אנשים — ודוקא אלה שכבר שירתו הרבה שנים בצבא — להישאר בצבא, כשכל האחרים רשאים להיות חברים בכנסת, לעשות עסקים, לייסד משקים, לקבל משרות ממשלתיות, להיות שליחים ועסקנים וכו'. אינני מייעץ לכנסת לקבל תיקון זה.

עלינו לעשות חוקים שיחולו על כולם במידה שווה. רק לחוקים אלה יש תוקף מוסרי. לנו דרושים מתנדבים — למעלה מהחוק. ואם כי מספר המתנדבים אינו נופל ממספר המתנדבים בארצות אחרות — אין זה מכ-פיק. איני יכול לגקוב פה מספרים. אחרי בירוים יסודיים הגענו לידי מסקנה שהתקן הצבאי צריך להי-יות גדול יותר בכמה אלפים — ועדת-הבטחון של הכ-נסת יודעת מספר האלפים — ממה שנקבע לפני המישה הדשים. ולכן נחוץ לנו התיקון בחוק. תיקון זה יתן לנו מספר יותר גדול של בחורות בעבודות מקצועיות, ויגדל מספר הבחורים ביחידות קרביות.

ומלים אחרות לתברים הדתיים. ידעתי הפסוק, כל כבודה בת מלך פנימה, — אבל בימינו אלה גם בנר-יתכם אינן חיות עליפי פסוק זה. הבנות בימינו עובדות במשרדים, בבתי-הרושת, בשדה, בכנסת, במושבים, בקיבוצים. שמחתי לשמוע הערב שהפעול המזרחי קיבל החלטה שהבחורות לא תשתמשנה בזכות להפטר משרי-רות הבטחון וילכו לשנת ההכשרה. שנה זו כוללת בערך שלושה חודשי צבאי ואימן ומהשה הדשי הכשרה הקלאית. ולא מובן לי מבחינת פרינציפיות: מדוע רק שנה ולא שנתיים? מבחינה מעשית יש כמוכן הבדל, והבדל זה חל על כל הבנות (והבנים); אבל לא מובן מדוע תוכל בתי-ישראל לעבוד במשרד ממשלתי ופטר — ולא תוכל לעבוד במשרד צבאי? מדוע תוכל לעבוד כדואר ובטלגרף — ולא בשירות הקשר של צבא-הגנה לישראל? מהי המפלצת הזאת שבה מנסים לתאר השירות הצבאי? במה גרועה אחות בבית חולים צבאי — מאחות ב"הדסה"? העבודות הדרושות לצבא הן אותן העבודות הדרושות לכלל המשק הישראלי, הטכני והמשרדי, ומדוע אסור מבחינה פרינציפיות להייב בתי-ישראל לתת שירות לעמה במשך שנתיים, לא בתנאים של המשק האזרחי, — אלא בתנאי המש-מעת והתשלומים של צבא-חובה?

הברי-הכנסת שאג הזכיר בעיית הילודה. אין החי-קון המוצע פוגע בילודה. קיים החוק שנהיה נשואה פטורה בכלל משירות הצבא, לא רק בשנה שניה אלא בשנה ראשונה, ואם בחורה תתחנן בשנת שירותה הראשונה — תהיה פטורה מאליה מהשניה, והלוואי

אלא עלי-די הממשלה. אף חבר אחד בממשלה לא זת-נגד לתיקונים שאנו מציעים עכשיו.

יש לנו צורך גדול בעלי-מקצועות בצבא, ואין אנו יכולים לשלוח אהו יותר מדי גדול של בחורים רק למקצועות טכניים, כי הם דרושים לנו ליחידות קרביות. למען נוכל לשלוח מאכסימום בחורים ליחי-דות קרביות — יש הכרה שאנשים אחרים ימלאו התפ-קידים המקצועיים בצבא. מבחינה איסטרטגית, בעלי-המקצוע השובים לא פחות מאנשי הקרב. אי-אפשר לעשות מלחמה בלי אלה ואלה. נוסף ללוחמים דרושים לנו עובדי רדיו, נהגים, מאותחים, אפסנאים, עובדי משרדים, עובדי רפואה ועוד ועוד. בכל המקצועות האלה יכולות לעבוד בחורות. אילו היו יותר מתנדבים לצבא-קבע ובעלי-המקצוע שהשלימו שנתיים של שי-רות בצבא היו נשארים באהו יותר גדול — אולי לא היינו זקוקים לתיקון בחוק. אבל אין אנו יכולים לג-זור בתוקף החוק על התנדבות.

הברי-הכנסת בן-יאהרון ורואל-נאור הסבירו מי-עוט ההתנדבות ב"רוח הרעה" שבצבא. איני מקבל הסברתם, — אבל זהו עובדה שאין התנדבות די גדולה, אם כי אולי יותר גדולה מאשר בעצם ימי המל-חמה. אולם קיבלנו חוק לפני המישה חדשים שאין אדם חייב לשרת בצבא יותר משנתיים, והיילים ותיקים משתחררים בתוקף זה. אלמלא היה החוק הזה היינו יכולים, בתוקף הצווים הקודמים, להחזיק החיילים כל זמן שאנו צריכים להם. אבל אין אנו מוכנים לקבל הצעת הברי-הכנסת בהיר לעשות תיקון בחוק לעכב קצינים בעל-כרחם. שקלנו במטה ובמשרד-הבטחון הצעה זו, והגענו לידי מסקנה שלא תהיה ברנה בקצינים שנחזיק אותם בצבא בעל-כרחם, אין עבודת קצינים כאלה נעשית בכפיה. עבודתם צריכה ליעשות מתוך אהבה. אין זו עבודה של שכירים הממלאים עשות עבודתם והולכים הביתה. לא כך עובדים במטה, באנפים ובמפקדות. יש לעשות העבודה במסירות, בלי חשבון שעות וזמן, מבלי לחוס על עייפות ועל בריאות. עבודה זו עושה אדם רק מתוך התנדבות. הקצינים האלה שמציעים להחזיקם בעל-כרחם לאחר תום שנתיים — כבר עובד-דים בצבא למעלה משנתיים, לרוב הם שירתו כבר הרבה שנים בהגנה, בפלמ"ח, בבריגדה היהודית, ביחי-דות אחרות; הם אנשי חובה והתנדבות, ואם החליטו לשוב לחייהם הציביליים — לאחר שנתבעו להתנדב לצבא לעוד שנה או לעוד שלוש שנים ולא עשו זאת — אין גם רשות מוסרית לעכב אותם בעל-כרחם, כי הם בודאי כבר שירתו האומה יותר מאחרים, וגם לא תהיה ברכה בעבודתם הכפויה. כשאנו לוקחים צעיר או צעיר-רה בני שמונה-עשרה — אין אנו חייבים לשאול אהו אם הוא רוצה או לא רוצה לשרת בצבא. מותר לנו לחייב אותו גם בעל-כרחו. אנו לא דורשים ממנו יותר מאשר אנו דורשים מכל בן גילו, ויותר משאנו דורשים ממנו — אנו נותנים לו, אנו מאמנים אותו לסדר, לנק-יון, להילוך עצמות, לדיבור עברי, לחברות טובה, ליי-דעה להשתמש בנשק. זאת אפשר לעשות בתוקף החוק. אבל ממפקדים אנו דורשים יותר, הם לא רק עושים אלא מעשים. מהם נדרש מאמץ גדול. הצבא הכריז עכשיו בתוכו על שעת-חירום, ונדרשת דריכות ימתי-חות בעבודה. מי שמחנך לכך — יעשה זאת. אבל קצין ששירת כבר 4—5 שנים במלחמת העולם השניה,

העמק, טירת-צבי ועוד. אולם גם כשהארץ כולה תהיה מיושבת ומספרנו בארץ יגדל פי כמה — ניוקק לצבא. וצבא דורש גם הכשרה ממושכת של שנים רבות. אל-מלא היו לנו יחידות צבאיות במלחמת העולם השנייה — איני יודע אם היינו מצליחים לגייס בזמן קצר כזה צבא-הגנה-לישראל ולעמוד במבחן. היתה לנו גם ירו"ש שה עשירה מההגנה. אולם אין אנו יודעים באילו תנ"אים נצטרך שוב פעם לעמוד על נפשנו. דבר אחד הכרחי שיהיה ברור לכל אחד: אם חלילה יבוא „הסיי" בוב השני" — לא ידמה בשום פנים לראשון. גם אוי"בינו ידעו ללמוד מהנסיון; בטחוננו מיוסד לא על צבא פרופסיונאלי, אלא על עם לוחם, על עתודות, שיגוייסו במהירות בשעת הצורך. לשם כך יש הכרח בנרעין בעל איכות עליונה, שיקלוט העם המגוייס. דרכי המל"המה בימינו אינם עוד דרכי המלחמה בימי דוד המלך. הצבא בימינו הוא ארגון מורכב ומסובך, והוא נזקק למומחים במקצועות רבים אשר רק מתוך לימוד ואימון קולט רבות יוכשרו לתפקידם האחראי. אין לנו עכשיו בעלי-מקצוע הראויים לשם זה במידה מספיקה. אין לנו בעלי-מקצוע טכניים, צבאיים, משרדיים. צבא בימינו מיוסד על מכוונות ומכשירים מורכבים ודקים מאין כמוהם. הנוער בעם היהודי לא קיבל הכשרה מקצועית. החינוך המקצועי בתוכנו לקוי. אין לנו אפילו פועלים מקצועיים גם לבתי-החרושת במידה מספיקה. אין לנו די בנאים מומחים, מנהלי עבודה, מנהלי משרדים; גם משקנו הציבילי סובל מחוסר אימון מקצועי. ובדבר שכל קיומנו תלוי בו — כוח הבטחון — אי-אפשר שלא נעשה מאמץ להגיע לשיא השכלול המקצועי וההתמחות בתפקיד. התמחות זו דורשת שנים.

ועלי להגיד לחברי היקר דובדבני, שאם תעמוד לפנינו השאלה: עוד מאה בחורים להכשרה חקלאית, או מאה בחורים לאימון טכני שבעדיו לא יהיה לנו היל-שריון וחיל-הימוש — על כולנו לתת רק תשובה אחת. הבה-הכנסת ברי-היהודה אולי מאמין באמת כי בממשלה זו יש אנשים שהם שונאי ההתיישבות החקלאית, וכי שר-הבטחון תאזות-נפשו היא לפרק כל הער-כים החלוציים בנוער, בצבא, בעם. אבל אם הוא מאמין בכך — הוא היחיד בארץ שאמין בכך. התיקון המוצע אינו בא מתוך חוסר הערכה להכשרה חקלאית, אלא מתוך משגה שנעשה (במקרה) בהצעת החוק המקורי, שפרטו היל-האוויר וחיל-הים כשירותים היחידים המייבאים הכשרה ממושכת. יש כמה וכמה שירותים כאלה גם בצבא-היבשה.

ברור לי שכל שיטת החינוך המקצועי במדינה, ולא רק בצבא, דורשת בדיקה חדשה. לא הושם לב במידה מספיקה עד עכשיו לצרכי החינוך המקצועי. לא ייתכן שבמדינה זו, שהיא מדינה ציונית, כלומר מדינה שיעודה הראשי הוא קיבוץ גלויות ופיתוח הארץ, לא יקבל כל נער ונערה בישראל הכשרה מקצועית חקלאית או אחרת — כחלק אינטגרלי של החינוך חובה כללי. ואני מקווה שהממשלה והכנסת עוד ישובו לענין זה בכל היקפו והשיבות. אולם צרכי הכשרה מקצועית בצבא אינם סובלים כל דיחוי, ואם אנו רוצים שצבאנו ישמש כלי-יקיבוץ מצד אחד לנוער בני 18, ומצד שני לעתודות של ילדי להבטיח לו אפשרויות מלאות של הכשרה והתמחות מספיקה, שאי-אפשר לע-שותה בשנה אחת בלבד.

ואני מקווה שהכנסת תאשר שני התיקונים הרא-

שיהחנתו! אמנם אם נראה שכל הבחורות בגיל זה מתחנתו — אולי נשנה החוק, אבל לפי שעה החוק עומד בעינו. כשאנו מתכננים צרכי הבטחון ודאי שלא נוכל להתעלם מצרכי הילודה. אם לא תהיה התיישבות ולא יבנו משפחות ולא ילדו ילדים — מה בצע בבטחון! ואם שירות זה דרוש לנו — אין כל יסוד מוסרי או הברתי, דתי או צניעותי, לשחרר הבחורה מהשירות. לא נצטרך לגייס כל הנשים. כבר פטרנו אשה הרה, אשה נשואה, אשה שיש לה ילד, ואשה שאינה יכולה לשרת מטעמי מצפון או דת; פטרנו אלה לא יפריעו לצבא. לא נגייס אפילו כל הבחורים; לא נרוקק משקים חקלאיים ולא נרוקק בתי-החרושת. לשנתים הקרובות יספיקו לנו הבחורות שאינן נשואות ואין להן ילדים. השירות בצבא לא צריך לעכב ולא יעכב חיי משפחה. תפקיד אם יותר יקר ויותר חשוב מתפקיד צבאי. תפקיד זה אין להטיל על גברים, והדיבור על שיווי-זכויות אינו במקומו בנודה זו. החוק שירות הבטחון מביס על הוקרת האימהות וההשבתה. אם חלילה יבוא מים עד נפש — נגייס כל אשה. אבל לא הגיע לאשרנו הצורך הזה, אם כי המצב הוא חמור למדי. ואין כל יסוד לשחרר אשה צעירה, רווקה, מעבודות הדרושות לבט"חון המדינה, שהיא מסוגלת לעשותן בצבא, כשם שהיא נהוגת לעשותן בחיים הציביליים.

הבר-הכנסת רוקח מתנגד לשנת השירות השניה על האשה, מפני שהיא צריכה ללמוד באוניברסיטה. זהו נימוק נמוה; ראשית — לא כל אשה לומדת באוניברסיטה, שנית, גם גברים לומדים באוניברסיטה. עלינו להחשיב מאד מאד את החינוך הגבוה, וחוק שירות הבטחון לקח בהשבון צרכי החינוך, והוא מסמך ער-הבטחון לדחות שירות הבטחון או גם לשרר לגמרי בגלל נימוקים חינוכיים ומשפחתיים. תקנות אלה חלות במידה שווה על גבר ועל אשה. וכל צעיר או צעירה שייבקש לדחות למספר שנים שירותם בצבא, למען יגמרו לימודיהם — תתמלא בקשתם בגדר האפשרות; ואם הבחורה בינתיים תחתן — תשחרר לגמרי. אבל אין שום יסוד לעשות הפליה מראש.

ועוד מלים אחדות על התיקון בדבר „השירות המומחי". איני בטוח שהמונח הוא נכון, אבל כולנו מבינים מהי הכוונה. אנו מציעים שכל השירותים הדור-שום הכשרה מקצועית ממושכת יהיו פטורים מהכשרה חקלאית — כשירותי האוויר והים. חושש שהיובע כאן שכל נער שירצה להשתמש מהכשרה חקלאית ילך לשירות מקצועי, אינו מבוסס דיו. לא מספיק שהנער או הנערה ירצו ללכת לשירות מקצועי. הוא ייפטר מהכשרה חקלאית רק אם יקבל אותו — אחרי בחינה מדוקדקת, גם פסיכית וגם פסיכית — לשירות, וימצאו שהוא מוכשר לתפקיד הדורש אימון ממושך.

אין כל יסוד הגיוני ומעשי לפטור מהכשרה חקלאית כל אלה הנדרשים לחיל-הים ולחיל-האוויר ולא לשחרר אלה הנדרשים לחיל-שריון או לחיל-הנדסה או לעבודה טכנית-מקצועית אחרת, הנדרשים אימון ממושך כמו בחיל-הים ובחיל-האוויר.

לא רק הממשלה — אלא גם המטה וכל הפיקוד העליון בצבא יודעים היטב מה ערכה של ההתיישבות החקלאית, לא רק בשביל בנין הארץ והאומה, אלא גם בשביל הבטחון. מי כמטה יודע מה היה תפקידם המל-חמתי של גוש עציון, יחיעם, דגניה, גשר, משמר

ישיבה ק"י, כ"ז טבת תש"י (16 יאנואר 1950)
 — חוק שירות הבטחון (תיקון) (בן-גוריון, שפרינצק) —

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את חוק שירות הבטחון (תיקון),
 תש"י—1950, לוועדת החוץ והבטחון נתקבלה.

היו"ר י. שפרינצק :

הישיבה מחר תתחיל בשעה 4. הסעיף הראשון על
 סדר-היום: חוק לתיקון פקודת העיריות, תש"י —
 1950.

הישיבה ננעלה בשעה 23.40.

שיים שעוררו ויכות רב — ולא לגמרי מוצדק: שירות
 של שנתיים לאשה והרחבת האפשרויות של הכשרה
 מקצועית גם מחוץ להכשרה חקלאית.

היו"ר י. שפרינצק :

שמענו את הדיון הזה, שהיה ממושך ומפורט.
 עלינו להחליט כעת להעביר את החוק לוועדת-החוץ
 והבטחון. אין הצעות אחרות.